

TAMPEREEN YLIOPISTO

Jan Vilén

TAISTELUA JA KYYNELEITÄ

Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilusivujen
sukupuolen uutisointia Ateenan vuoden 2004 kesäolympialaisista.

Tiedotusopin pro gradu –tutkielma
Tammikuu 2006

1. Johdanto	1
1.1. Urheilu osana yhteiskuntaa	1
1.2. Journalismi ja yhteiskunta	2
1.3. Oma tutkimus	4
1.3.1. Lähtökohta ja tutkimuskysymykset	4
1.3.2. Tutkimuksen rakenne	5
2. Sukupuolijärjestelmä	6
2.1. Biologia lähtökohtana	6
2.2. Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli	7
2.3. Perustavanlaatuisia eroja	8
2.3.1. Yhtäläisyyksiä ja eroja	9
2.3.2. Voiko sukupuolen valita?	10
2.3.3. Ruumis sukupuolen määrittäjänä	12
2.4. Sukupuoli ja valta	13
2.5. Journalismi sukupuolijärjestelmän kuvaajana	14
2.5.1. Sukupuoli uutisissa	15
3. Urheilu yhteiskunnassa	20
3.1. Urheilulla merkittävä rooli arjessa ja juhlassa	20
3.1.1. Urheilu itsetunnon kohottajana	21
3.2. Liikuntaa vai urheilua?	22
3.3. Sankareiden kaipuuta	24
3.4. Sukupuolen kiinnostavuus	25
3.4.1. Keskittyminen kauneuteen	26
3.4.2. Kohti tasa-arvoisempaa urheilua	29
3.5. Urheilun toimittamisesta	32
3.5.1. Media ja urheilun kiinteä suhde	33
3.5.2. Naisilla kasvun mahdollisuus	34
3.5.3. Sukupuolittunut mediakenttä	35
3.6. Urheilun katsojat	37
3.7. Kaupallistunut urheilu	38
4. Olympialainen instituutio	40
4.1. Antiikin perinne	40
4.2. Perinteen unohtaminen	41
4.2.1. Viihdettä hinnalla millä hyvänsä	42

4.2.2. Uskonnon roolin muutos	43
4.2.3. Kulta-ajasta boikottiin	44
4.3. Mediavetoiset kisat.....	45
5. Määrällinen analyysi tutkimuksen selkärangana	46
5.1. Aineiston valinta ja rajaus	46
5.2. Analyysin päämäärät.....	47
5.3. Sukupuoli numeroina	47
5.4. Yhteenvetoa ja tuloksia kvantitatiivisesta analyysistä	53
6. Laadullinen sukupuoli	54
6.1. Miten sukupuoli esiintyy uutisoinnissa	54
6.1.1. Tunteellisia naisia ja pikkutyttöjä.....	54
6.1.2. Miehet kohteina	58
6.2. Kuka pääsee puhumaan?	60
6.3. Fyysiset ominaisuudet.....	64
6.3.1. Ulkonäöllä on väliä	65
6.4. Urheilujournalismi on yhteisyyden tuottamista.....	69
6.4.1. Muiden pienten puolella.....	70
6.5. Kuvat kertovat tunteista.....	72
6.5.1. Karjuvat miehet	72
6.5.2. Itkevät naiset ja nauravat tytöt	73
6.5.3. Naiskauneus valtaa sivut.....	75
6.5.4. Roolit sekaisin?	76
6.5.5. Suomalaiset valokeilassa	76
6.5.6. Yhteenvetoa kuvista.....	78
6.6. Ei huomiota ilman ansioita	79
6.7. Yksilöt jyräävät joukkueet.....	80
7. Analyysi ja yhteenveto	80
7.1. Mies tai suomalainen on uutinen	80
7.2. Miten urheilijoista puhuttiin?.....	82
7.2.1. Miehet taistelevat, naiset kynelehtivät.....	83
7.2.2. Urheilijat puhuvat ja kuvat kertovat	83
8. Lähteet.....	85

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

VILÉN, JAN; Taistelua ja kyyneleitä. Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilusivujen sukupuolen uutisointia Ateenan vuoden 2004 kesäolympialaisista.

Pro gradu –tutkielma, 89 sivua

Tiedotusoppi

Tammikuu 2006

Tutkin pro gradu -työssäni Ateenan olympialaisten uutisointia Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilusivuilla. Valitsin kyseiset lehdet aineistokseni, koska ne ovat isoja päivittäin ilmestyviä lehtiä, joilla oli runsaasti omia toimittajia Ateenassa. Analyysini runkona toimii kvantitatiivinen sisällön analyysi. Sillä pyrin selvittämään, miten urheilijoiden määrällinen esiintyminen on suhteessa urheilijan sukupuoleen. Ennakkoletukseni oli, että miehistä kertovia juttuja olisi selkeästi enemmän kuin naisista kertovia. Tämä piti paikkansa. Miehistä kertovia juttuja oli aineistossani 60 prosenttia, naisista kertovia 26 prosenttia ja kummankin sukupuolen urheilijoita käsitteleviä 14 prosenttia.

Ääneen pääsy oli toinen merkittävä aihe, jota halusin tutkia. Ääneen pääsyssä konkretisoituu yhteiskunnassa vallitseva eriarvoisuus. Eriarvoisuutta on yhteiskunnassa toki muutenkin kuin ainoastaan sukupuolten välillä, mutta urheilussa sukupuolten eriarvoista asemaa on mielestäni perusteltua tutkia muun muassa ääneen pääsyyn näkökulmasta.

Aineistossani ääneen pääsy oli melko tasaista, vaikka miesurheilija hieman useammin kuin naisurheilija pääsikin ensimmäisenä ääneen. Urheilijat pääsivät itse kommentoimaan suoritustaan, ja vain muutamassa tapauksessa miesvalmentaja pääsi puhumaan ennen naisvalmennettavaansa.

Kuvat tukevat muita tuloksia. Ne esittävät urheilijan useimmiten urheilutilanteessa. Naisurheilijoita käytetään muutamassa tapauksessa kaunistamassa juttua, vaikka kuvaan olisi yhtä hyvin voitu valita mies. Nämä valinnat tukevat ja vahvistavat stereotyyppisiä tulkintoja. Näitä valintoja on kuitenkin vain muutama, joten ne eivät ole suuressa mittakaavassa mielestäni merkittäviä.

Tutkimukseni on päivitys aiemmin tutkittuun aiheeseen, ja se osoittaa, että urheilun tila muuttuu hitaasti tasa-arvoisempaan suuntaan. Miehistä uutisoidaan edelleen enemmän, ja siihen pitäisi jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota. Uutisoinnin sisältö on kuitenkin hyvin pitkälle tasa-arvoista, vaikka tiettyjä ulkonäköön ja naisten luontaiseen herkkyyteen ja tunteellisuuteen viittaavia stereotyyppisiä valintoja onkin tehty.

1. Johdanto

1.1. Urheilu osana yhteiskuntaa

Urheilun merkitys yhteiskunnassa on ollut suuri jo Antiikin kreikasta lähtien. Merkitys on muuttunut joiltakin osin, mutta kansan kaipaamat sankarit tulevat edelleen useasti urheilun parista. Urheilu on vuosien aikana muuttunut huomattavasti ensimmäisten olympialaisten amatööriaikoja kaupallisemmaksi tuoden mukanaan taloudellisen turvan urheilijoille, mutta myös monia lieveilmiöitä, joita ei vielä esimerkiksi vuosisadan alussa tunnettu. Antiikin olympialaisissa naisia ei nähty, vaan heiltä oli kielletty jopa katsomoon saapuminen. Nykyaikaisten olympialaisten edeltäjistä on tultu pitkä matka ja naisten urheiluun ei enää suhtauduta yhtä kapeakatseisesti kuin ennen.

Urheilu on yhteiskunnan alue, jolla sukupuolten välinen epätasa-arvo ja erilainen kohtelu on perinteisesti johdettu biologiasta. Miehet ovat perusominaisuuksiltaan vahvempia, joten heidän voimaa ja nopeutta vaativia suorituksiaan on pidetty luonnostaan naisten vastaavia parempina. Urheilukentillä naiset ja miehet kilpailevat muutamia poikkeuksia (esimerkiksi ratsastus ja keilailu) aina omissa sarjoissaan. Sukupuolten yhteisiä sarjoja ei fyysisten erojen vuoksi ole kovin usein vakavasti edes harkittu.

Fyysisillä ominaisuuksilla on perusteltu myös muiden yhteiskunnan alueiden sukupuolisia vinoutumia ja vääristymiä. Naiset valtaavat kuitenkin jatkuvasti alaa urheilun eri alueilla, samoin kuin muuallakin yhteiskunnassa. Sukupuolen suhteen tasa-arvoiseen yhteiskuntaan on kuitenkin vielä matkaa. Esimerkiksi naisjohtajien määrä ei edelleen ole lähelläkään miesten määriä, mutta edistystä on silti tapahtunut.

Naisjohtajien määrä on hitaassa nousussa sekä valtion tehtävissä että yksityisellä sektorilla. Naiset ovat pitkään tuntuneet kilpailevan omissa sarjoissaan talouden ja politiikan tantereilla, mutta kehitystä on tapahtunut, josta hyvänä esimerkkinä on ensimmäisen naispuolisen presidentin valinta.

Urheilussakin on tapahtunut edistysaskeleita, ja yksittäisten urheilijoiden kohdalla poikkeuksia on tehty sukupuolten rajat ylittäen. Suomen jääkiekkoilun toisen sarjatason joukkue Kirkkonummen Salamat hankki riveihinsä kanadalaisen Haley Wickenheiserin, jota pidetään maailman parhaana naisjääkiekkoilijana. Monet tahot

pitivät värväystä tosin vain julkisuustempuna, jossa urheilulliset tekijät eivät olleet pääosassa. Wickenheiser täytti paikkansa, mutta ei loistanut. Hän näytti kuitenkin, että nainen voi menestyä kohtuullisesti myös enemmän fyysisyyttä vaativassa miesten sarjassa.

1.2. Journalismi ja yhteiskunta

Journalismin tehtäviin kuuluu kertoa maailman tapahtumista objektiivisesti ilman ennakkoluuloja ja -asenteita. Kaikki syrjintä on kiellettyä. Monissa tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu, että naisurheilijat saavat huomattavasti vähemmän huomiota osakseen mediassa verrattuna miehiin, vaikka urheilulajeja on kummallakin sukupuolella suunnilleen yhtä paljon. Miten urheilujournalismi suoriutuu vaativasta tehtävästään puolueettomana tiedonvälittäjänä?

Median kulttuurinen ja yhteiskunnallinen merkitys on kasvanut merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana. Tähän liittyy kuitenkin eräs merkittävä ristiriita. Toisaalta media lisää julkisuutta, siis demokratiaan kuuluvaa avoimen keskustelun aluetta. Informaation ja tiedon määrä on moninkertaistunut lyhyessä ajassa. Internetin välityksellä maailman tapahtumat voivat yhdistää ihmisiä ympäri maapalloa hetkeksi. Julkisuuden lisääntyminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita osallistumisen lisääntymistä. Kansalaisten luottamus päättäjiin vähenee erilaisten skandaalien seurauksena, ja päättäjät syyttävät mediaa ajohahdista. (Nieminen & Pantti 2004, 11 – 12.)

Tilanne ei siis ole merkityksen kasvun myötä välttämättä parantunut, vaan mediaan suhtaudutaan aiempaa kriittisemmin ja epäluuloisemmin. Osallistumisen mahdollisuuksia ei välttämättä osata hyödyntää, vaan huomio saattaa kiinnittyä liian usein epäolennaisiin asioihin. Sensaatioiden ja skandaalien kehittäminen ja paisuttelu vähentää ihmisten luottamusta sekä päättäjiin että heistä raportoiviin tiedotusvälineisiin.

Medialla on mielenkiintoinen suhde todellisuuteen. Toisaalta se on osa maailmaa, toisaalta se luo itse todellisuutta valintojensa ja arvoasetelmiensa välityksellä. Media voidaan nähdä ristiriitaisia mielipiteitä ja arvoja muokkaavaksi keskusteluareenaksi. Median rooli todellisuutta kuvaavana ja sitä rakentavana instituutiona ei ole tasa-arvoinen, vaan se usein tuottaa kulttuurista ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta

kuvaamalla maailmaa usein valkoihoisen, keskiluokkaisen miehen näkökulmasta. (Nieminen & Pantti 2004, 14.)

Pääsy joukkoviestimiin ja niiden välittämiin viesteihin on tärkeässä roolissa tasa-arvoisemman yhteiskunnan tavoittelussa. Joukkoviestimet suosivat miehiä lähteinä ja miehisiä näkökantoja yhteiskunnan tapahtumista kertoessaan. Miehinen näkökulma muodostuu tällöin helposti vallitsevaksi ja yleisesti hyväksytyksi totuudeksi, koska sille ei ole julkisesti esitetty haastavaa kantaa. Naisten pääsyä parantamalla media voisi olla luomassa moniäänisempää yhteiskuntaa, jossa turvataan kansalaisten oikeudet saada ajankohtaista ja oikeaa tietoa heitä koskettavista tapahtumista. Mielipiteiden muotoutuminen olisi laajemmalla pohjalla, kun julkisuudessa käytävässä keskustelussa olisivat osapuolina kummankin sukupuolen edustajat.

Sanojen sisältöä tärkeämpää saattaisi olla naisten pääsy julkiseen foorumiin kansan eteen. Vaikka hän esiintyisikin jonkin tietyn ryhmän jäsenenä, olisi hän samalla yhteiskunnallista valtaa käyttävä yksilö. Tämän aseman saavuttaminen ei edelleenkään ole naiselle yhtä helppoa kuin miehelle.

Journalismin tulisi olla objektiivista. Linda Steiner (1998, 146) esittää näkemyksen, jonka mukaan toimittajan henkilökohtaiset ominaisuudet eivät saisi vaikuttaa työn tulokseen. Vaikka tämä ei Steinerin mukaan voi toteutua käytännössä, on se johtanut siihen, että toimittaja pyrkii häivyttämään itsensä jutuistaan saavuttaakseen tietyn läpinäkyvyyden ja objektiivisuuden illuusion.

Tämä voi johtaa siihen, että uutisista tulee muodoltaan ja sisällöltäänkin hyvin samanlaisia. Pyrkimällä täydelliseen objektiivisuuteen ja tasapuolisuuteen voi olla, että tuloksena on ainoastaan olemassa olevien ajattelutapoja vahvistavaa ja uusintavaa tekstiä. Kriittisyys ja uuden käsitystavan omaksuminen edellyttää henkilökohtaisten ominaisuuksien näkymistä teksteissä. Tämä ei edellä mainitun teorian valossa ole helppoa. Oleellista oman tutkimuksen kannalta on erityisesti urheilutoimittamisen vakiintuneiden käytäntöjen nykytila. Tuovatko naisurheilutoimittajat uusia tapoja tai ajattelumalleja urheilutoimitukseen?

1.3. Oma tutkimus

Tarkastelen työssäni Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilusivujen uutisointia Ateenan vuoden 2004 kesäolympialaisista. Otan tarkasteltavaksi lehdet avajaisista päätösjuhlallisuuksiin. Tutkimukseen otan urheilijoita käsittelevät kuvalliset artikkelit, jotka ovat vähintään kahden palstan kokoisia. Rajaan tutkimukseen mukaan otettavat artikkelit siis pitkälti kuvien perusteella. Kuva herättää lukijan huomion, ja siksi katson, että kuvallisten juttujen analyysillä tutkimukseni käsittelee sellaisia juttuja, jotka todennäköisesti huomataan ja luetaan. Yhden palstan jutuissa kuva on niin pieni, että mielestäni on perusteltua jättää ne analyysini ulkopuolelle.

Kiinnostukseni kohde on erityisesti uutisoinnin sisällössä. Aion selvittää, millainen kuva urheilijoista rakennetaan, ja uutisoidaanko heistä tasa-arvoisesti sukupuolesta riippumatta. Määrällinen analyysi antaa rungon tutkimukselleni ja vastaa peruskysymyksiin uutisoinnin määrästä ja sen jakautumisesta sukupuolten välillä.

1.3.1. Lähtökohta ja tutkimuskysymykset

Lähtökohtani ja ennako-oletukseni on, että miesurheilijat ovat määrällisesti hallitsevassa asemassa naisiin verrattuna. Yksilölajien urheilijat saavat todennäköisesti enemmän palstatilaa kuin joukkuelajien urheilijat. Uskon, että juttujen pääasiallinen lähde on itse urheilija sukupuolesta riippumatta. Naisurheilijoiden kohdalla uskon, että urheilija korvaantuu useammin miespuolisen valmentajan puheella tai toimittajan kerronnalla. En usko, että sisällössä on merkittäviä eroja sukupuolten välillä. Joitakin yksittäisiä sukupuolta stereotypisoivia ilmauksia sen sijaan varmasti löytyy. Uskon, että suurin osa kuvista on urheilutilanteista eikä niissä ole merkittäviä eroja sukupuolten välillä.

Aion saada tutkimuksessani vastaukset ainakin seuraaviin kysymyksiin:

1. Mikä on sukupuolten välisen urheilu-uutisoinnin määrällinen suhde?
2. Kuka jutuissa pääsee ääneen?
3. Millaisen kuvan toimittajat rakentavat urheilijoista? Ovatko urheilijat jutuissa sankarin vai petturin roolissa, ja annetaanko urheilijasta ja suorituksesta myönteinen vai kielteinen kuva?
4. Vaikuttaako urheilijan sukupuoli uutisoinnin sisältöön? Jos, niin miten?
5. Millaisissa kuvissa urheilijat esiintyvät? Eroavatko kuvat sukupuolten välillä?

1.3.2. Tutkimuksen rakenne

Toisessa kappaleessa esittelen yhteiskunnassa vallitsevan sukupuolijärjestelmän, joka perustuu sukupuolen jakamiseen biologiseen ja sosiaaliseen. Esittelen aiheesta tehtyä tutkimusta ja pyrin valaisemaan erityisesti sukupuolijärjestelmän ja journalismin välistä suhdetta.

Kolmannessa kappaleessa käyn läpi urheilun asemaa yhteiskunnassa. Urheilu on aina ollut erittäin tärkeällä sijalla jokapäiväisessä elämässä, ja sen merkitys on huomattava. Lisäksi pohdin aiempaan tutkimukseen tukeutuen urheilun, sukupuolen ja urheilujournalismin suhdetta.

Neljännessä kappaleessa esittelen lyhyesti olympialaisten historiaa antiikin amatööreistä tämän päivän kivenkoviin ammattilaisiin. Käsittelen lyhyesti myös olympialaisiin liittyviä poliittisia ulottuvuuksia ja olympialaisten instituution muuttumista rahan ja markkinoiden areenaksi.

Viides kappale muodostaa analyysini rungon. Siinä analysoin aineistoni määrällistä puolta muodostaakseni varmemman kuvan urheilu-uutisoinnin määrällisestä tasapuolisuudesta urheilijoiden sukupuolten välillä.

Kuudes kappale on varsinainen sisällön analyysin paikka. Pyrin tässä kappaleessa löytämään vastaukset alussa muotoilemiini kysymyksiin ja tulkitsemaan saamiani tuloksia.

Viimeisessä kappaleessa teen yhteenvedon löytämistäni vastauksista ja pohdin tutkimukseni antia sekä tutkimuksen tekijän kannalta että laajemmasta näkökulmasta. Lisäksi pohdin tulevaisuuden tutkimuksen kohteita omasta työstäni nousevien uusien kysymysten kautta.

2. Sukupuolijärjestelmä

2.1. Biologia lähtökohtana

Erot naisen ja miehen välille rakentuivat ennen 1700-lukua sen tosiasian ympärille, että nainen synnyttää, mies ei. Antiikista uuden ajan alkuun kohtu oli naisen määrittelijänä. (Liljeström 1996, 118 – 119.)

Biologisen sukupuolen perustavanlaatuisin ero on naisen kyky synnyttää. Tämä ominaisuus on ainoastaan biologialla, sitä ei voida selittää millään sopimuksenvaraisella kulttuurisella tekijällä. Se, mitä tapahtuu synnytyksen jälkeen, on paljolti kulttuuria. Nainen nähdään synnytyksessä ja sen jälkeen äitinä, jonka tehtäviin ja ominaisuuksiin äitiys kuuluu. Tämä on kuitenkin jo kulttuurisen sukupuolen luomista. Biologinen sukupuoli määritti aikanaan siis sen, kumpi huolehtii kotona perheestä ja kumpi hankkii perheelle elannon. Tämä asetelma ei luonnollisestikaan enää ole biologiseen eroon perustuva, vaan roolit voivat vaihdella yksilöstä toiseen. Mies voi jäädä kotiin ja nainen mennä töihin. Monessa kulttuurissa suhtaudutaan kuitenkin kummeksuen mieheen, joka ei huolehdi perheensä aineellisesta hyvinvoinnista, vaan tyytyy kulttuurissa useimmiten naiselle varattuun rooliin ja jää hoitamaan kotia.

1990-luvulle tultaessa monet feministit kyseenalaistivat sukupuolijärjestelmän perustana olevan jaon biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen. Feministinen tutkimus on osoittanut, että biologia ja luonnollisina ymmärretyt anatomis-fysiologiset erot ruumiiden välillä ovat historiallisia. (Liljeström 1996, 118.)

Biologiset ja fysiologiset erot ruumiiden välillä eivät mielestäni ole historiallisia, ne ovat myös tätä päivää. Ne eivät selitä kaikkea, mutta ne antavat yhden lähtökohdan sukupuolten välisten suhteiden käsittelylle. Ei voida sanoa, että naisen ja miehen välillä ei ole mitään eroja. Fyysiset ominaisuudet ovat ratkaisevassa asemassa esimerkiksi voimaa vaativissa ammateissa. Mies soveltuu näihin paremmin fyysisten perusominaisuuksiensa ansiosta. Yritysten johtotehtäviin, politiikkaan ja päätöksentekoon liittyviin tehtäviin molemmat sukupuolet taas sopivat lähtökohtaisesti yhtä hyvin. Mitään sellaisia eroja ei näiden tehtävien vaatimuksissa ole olemassa, jotka olisivat johdettavissa biologisista ominaisuuksista, fyysiset ominaisuudet eivät ratkaise työssä suoriutumisen tasoa.

Judith Butler lainaa Monique Wittigin kiteytystä sukupuolten käsittämisen perimmäisistä eroista sanomalla, että vain miehet ovat henkilöitä, ainoa sukupuoli on nainen. Ei siis voida puhua sukupuolista, vaan sukupuolesta. Feminiini on ainoa olemassa oleva sukupuoli, maskuliini ei ole maskuliini, vaan yleinen, normaali. (Butler 1999, 26 – 27.)

2.2. Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli

Feministisen kritiikin ja tutkimuksen tärkeä pyrkimys on ollut kulttuuriimme juurtuneiden vastakohtaparien kyseenalaistaminen. Esimerkiksi pareissa luonto/kulttuuri, ruumis/henki, perhe/työ ensimmäinen termi on yhdistetty naisiin ja naisellisuuteen, toinen miehiin ja miehisyyteen. Näitä vastakkainasetteluja purkaessaan feministinen teoria on luonut uusia dikotomioita, joista yksi keskeisin on jako ”biologiseen” ja ”sosiaaliseen” sukupuoleen, eli ”sex/gender” -jaottelu. (Liljeström 1996, 115.)

Biologisen sukupuolen käsitettä (sex) käytetään silloin, kun puhutaan miesten ja naisten välisistä biologisista eroista. Sosiaalisen sukupuolen (gender) käsitteellä taas viitataan niihin sosiaalisiin, kulttuurisiin ja psykologisiin rakenteisiin, jotka on tuotettu biologisten erojen pohjalta. (Liljeström 1996, 115.)

Jaottelu on mielestäni hyvä ja auttaa ymmärtämään, mistä sukupuolten eriarvoinen asema yhteiskunnassa osaltaan johtuu. Vastakkainasettelun ongelma on käsitteiden välisen rajan määrittäminen. On vaikea määrittellä, missä biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välinen raja käytännössä kulkee. Voidaanko oikeasti vain naisen raskaus ja synnyttäminen johtaa biologiaan? Onko kaikki muu kulttuurisesti rakentunutta ja sovittua? Mielestäni biologiset tai fyysiset erot ovat päteviä selittämään esimerkiksi työnjakoa, kun kyse on fyysisesti raskaasta työstä. Sosiaalinen sukupuoli ja vakiintuneet käytännöt selittävät silti toki huomattavasti suuremman osan jokapäiväisistä valinnoista ja päätöksistä kuin biologinen.

Nainen muodostuu siitä, millä keskeisillä tavoilla naisten ryhmän ominaislaatua kulttuurissamme representoidaan eli minkälaisia erilaisia mielikuvia – esimerkiksi

stereotyyppioita, ihannekuvia tai kauhukuvia – assosioidaan olemukselliseen naiseuteen. (Huuska 1998, 41.)

Halonen (1999) pohtii väitöskirjassaan oman tutkimuksensa vaikeimman osuuden olleen sukupuolen käsitteellistäminen. Oleellinen kysymys on, miksi stereotyyppiset ja dikotomisoivat tulkinnat ovat niin syvälle juurtuneita kulttuurissamme. Halonen näkee, että ”ainoa selitys on sukupuolittuneen representaatiokäyttäytymisen kuroutuminen syvälle tietoisuuden rakenteisiin ja kulttuuriin käytäntöihin.” Naisen olemuksen luonnollistaminen kuvaa hyvin, mitä ’ideologian toiminnalla’ tarkoitetaan. Ideologian toiminta voidaan käsittää esimerkiksi siten, että ihmiset ikään kuin tiedostamattaan elävät ideologisen toiminnan käytännöissä ja representaatioissa. (Halonen 1999, 12.)

2.3. Perustavanlaatuisia eroja

Halonen lainaa Henrika Zilliacus-Tikkasta, joka esittää näkemyksen, että biologista ja sosiaalista sukupuolta ei voi erottaa käytännössä toisistaan. Naiset ja miehet rakentuvat yksilöllisistä nais- ja miesominaisuuksien yhdistelmistä, ja ympäristö tukee yleensä stereotyyppisiä valintoja. Halonen lausuu julki myös melko itsestään selvältä kuulostavan toteamuksen, että on olemassa olennaisia eroja miehisyyden ja naiseuden välillä. Sukupuoliero ei häviä, vaikka on olemassa myös muita eroja. Ei kuitenkaan ole perusteltua tehdä jakoa samankaltaisuuden ja eron välille, koska käsitteet ovat monesti riippuvaisia toisistaan. On tärkeä huomata, että yksilöiden lisäksi myös rakenteet ja instituutiot perustuvat sukupuolierotteluun. (Halonen 1999, 15.)

Essentialistista, eli olemuksellista tulkintarepertuaaria käytettäessä tiettyjä piirteitä pidetään ominaisina naisille tai miehille ryhmänä, ei satunnaisina tai yksilöllisinä piirteinä juuri tässä miehessä tai naisessa. Mieheyttä ja naiseutta olennaisesti määrittävät piirteet ovat toisensa poissulkevia ja toisilleen vastakkaisia. Naisissa nähtäviä miehisiä piirteitä, esimerkiksi lihaksikkuutta, määritellään miehekkyydeksi tai maskuliinisuudeksi. Mieheys ja naiseus määrittyvät toisilleen vastakkaisiksi, toisensa poissulkeviksi kategorioiksi. (Halonen 1999, 13.)

Essentiallinen näkökulma lähtee ajatuksesta, että naiset ajatellaan olennaisilta ominaisuuksiltaan samanlaisiksi kuin muut naiset ja poikkeavan siten miehistä ryhmänä. Naisten välisten erojen ei ajatella määrittävän naista, vaan naiseuden nähdään

määrittävän suhteessa toiseen ryhmään, miehiin. Naisten ja miesten ryhmien sisäiset erot määrittävät epärelevanteiksi ja jäävät näkymättömiin merkityksellistettäessä sukupuolta dikotomisesti. (Halonen 1999, 13.)

Oleennaista onkin määritellä olennaiset ominaisuudet. Ryhmän sisäisiä eroja ei nähdä tärkeinä, vaan ainoastaan erot toiseen ryhmään ovat oleellisia. Tässä on tiettyä epäloogisuutta, sillä jos naiset ovat keskenään kovin erilaisia, voi joku nainen olla monilta ominaisuuksiltaan lähempänä miesten kuin naisten ryhmää. Miten voidaan päättää, mitkä ovat ratkaisevat ominaisuudet mieheydessä ja naiseudessa? Nainen ei määritelmän mukaan voi esimerkiksi olla lihaksikas säilyttäen naiseutensa. Miten tämä vaikuttaa esimerkiksi urheilulajeissa, joissa menestymiseen vaaditaan lihaksia? Voidaanko lihaksikas nainen nähdä jopa miehekkäämpänä kuin mies? Myös aggressiivisuus liitetään usein miehen ominaisuuksiin, mutta nainen voi olla huomattavasti aggressiivisempi kuin mies. Sosiaalisen sukupuolen välinen raja on siis tässä mielessä ja näin määriteltynä melko häilyvä.

Välttämätön ja ratkaiseva osa feministisen teorian kehitystä on ollut ilmiöiden löytäminen, tunnistaminen ja niiden toisenlainen nimeäminen ja uusien selitysmallien luominen. Oleellista on kuitenkin samanaikaisesti tiedostaa ja myöntää, että mikä tahansa kategorisointi aina peittää tai naamioi tiettyjä eroja ja moninaisuuksia. Juuri erot kategorioiden sisällä ovat välttämätön edellytys sille, että tietyt mallit yleensä voidaan ottaa huomioon käsitteellisinä työvälineinä. Malli on kuitenkin aina vain malli, ja siksi kiinteiden käsitysten luomista vastaan tulee taistella. (Liljeström 1996, 129 – 130.)

Vaikka yksilö on nainen, ei se ole kaikki, mitä hän on. Sukupuolen merkitys ja sen rakentuminen on aika-, paikka- ja kulttuurisidonnaista. On siis mahdotonta erottaa sosiaalinen sukupuoli poliittisesta ja kulttuurisesta ympäristöstä, jossa se tuotetaan ja sen merkityksiä ylläpidetään. (Butler 1999, 6.)

2.3.1. Yhtäläisyyksiä ja eroja

Jos sosiaalinen sukupuoli tarkoittaa kulttuurin biologiselle sukupuolelle antamia merkityksiä, ei voida sanoa sosiaalisen sukupuolen määräytyvän biologisesta sukupuolesta vain yhdellä tavalla. Biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä ei tämän

ajattelutavan mukaan olisi välttämättä mitään ennalta määrättyä suhdetta. Jos sosiaalinen sukupuoli ei siis ole millään tavalla riippuvaista biologisesta, voivat käsitteet mies, miehisuus ja nainen, naiseus liittyä yhtä hyvin naisen kuin miehenkin vartaloon/ruumiiseen. (Butler 1999, 10.)

Teoriassa ajatus toimii, mutta käytännössä jo pelkkä ulkonäkö rajoittaa ja määrää melko pitkälle, kumpaa sukupuolta yksilö kulttuurin muiden toimijoiden silmissä on. Toisaalta esimerkiksi sukupuolten rajalle sijoittuvat ihmiset, esimerkiksi transvestiitit haastavat olemuksellaan sellaisia, jotka luokittelevat ihmiset sukupuolikategorioihin ulkonäön perusteella. Biologiselta sukupuoleltaan mies voi näyttää naiselta ja käyttäytyä kuin nainen. Myös naisen on mahdollista näyttää mieheltä ja käyttäytyä stereotyyppisen miehen tavoin.

Liljeströmin mukaan biologian ”luonnollisuuden” kyseenalaistava kritiikki on osoittanut, että on mahdotonta erottaa toisistaan ”oikea” materiaallinen ruumis ja siitä tuotetut representaatiot ja kulttuuriset määrittelyt. Representaatiot ja diskurssit tuottavat ruumiit, ja siinä prosessissa sukupuolijako merkitään tai istutetaan biologiaan. (Liljeström 1996, 119.)

Sosiaalista sukupuolta ei kuitenkaan tulisi käsittää ainoastaan kulttuurisen tarkoituksen antamisena biologiselle sukupuolelle. Sosiaalisen sukupuolen suhde kulttuuriin ei ole sama kuin biologisen luontoon. Sosiaalinen sukupuoli tarkoittaa myös kulttuurisia keinoja, joilla ”luonnollinen biologinen sukupuoli” on tuotettu ja vakiinnutettu kulttuuria edeltävänä, poliittisesti neutraalina pohjana, jolla kulttuuri toimii. (Butler 1999, 11.)

2.3.2. Voiko sukupuolen valita?

Biologisen (sex) ja sosiaalisen (gender) sukupuolen erottelulla haluttiin alun perin haastaa ja kiistää ajatus, jonka mukaan biologia määräisi yksilön kohtalon. Erottelu biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä argumentoi sen puolesta, että sosiaalinen sukupuoli on kulttuurisesti rakentunutta. Sosiaalinen sukupuoli ei siis ole biologisen sukupuolen kausaalinen seuraus eikä vaikuta yhtä pysyvältä. Sosiaalista sukupuolta voi pitää biologisen sukupuolen tulkintana. (Butler 1999, 9 – 10.)

Voitaisiinko siis ajatella, että sosiaalinen sukupuoli on vain yksi toteutuva vaihtoehto? Onko sosiaalinen sukupuoli biologisen lähtökohdan ja kulttuurin yhteisvaikutuksena näkyväksi tuleva lopputulos? Onko sukupuoli jotain, joka *ihminen* on, vai jotain, joka *ihmisellä* on? Kun sanotaan, että sosiaalinen sukupuoli on kulttuurinen tulkinta biologisesta sukupuolesta tai että se on kulttuurisesti rakentunutta, täytyisi miettiä, millä keinoin tai minkä mekanismin avulla rakentaminen tapahtuu. Voisiko sosiaalinen sukupuoli siis olla toisella tavalla rakentunutta? Missä sosiaalisen sukupuolen rakentaminen tapahtuu?

Rakentaminen tai rakentuminen voisi olla mahdollista yhdistämällä kulttuuri ja yksilö. Kulttuuri tarjoaa kehyksen, jonka sisältä yksilö valitsee oman identiteettinsä rakennusaineeksi. Prosessissa yksilö ei kuitenkaan nähdäkseni voi olla aivan näin tietoinen valinnoistaan, vaan kulttuurin tarjoamat rajat ja niiden sisällä tehtävät ratkaisut tehdään suurelta osin tiedostamatta. Näin tulkiten kulttuuri olisi määräävämpi tekijä sosiaalisen sukupuolen rakentumisessa.

Jos sukupuolten välisiin eroihin suhtaudutaan sopimuksenvaraisina, ja ne nähdään kulttuurin muokkaamina, on muutos mahdollinen. Kaikki sopimuksenvarainen voi muuttua, vaikkakaan ei hetkessä. Muutos vaatii mullistusta ajattelutavassa ja asenteissa. Tarvitseeko sitä tosiaan päivitellä, että mies haluaa lähihoitajaksi tai nainen automekaanikoksi vain sen takia, että ala on ”perinteisesti aina ollut” suurimmaksi osaksi toisen sukupuolen hallussa?

Joissain tapauksissa sosiaalisen sukupuolen rakentuminen sisältää ajatuksen kehosta tietynlaisena ulkoa tulevan kulttuurisen lain passiivisena vastaanottajana, johon kulttuuri ”istutetaan”. Jos relevantti kulttuuri, joka konstruoi sosiaalista sukupuolta ymmärretään tällaisen lain kautta, näyttää siltä, että sosiaalinen sukupuoli on yhtä ennalta määrätty ja pysyvä kuin biologisen kohtalon ajatuskin. Tällaisessa tapauksessa biologian sijaan kulttuurista tulee kohtalon määräävä tekijä. (Butler 1999, 12.)

Kohtalo on aika voimakas sana, ja vaikka sukupuoli saattaa jossain kulttuureissa edelleen pitkälle määrätä yksilön elämää, ei sitä voi pitää ainoana merkittävänä tekijänä, varsinkaan länsimaisessa kulttuurissa, jossa naisen asema on parantunut viimeisten vuosikymmenten aikana merkittävästi.

Judith Butler esittelee myös Simone de Beauvoirin ajatuksia sukupuolen rakentumisesta. Beauvoir näkee rakentumisessa enemmän yksilön omaa valintaa. Hän sanoo, että naiseksi ei synnytä, vaan tullaan, ja tässä prosessissa kulttuurilla on vahva sijansa. Beauvoirin mielestä ei ole mitään takeita, että sosiaalisesti naiseksi tuleva olisi välttämättä biologiselta sukupuoleltaan nainen. (Butler 1999, 12.)

Transseksuaalit ovat yksi ihmisryhmä, joka selittää tätä ajatusta. Osa heistä tuntee itsensä naiseksi ja jotkut käyvät sukupuolenvaihdosleikkauksessa näyttääkseen siltä, miltä itsensä tuntevat. Myös monilla homoseksuaalisilla miehillä on nähtävissä naisellisia piirteitä, joita ei useimmilla muilla miehillä näy.

Yksi tapa ymmärtää Beauvoirin ajatus voisi olla ammattien kautta, jotka edelleen monesti mielletään vahvasti toisen sukupuolen alueeksi. Esimerkiksi hoitoalalla työskentelevässä miehessä voidaan nähdä sosiaalisesti naiseen liitettyjä ominaisuuksia, koska hän ei ole valinnut perinteistä miesten ammattia, vaan omaksunut naisiin useammin yhdistetyn hoivavietin ja ikään kuin siirtynyt naisten alueelle.

2.3.3. Ruumis sukupuolen määrittäjänä

”Ruumis” on monessa keskustelussa käsitetty passiivisena tilana, johon kulttuuriset merkitykset on tuotu tai instrumenttina, jonka avulla tulkitseva tahto päättää kulttuurisen merkityksen itselleen. Ruumis nähdään kummassakin tapauksessa vain välineenä, johon kulttuuriset merkitykset liittyvät vain ulkoisesti. ”Ruumis” on kuitenkin sekin rakennettu, eikä sen voida sanoa olevan merkityksellisesti olemassa ennen sosiaalisen sukupuolen merkitsemistä. (Butler 1999, 13.)

Tainio (2001) kokoaa yhteen muiden tutkijoiden ajatuksia sukupuolesta sanomalla, että ”vaikka ulkoiset biologiset ominaispiirteet eivät aina ole sukupuolen suhteen yksiselitteisiä, sukupuoli tunnistetaan arkielämässä suhteellisen helposti.

Kulttuurinormiston omaksuneet yhteisön jäsenet haluavat yleensä itsekin osoittaa sen, kumpaan sukupuolikategoriaan he lukeutuvat (Tainio 2001, 15).

Sosiaalinen sukupuoli voidaan myös nähdä seksuaalisesti erottuneen ruumiin saamana merkityksenä. Silloinkin merkitys on olemassa vain suhteessa toiseen, vastakkaiseen

merkitykseen. Joidenkin feministien mielestä sosiaalinen sukupuoli on suhde tai joukko suhteita, ei niinkään yksilöllinen ominaisuus. Toiset taas ovat sitä mieltä, että ainoastaan naisen sosiaalinen sukupuoli on merkitty, universaali ihminen ja mies mielletään yhdeksi ja siksi nainen määrittyy biologisen sukupuolensa mukaan ja miehet universaalien persoonallisuuden kantajiksi. (Butler 1999, 13 – 14.)

Voidaanko ruumiin materiaalisuus yhdistää sosiaalisen sukupuolen suorituskykyyn? Miten biologinen sukupuoli sopii tähän suhteeseen? Seksuaalista eroa pidetään yleensä materiaalistien erojen kysymyksenä. Biologinen sukupuoli on kategoriana normi. (Butler 1993, 1.)

Keho ja sen hallinta on tärkeällä sijalla etenkin länsimaisessa kulttuurissa ja ajattelutavassa. Kulttuurissa, joka keskittyy kehoon ja ymmärtää sukupuolen yhtenä kulttuurin keskeisimmistä erottelutavoista, monet elämän alueet määrittyvät helposti sukupuoleen liitettyjen stereotyyppien kautta. Naisia ja miehiä esitetään eri tavalla, epätasa-arvoisesti. (Valtonen & Ojajärvi, 162.)

2.4. Sukupuoli ja valta

Marianne Liljeström lainaa amerikkalaisen Heidi Hartmannin ajatuksia kuvatessaan patriarkaatin käsitettä. Hartmannin mukaan voimme parhaiten määrittellä patriarkaatin miesten välisten sosiaalisten suhteiden verkostoksi, jolla on materiaallinen perusta ja joka hierarkkisuudessaankin vakiinnuttaa tai luo riippuvuutta ja solidaarisuutta miesten välille. Tämä taas mahdollistaa naisten hallitsemisen. Patriarkaatin keskeisenä materiaalisena perustana on valta kontrolloida naisten työvoimaa. Miehet ylläpitävät tätä kontrollia muun muassa kieltämällä naisilta pääsyn tiettyihin olennaisiin tuotantovälineisiin. (Liljeström 1996, 112.)

Halosen mukaan diskurssien hallinta on ensisijaisesti vallan, ei sukupuolen kysymys. Naispuolinen puolustusministeri omaksuu vallanpitäjien diskurssin piirteitä siinä kuin miespuolinen kollegansa. Tällöin naisen diskursiivinen asema määrittyy siis vallan, ei sukupuolen näkökulmasta. Valta luoda diskursseja liittyy yleensä muuhun yhteiskunnalliseen vallan käyttöön. Toimijoilla on mahdollisuus joko omaksua vallankäyttäjien kieli tai asettua vallan marginaalidiskurssiin. (Halonen 1999, 123.)

Honkasen mielestä ei ole olemassa ”oikeita” ajatuksia naisesta ja naiseudesta. Hän lainaa Rosi Braidottia sanoessaan, että on ehkä mahdollista omata ”pelkkiä ajatuksia” ja käyttää niitä. Honkanen näkee, että feminismin erilaiset käsitykset naisesta voitaisiin kaikki lukea oikeiksi feministisessä teoriassa. Käsitteet eivät ehkä ole toisiaan poissulkevia, vaikka lähtevätkin liikkeelle hieman eri lähtökohdista. Honkanen päinvastoin esittää, että teorit oikeasti tukevat toisiaan. Feministisen teorian nainenkategoriat voitaisiin tulkita toisilleen vastakkaisinakin, mutta tarkastelun tulisi olla erilainen. (Honkanen, 1996, 139.)

Naisen kategorian määritelmät ovat aina poliittisia ja liittyvät eri aikojen ja paikkojen tarpeisiin määritellä nainen suhteessa ympäristöön, muihin määritelmiin ja määritelmiä tukeviin teoreettisiin käsitteisiin. (Honkanen, 1996, 140.)

2.5. Journalismi sukupuolijärjestelmän kuvaajana

Halonen käyttää myös ajatusta, jonka mukaan naiseksi tai mieheksi ei synnytä, vaan kasvetaan. Kulttuuri on erittäin vahvasti mukana tässä prosessissa, ja toisaalta ihmiset itse rakentuvat sukupuolisubjekteiksi. Halonen käyttää termiä journalismin sukupuolittuminen puhuessaan sukupuolieron tuottamisesta diskursseissa ilman näkyvän subjektin olemassaoloa. (Halonen 1999, 18.)

Kulttuurissa meidät määritellään naisiksi ja miehiksi ja meitä kohdellaan sen mukaisesti. Sukupuoli-identiteettimme ja suhde ruumiiseemme määrittyvät suhteessa olemassa oleviin naiseuden ja mieheyden malleihin, kulttuurisiin representaatioihin. Kulttuurinen sukupuoli ei representoidu tarkkarajaisesti edes stereotyyppien tasolla. On kyse pikemminkin jatkumosta, jonka ääripäistä voi löytää ’kivettyneitä’ sukupuolirooleja ja malleja. Sukupuolen asemoituminen mediajulkisuudessa on yksi tarkastelun kohde. Millaisiin merkityksiin mediarepresentaatioiden feminiinisyydet ja maskuliinisyydet ankkuroituvat? (Halonen 1999, 119.)

Feminiiniset ominaisuudet liittyvät ja liitetään mediassa usein naisille ominaisiksi katsottuihin aiheisiin, kuten perheeseen, tunne-elämään ja romantiikkaan. Myös naiset, jotka työskentelevät naisvaltaisilla aloilla pääsevät edustamaan koko sukupuolta esimerkiksi sairaanhoidosta kertovissa uutisissa. Usein maskuliinisuus tunkee kuitenkin myös uutisarvoisiksi katsotuissa tapahtumissa feminiinisyyden alueelle ja sairaalan

esimies saattaa olla vastaamassa esimerkiksi sairaanhoitajien työaikauudistuksia koskeviin kysymyksiin. Lähdekäytännöt ovat syvälle juurtuneita ja ohjaavat arjen työskentelyä.

Mediarepresentaatioiden 'pintakerros' rakentuu pitkälti sukupuolistereotyypeistä, joiden ääripäät ovat feminiiniset ja maskuliiniset stereotyypit. Seuraavan tason muodostavat kulttuurisesti Miehiksi määritellyt miesrepresentaatiot ja Naisiksi määritellyt naisrepresentaatiot. Tällä alueella voitaisiin puhua kulttuurisen Naisen ja Miehen merkin luomisesta ja tuottamisesta. (Halonen 1999, 120.)

2.5.1. Sukupuoli uutisissa

Naisten uutisdiskurssiin pääsyn ehdot ja esteet ovat paitsi naissukupuoleen ja naiseuteen liittyviä, myös journalistisen ja uutiskulttuurin määrittelemiä. Journalistinen kulttuuri ja uutiskulttuuri tuottavat omissa käytännöissään sukupuolieron. Nainen uutisdiskurssissa ei ole kulttuurissamme samalla viivalla miehen kanssa. Mieheyden esiin tuominen nähdään luonnollisena, mutta naiseus koetaan edelleenkin erityisenä ja jopa häiritsevänä. (Halonen 1999, 80.)

Uutisjournalismi on Halosen (1999) mukaan sukupuolittunutta diskurssia, joka ilmenee toimijoiden representaatioissa ja toimittajien valitsemisessa tekniikoissa. Representaatiot ovat hegemonisen maskuliinisen sukupuolikäsityksen mukaisia. Uutiset rakentavat feminiinisiä ja maskuliinisia stereotyyppejä. (Halonen 1999, 286.)

Sukupuolen ja vallan suhde on kiistämätön siinä mielessä, että virallisen, institutionaalisen vallan käyttäjät ovat enimmäkseen miehiä. Sama maskuliinisen vallan kolmijako pätee myös median alueella. Patriarkaalinen vallankäyttö artikuloituu julkisuudessa tuottamalla sukupuolittuneita stereotyyppejä; julkisuus on miehisen vallan foorumi. Naisten mahdollisuus artikuloitua julkisuudessa tapahtuu useimmiten vallankäyttäjien ehdoilla. Feminiinisyys tulkkautuu julkisuuden artikuloinneissa marginaaliin ja emotionaalisuuteen, maskuliinisuus valtakurssiin ja rationaalisuuteen. (Halonen 1999, 283.)

Kuten Halonen (1999) toteaa, journalismissa julkisuus on näyttämö, jolla päärooleja esittävät miehet, joille tarjoutuu yhteiskunnallinen valta, voima ja kunnia. Naiset ovat

näyttämön statisteja ja tekevät usein miesten roolit mahdollisiksi. (Halonen 1999, 22 – 23.)

Vaikka naisten asema mediassa on lisääntynyt parinkymmenen vuoden aikana, juuri mikään muu ei ole muuttunut. Asenteet, valinnat ja näkökulmat ovat edelleen miesvaltaisia. Kova markkinatalous kaupallistaa journalismia ja esineellistää naista. (Gallagher 1996, 5.)

Vaikka talous, politiikka ja elinkeinoelämä ovat merkittäviä instituutioita myös naisille, naisten on vaikea saada niissä merkittävää asemaa, konkreettisia johtopaikkoja. (Halonen 1999, 55.)

Väite ei täysin pidä enää paikkansa, vaan on hieman vanhentunut. Presidentti Tarja Halonen on hyvä esimerkki siitä, että naisen on mahdollista saada merkittävä asema politiikassa. Totta on kuitenkin, että suurin osa johtavissa ja päättävissä asemissa olevista on edelleen miehiä. Tämä vaikuttaa luonnollisesti yhteiskunnalliseen ajatteluun sukupuolten eroista ja vahvistaa olemassa olevaa tilannetta.

Journalistisen kulttuurin tuottama käsittelytapa on usein sellainen, että asiantuntijoiksi ja haastateltaviksi valikoituvat vallan huiput, patriarkat. Aihepiirit, joita uutisdiskurssi arvostaa, kuuluvat usein maskuliinista kompetenssia edellyttäviin käytäntöihin. Uutiset liikkuvat lähellä 'virallisen' vallan ydintä. (Halonen 1999, 55.)

Ongelma ei siis niinkään ole journalismissa, joka suosii miehiä lähteinä ja asiantuntijoina, vaan ennemminkin yhteiskunnassa, joka suosii ja ylläpitää totuttua sukupuolista rakennetta. Journalismi voisi pyrkiä purkamaan sukupuolisia stereotyyppioita ja rakentamaan uutta käsitystä sukupuolten rooleista yhteiskunnassa valitsemalla mahdollisuuksien mukaan tasapuolisemmin ääneen pääsijöitä kummastakin sukupuolesta. Tämän toteutuminen käytännössä ei ole yksinkertaista, vaan totutut käytännöt sanelevat pitkälle lähteiden käyttöä ja käsittelytapoja.

Miehet toimivat uutislähetyksissä uutispäällikköinä ja ohjaajina, naiset apulaisina ja kuvaussihteereinä. Työnjako televisiouutisissa näyttää noudattavan kulttuurituotannon

monien teknistyneiden haarojen sukupuolittunutta rakennetta Suomessa yleisemminkin. (Halonen 1999, 54.)

Naisten uutisdiskurssiin pääsyn ehdot ja esteet ovat paitsi naissukupuoleen ja naiseuteen liittyviä, myös journalistisen ja uutiskulttuurin määrittelemiä. Journalistinen kulttuuri ja uutiskulttuuri tuottavat omissa käytännöissään sukupuolieron. Nainen uutisdiskurssissa ei ole kulttuurissamme samalla viivalla miehen kanssa. Mieheyden esiin tuominen nähdään luonnollisena, mutta naiseus koetaan edelleenkin erityisenä ja jopa häiritsevänä. (Halonen 1999, 80.)

Vaikka naiset ovat suomalaisessa työelämässä mukana yhtä aktiivisesti kuin miehetkin, heidän uutisiin pääsyään määrittelee nais erityisyys, esimerkiksi toimiminen hoivatyössä. Naiset voivat saada luvan puhua, mutta heidän diskurssinsa ei murtaudu marginaalista. Harvinaisia ovat naiset, jotka pääsevät omien saavutustensa ja ansioidensa kautta uutisiin. Koska naisten saavutuksetkin toteutuvat nais erityisillä aloilla, ne noteerataan uutisjournalismin marginaaliin. (Halonen 1999, 81.)

Halonen on oman aineistonsa pohjalta jakanut uutisten naiset seuraaviin toimija-asemiin:

1. Lähellä institutionaalista valtakurssia olevat naiset, esimerkiksi Elisabeth Rehn.
2. Valtakurssin marginaalissa olevat, perinteisellä naisvaltaisella alalla toimivat naiset. He ovat asiantuntijoita esimerkiksi hoiva-aloilla, opettajina, kasvattajina.
3. Nais erityisyyttä ilmentävät naiset. He pääsevät uutisdiskurssiin kulttuurisesti ja biologisesti naisiksi määriteltyinä ja ovat usein koristeena tai kuvituksena. (Halonen 1999, 82.)

Uutiskriteerit ovat pitkälti maskuliinisen objektivistisen uutiskäsityksen määrittämiä. Journalistinen uutiskulttuuri määrää, milloin naiseus on häiritsevää ja milloin nainen sopii vaikkapa koristeeksi menestyvän miehen rinnalle. (Halonen 1999, 84.)

Uutisten institutionaalisten tuotantoehtojen ja geneeristen tunnusmerkistöjen murtaminen edes joiltakin osin lienee vaativa pitkän ajan kulttuurinen ja yhteiskunnallinen ponnistus. Se on kuitenkin välttämätöntä, jos halutaan tehdä naisten ja muiden marginaaliin sysättyjen äänet kuuluviksi. (Halonen 1999, 85.)

Kulttuurissa meidät määritellään naisiksi ja miehiksi ja meitä kohdellaan sen mukaisesti. Sukupuoli-identiteettimme ja suhde ruumiiseemme määrittyvät suhteessa olemassa oleviin naiseuden ja mieheyden malleihin, kulttuuriin representaatioihin. Kulttuurinen sukupuoli ei representoidu tarkkarajaisesti edes stereotyyppien tasolla. On kyse pikemminkin jatkumosta, jonka ääripäistä voi löytää 'kivettyneitä' sukupuolirooleja ja malleja. Sukupuolen asemoituminen mediajulkisuudessa on yksi tarkastelun kohde. Millaisiin merkityksiin mediarepresentaatioiden feminiinisyydet ja maskuliinisuudet ankkuroituvat? (Halonen 1999, 119.)

Mediarepresentaatioiden 'pintakerros' rakentuu pitkälti sukupuolistereotypeista, joiden ääripäät ovat feminiiniset ja maskuliiniset stereotyypit. Seuraavan tason muodostavat kulttuurisesti Miehiksi määritellyt miesrepresentaatiot ja Naisiksi määritellyt naisrepresentaatiot. Tällä alueella voitaisiin puhua kulttuurisen Naisen ja Miehen merkin luomisesta ja tuottamisesta. (Halonen 1999, 120.)

Halonen on omassa tutkimuksessaan saanut muun muassa seuraavia tuloksia:

1. Sukupuolen ja vallan suhde on siinä mielessä kiistämätön, että virallisen, institutionaalisen vallan käyttäjät ovat enimmäkseen miehiä. Sama pätee myös median alueella.
2. Julkisuus on miehisen vallan foorumi; patriarkaalinen vallankäyttö tuottaa julkisuudessa sukupuolittuneita stereotyyppisiä.
3. Naisten mahdollisuus artikuloitua julkisuudessa tapahtuu useimmiten vallankäyttäjien ehdoilla. Naisten pääseminen julkisuuteen edellyttää yleensä vallankäyttäjien lupaa, hyväksyntää ja heidän miellyttämistään.
4. Feminiinisyys tulkautuu julkisuudessa marginaaliin ja emotionaalisuuteen; maskuliinisuus valtakäyttöön ja rationaalisuuteen. (Halonen 1999, 121).

Halonen kiteyttää tuloksissaan varsin hyvin sukupuolen ja vallan suhteita. Edellä mainitut piirteet korostuvat uutisdiskurssissa sen lajityypillisten piirteiden kautta. Eräs tärkeimmistä uutisen lajipiirteistä on uskottavuus. Herää kysymys, täytyykö uutisten rakentaa totuttua kuvaa, jonka kaikki tuntevat ja ovat valmiit uskomaan todeksi, vaikka samalla vain tuotettaisiin uusia stereotyyppioita? Menettäisikö uutinen uskottavuuttaan, jos se rikkoisi muodoltaan tai sisällöltään totuttua tapaa? Jos naiset pääsisivät enemmän

ja useammin ääneen julkisuudessa, tulkittaisiinko uutiset epäuskottavammiksi? Tähän on vaikea vastata yksiselitteisesti, mutta välittyneeseen kuvaan vaikuttaisi puhujan lisäksi ainakin käsiteltävä aihe ja foorumi.

Diskurssien hallinta on ensisijaisesti vallan, ei sukupuolen kysymys. Naispuolinen puolustusministeri omaksuu vallanpitäjien diskurssin piirteitä siinä kuin miespuolinen kollegansa. Tällöin naisen diskursiivinen asema määrittyy siis vallan, ei sukupuolen näkökulmasta. Valta luoda diskursseja liittyy yleensä muuhun yhteiskunnalliseen vallan käyttöön. Toimijoilla on mahdollisuus joko omaksua vallankäyttäjien kieli tai asettua vallan marginaalidiskurssiin. (Halonen 1999, 123.)

Tämän ajatuksen mukaan uutisointi ei esimerkiksi ole riippuvaista toimittajan sukupuolesta, vaan asemasta toimituksessa. Toimittaja omaksuu tämän lähtökohdan mukaan toimituksessa yleisesti vallitsevia ajattelutapoja. Hän voi käsitellä aiheita joko niiden kautta tai asettua marginaaliin olemalla omaksumatta ja käsittelemättä aiheita tästä näkökulmasta. Muutoksen kannalta olisi suotavaa, että yhä useampi uskaltaisi tuoda uusia ajatuksia ja ajattelumalleja toimituskäytäntöihin. Uskon, että näin tapahtuukin, vaikka monet toimintatavat ovatkin yleensä melko syvälle juurtuneita.

Halosen tulkinnan mukaan institutionaalista valtaa käyttävän naisen on omaksuttava maskuliinisia ominaisuuksia tullakseen tulkituksi rationaaliseksi. Jos feminiinisyys ja naiseus tulkittuu emotionaalisuuteen ja marginaaliin, on naisen vaikea olla julkisuudessa vakuuttava säilyttäen naiseutensa. Tämä on mielestäni liian yleistävä tulkinta tilanteesta. Naispäättäjien määrä on jatkuvassa kasvussa ja nainen voidaan nähdä samanarvoisena asiantuntijana kuin mies lähes millä tahansa yhteiskunnan alueella. On kuitenkin paljon aloja ja alueita, joilla mies on perinteisesti nähty asiantuntijana. Muutos näillä alueilla on hidasta, mutta mahdollista.

Media vääristää käsitystä naisista antamalla vääränlaisen kuvan 'keskivertonaisesta'. Melko harva sopii median välittämän naisen muottiin, sillä nainen esiintyy mediassa monesti miehisen katseen objektina. Median välittämä kuva todellisuudesta ei siis aina ole sitä, vaan aivan tietynlainen suppea ja kapeakatseinen otos valittavana olevista vaihtoehdoista. Median miehistä antama kuva sen sijaan on lähempänä todellisuutta.

Miehet esiintyvät useammin todellisuuden tapahtumista kertovissa yhteyksissä, kuten uutisissa ja muissa ajankohtaisissa ohjelmissa. (Van Zoonen & Meijer 1998, 296, 304.)

Naiset ovat kuvissa miehisen katseen kohteina. Nainen on objekti, joka on alistettu miehisen yleisön katseelle. Naiset ovat kuvissa passiivisia ja kääntävät katseensa miehisen katseen tieltä. Vastaavasti kuvien miehet ovat yleensä aktiivisia ja kuvat esittävät monesti miestä tekemässä jotakin. Näennäisesti passiivissakin kuvissa on yleensä merkkejä aktiivisuudesta. Lihaksikas vartalo ja viittaukset urheiluun ovat merkkejä siitä, että mies asettuu omasta tahdostaan kuviin ja omaksuu niissä aktiivisen toimijan roolin. (van Zoonen 1994, 87 – 101.)

Monesti kuulee sanottavan, että naiset ovat aliedustettuina mediassa. Tarkennus on kuitenkin paikallaan. Naiset eivät ole aliedustettuina naisille tyypillisiksi katsotuilla alueilla, kuten naisten lehdissä, saippuasarjoissa, romanttisessa kirjallisuudessa. (van Zoonen 1994, 66.) Oleellista onkin, että naisten ääneen pääsy yhteiskunnan arvostetuilla alueilla, kuten politiikassa ja päätöksenteossa on edelleen miehiä jäljessä.

3. Urheilu yhteiskunnassa

3.1. Urheilulla merkittävä rooli arjessa ja juhlassa

Antiikin Kreikassa urheilu oli itsestäänselvyys, jota jokainen terve mies harjoitti. Kauneusihanteeseen kuului sopusuhtainen, lihaksikas vartalo, ja kasvatus tähtäsi yleissivistyksen lisäksi myös hyvään fyysiseen kuntoon. Urheiluharrastus liittyi kasvatuksellisten syiden lisäksi myös pienten kaupunkivaltioiden alituisen sotimiseen. Yhteisön menestys, ja jopa olemassaolo riippui sen jäsenten fyysisestä suorituskyvystä. (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 11.)

Nyky-yhteiskunnassa urheilu on edelleen tärkeää, vaikka on olemassa myös suuri joukko ihmisiä, jotka eivät välitä urheilusta millään tavalla. Heidän mielestään monet urheilijoista ovat ajatuksiltaan ja kenties muiltakin henkisiltä ominaisuuksiltaan hieman kapea-alaisia. Urheilijoiden ajatellaan monesti välittävän vain omasta suorituksestaan ja tulostensa parantamisesta. Nuoren urheilijan koulutuksen ajatellaan monesti kärsivän huomattavasti harjoittelun viedessä yhä suuremman osan ajasta. Ei siis ole täysin perusteetonta väittää, että osa ammattilaisurheilijoista saattaa olla koulutustasoltaan ja

siten ehkä yleissivistykseltäänkin aavistuksen kouluttautunutta ikäistään jäljessä. Urheilijoiden antamat kommentit vahvistavat usein tätä käsitystä, vaikka poikkeuksiakin löytyy.

Yhteiskunnassamme arvostetaan urheilijoita heidän puutteistaan huolimatta erittäin korkealle ja urheilua pidetään tärkeänä osana jokapäiväistä elämää. Urheilu tarjoaa mahdollisuuden elämässä menestymiseen ja jopa sankaruuteen. Katsojalle se tarjoaa jännitystä ja suuria tunteita, jotka muokkaavat paikallisia identiteettejä. Urheilija on hyvä esimerkki siitä, että ihmisen ei tarvitse olla perinteisessä mielessä älykäs tai hyvän yleissivistyksen omaava menestyäkseen. Lahjakkuus ja kova työ voi tuottaa saman lopputuloksen. Taloudellisesti mitattuna tulos voi olla huomattavasti keskivertoa parempi.

Antiikin Kreikassa työntekoa ei sen sijaan arvostettu ja urheilijat hyväksyttiin yleensä työtä tekemättömien arvostettuun joukkoon. Tavalliselle kansalle urheilijat näyttäytyivät tarujen sankareiden perillisinä, joiden sallittiin eläminen urheilusaavutuksillaan. Ammattilaisurheilua kritisoi lähinnä sivistyneistö, jonka mielestä urheilijoihin käytetyt rahat olisi voinut sijoittaa kaupunkivaltion kannalta hyödyllisemminkin. (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 33.)

Urheilun suuri yhteiskunnallinen merkitys on nähtävissä esimerkiksi sen aikaansaamasta keskustelun määrästä. Monet jo antiikista peräisin olevat ajatukset ovat edelleen nähtävissä yhteiskunnassa näissä keskusteluissa, jossa pohditaan urheiluun sijoitettavia varoja. Urheilun tukemiseen käytetyn rahan määrä, ja sen vaikutukset muihin yhteiskunnan alueisiin aiheuttaa jatkuvaa keskustelua. Urheiluun käytettyjä varoja voitaisiin kritiikin esittäjien mielestä käyttää hyödyllisemmin. Toisaalta löytyy myös kannanottoja, joissa esimerkiksi taiteen ja kulttuurin tukemiseen käytettyä rahaa haluttaisiin vähentää, jolloin urheilulle jäisi enemmän. Urheilu jakaa siis mielipiteitä.

3.1.1. Urheilu itsetunnon kohottajana

Urheilu oli 1800-luvulla enemmän kansoja erottava kuin yhdistävä tekijä. Kansallisia kilpailuja järjestettiin huomattavasti enemmän kuin maaotteluja, joissa tärkeintä oli valtioiden keskinäisen paremmuuden mittaaminen. (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 150.) Maaotteluiden funktio on säilynyt siitä asti, ja naapurivaltioiden välisiä

maaotteluja pidetään lähes poikkeuksetta muita kilpailuja tärkeämpinä tapahtumina. Tähän tekevät poikkeuksen ainoastaan olympialaiset, MM- ja EM-kisat.

Urheilijoiden ajatellaan edustavan kilpaillessaan koko kansaa. Urheilu on kautta aikojen toiminut itsetunnon kohottajana, kun muilla elämän alueilla on mennyt heikommin. Heinilän (1988) mukaan [u]rheilu on ollut merkittävällä sijalla Suomen rakentaessa kansallista identiteettiään. (Heinilä, 21.) Identiteetin rakennus on jatkuvaa toimintaa, joten urheilun merkitys pysynee suurena tulevaisuudessakin.

Urheilijoilta vaaditaan yhä enemmän, ja pelkkä henkilökohtainen panos ei enää riitä huippumenestykseen. Menestys on yhä useammin urheilijan ja jonkin urheiluorganisaation yhteistyön tulos. Tällaisessa tuotantojärjestelmässä urheilija nähdään usein materiaalina, joka on huonoa, hyvää tai lahjakasta. ”Urheilijamateriaalia” voidaan työstää markkinoille samalla tavalla kuin mitä tahansa raakamateriaalia. (Heinilä 1995, 147.)

Suurempien vaatimusten myötä myös rikolliset keinot ovat yleistyneet. Menestystä tavoitellaan hinnalla millä hyvänsä. Urheilijan puolesta hurraavan kansan odotuksia ei haluta pettää, vaikka ne olisivat kuinka epärealistisia tahansa. Lahden MM-hiihdot vuonna 2001 ovat hyvä esimerkki siitä, miten valtaiset odotukset kasaantuvat suorituspaineksi. Tavoitteiden saavuttaminen ei ollut enää mahdollista ilman dopingin käyttöä, ja kisoista tuli suomalaisen hiihtohistorian häpeällisimmät lukuisten positiivisen näytteen antaneiden hiihtäjien takia. Suomalaisen yhteiskunnan maine mureni hetkessä ainakin suomalaisten itsensä silmissä.

3.2. Liikuntaa vai urheilua?

Heinilä (1995) esittää yksinkertaisen mallin urheilun kaksijakoisuuden ymmärtämiseksi. Tuloseskeiseen urheilun käsitteeseen liittyvät vakavuus, päättäväisyys, erikoistuminen, kilpailuhenkisyys, tuloshakuisuus, yhteiskuntaorientaatio. Ihmiskeskeiseen käsitteeseen liittyvät leikkimielisyys, nautinto, monipuolisuus, yksilöllisyys, osallistumiskeskeisyys ja itseorientaatio. (Heinilä, 180.)

Jos urheilu olisi useammin hieman lähempänä ihmiskeskeistä käsitystä, jossa itse leikkimielisyys ja urheilusta saatava nautinto olisivat yhtä tärkeitä kuin tulokset, olisi

urheilu huomattavasti nykyistä puhtaampaa ja lähempänä antiikin ideaalia, jossa jokainen harrastaa liikuntaa pitääkseen itsensä kunnossa. Kilpaileminen on toki kuulunut urheiluun aina, mutta lähtökohdat ovat olleet ratkaisevasti erilaiset. Urheilu on monelle köyhistä oloista tulevalle ainoa tai ainakin helpoin tie menestyä elämässä. Leikkimielisyys saattaa unohtua melko nopeasti, jos koko elämä on urheilusuoritusten onnistumisen varassa.

Koljonen (2000, 7) määrittelee urheilun jatkumoksi, jonka ääripäihin sijoittuvat huippu-urheilu ja laaja-alainen liikunta. Urheilujournalismin kannalta huippu-urheilun keskeisin anti on tapahtuma ja tulos, johon on suhtauduttava vakavasti. Liikunnasta uutisoidessa taas tärkeintä on tausta ja tunne, ja urheiluun voi suhtautua vakavasti tai ilkkurisesti. (Koljonen 2000, 7.)

Huippu-urheilun tuloksiin suhtaudutaan kyllä vakavasti, mutta mielestäni myös huippu-urheilusta uutisoidessa tausta ja tunne ovat yhtä tärkeitä kuin liikunnasta uutisoidessa. Myös huippu-urheiluun voidaan suhtautua vähemmän vakavasti, mutta suorituskeskeisyys on tunnusomaista siitä uutisoitaessa. Yhtä kaikki, urheilujournalismilla on siis edessään laaja kenttä, jonka eri osien kuluttajia se pyrkii palvelemaan.

Urheilu oli aiemmin enimmäkseen nuorten kiinnostuksen kohde. Yhteiskunnan muuttumisen myötä myös fyysinen kulttuuri on muuttunut, ja uudet väestönosat ovat ryhtyneet liikkumaan aktiivisesti. Liikunta on tarpeellista hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta, joten liikunta on tarkoitettu kaikille. Yksilöiden välillä on kuitenkin suuria eroja sekä ominaisuuksien että kiinnostuksen suhteen. Fyysisen kulttuurin tulisi suhtautua yksilöllisesti eri ihmisiin. (Heinilä, 180 – 181.)

Urheilu koskettaa siis yhä useampia henkilökohtaisesti oman liikkumisen kautta. Liikunnan merkityksestä puhutaan paljon; muun muassa koululiikunnan vähenemisestä ja varusmiesten yleiskunnan laskemisesta ollaan huolissaan. Liikuntaa ja hyvää fyysistä kuntoa arvostetaan edelleen korkealle ja terveellisiin elämäntapoihin kannustetaan ikään tai sukupuoleen katsomatta.

3.3. Sankareiden kaipuuta

Kuten Creedon (1994) toteaa, ”urheilu on sen sosiokulttuurisen systeemin ilmentymä, jossa se toimii.” Urheilu heijastaa niiden yhteiskuntien arvoja ja rituaaleja, joissa se on kehitetty ja kehittynyt. Urheilu vaikuttaa kieleemme, vaatetuksen tyyliin, käsityksiin sankareista ja sankarittarista. Urheilijoista tulee symbolisia sotureita, jotka puolustavat koulujen, kaupunkien ja kansojen kunniaa. (Creedon 1994, 4.)

Kulttuuri muistetaan Hargreavesin (2001) mukaan sankareistaan, ja urheilu rakentaa heitä ja muokkaa käsityksiämme heistä jatkuvasti. Urheilusankareita pidetään ’elämää suurempina’, ja heidän erityisiä ominaisuuksiaan rakennetaan ja esitetään siten, että tavallinen kansa voisi ihailia ja arvostaa heitä. Hargreavesin näkemys on, että miespuoliset sankarit ovat helpommin määriteltävissä kuin naispuoliset. Sankarimiehiin liitetään suurempi sosiaalinen merkitys kuin naisiin. Sankariin liitetään yleensä fyysinen vahvuus, aggressiivisuus ja rohkeus. Fyysisiltä ominaisuuksilta mies asettuu helpommin sankarilta vaadittuihin raameihin. (Hargreaves 2001, 1-2.)

Hargreaves viittaa Griffiniin (1998), jonka mukaan joukkuelajin miessankari on maskuliinisuuden ilmentymä: vahva, kova, komea, kilpailuhenkinen ja seurustelee tai on naimisissa kaikkein halutuimpien naisten kanssa. (Hargreaves 2001, 2.) Nämä ovat ominaisuuksia, joita on totuttu liittämään maskuliinisuuteen.

Naispuoliset sankarit, määritellään yleensä hieman toisin. Hänen tulisi olla jossain suhteessa poikkeuksellinen, mutta sen lisäksi sankarittareen liitetään ominaisuuksia kuten epäitsekkyys, huolehtivaisuus, kiltteys, hoivaavuus/äitiys, moraalisuus, eli ’feminiinisiä’ ominaisuuksia. Tämän määrittelyn mukaan urheilijasankarittareksi tuleminen on epäjohdonmukainen suoritus. Tästä huolimatta on aina kuitenkin ollut olemassa naisia, jotka täyttävät miehille asetetut sankarin vaatimukset täydellisesti. (Hargreaves, 2.) Naiset harrastavat samoja lajeja kuin miehet, myös ’miehisiksi’ laskettuja lajeja, kuten erilaisia kontaktilajeja, kehonrakennusta, painonnostoa, autourheilua. Näiden lajien naiset eivät kuitenkaan helposti kohoa sankarin asemaan, koska silloin heidät päästettäisiin ’miesten’ alueelle, miehisen arvostuksen kohteeksi.

Nykypäivän urheilijasankarittaret harjoittelevat ja heitä markkinoidaan viihteen ja spehtaakkeliin vuoksi. He ovat tuotteita, joita jatkuvasti houkuttelevat vilppiin ja jotka

esitellään seksualisoituneina hyödykkeinä maailmanlaajuiselle yleisölle. (Hargreaves, 4.) Tämän voi hyvin kuvitella pitävän paikkansa markkinoiden ja koventuneen kilpailun pyörittämässä urheilumaailmassa. Tosin naiset eivät ole ainoita, jotka harjoittelevat ja joita markkinoidaan viihteen avulla. Myös miehiä näytetään vähissä vaatteissa ja mainostamassa uutta sohvasarjaa, vaikka ei ehkä yhtä paljon kuin naisia. Doping sen sijaan on koko urheilun yhteinen ongelma, joka ei rajaudu sukupuolen, lajin tai kansallisuuden mukaan.

3.4. Sukupuolen kiinnostavuus

Naisen osallistumisesta urheilukilpailuihin ei antiikin Kreikan aikana käyty edes keskustelua. Urheileminen nähtiin miehelle luonnollisena ja kilpailut miehisen voiman mittelön näyttämönä. Naisilla ei pitkään aikaan ollut asiaa urheilukentille. Ensimmäisen kerran naiset osallistuivat nykyaikaisiin olympialaisiin vuonna 1900 Pariisin kisoissa. Tuolloin naisten osallistujamäärä oli 21.

(<http://www.helsinginsanomat.fi/extrat/ateena2004/artikkeli/1076153517363>) Vasta vuonna 1928 naiset saivat ensimmäisen kerran osallistua juoksulajeihin.

(www.sunpoint.net/~iisakka/juoksunhistoria.html)

Naisten urheilu ei siis historian valossa ole ollut kovin itsestään selvä asia. Ajat ovat muuttuneet kuitenkin huomattavasti parempaan suuntaan ja naiset ja miehet kilpailevat nykyään lähes kaikissa samoissa lajeissa. Lähes kaikissa lajeissa sukupuolille on omat sarjat, muutamana poikkeuksena ovat ratsastus ja eri mailapeliä sekanelinpelit, joiden parit koostuvat naisesta ja miehestä.

Urheilu tarjoaa potentiaalisen median/foorumia, jolla fyysiset tai biologiset erot kohtaavat sosiaaliset ja kulttuuriset tulkinnat sukupuolirooleista ja niihin kohdistuvista odotuksista. Koska urheilussa on kyse fyysisestä kunnosta, tarjoaa se areenan, jolla voidaan muodostaa jokapäiväisiä esimerkkejä miehen fyysisyydestä, lihaksikkuudesta ja ylivoimaisuudesta. Miesten fyysisyys viestii voimaa ja hallintaa, naisten taas heikkoutta ja alistuvuutta. (Creedon 1994, 31.)

Biologiasta ponnistavia käsityksiä on käytetty rakentamaan sosiaalisia ideoita sukupuolesta ja puolustamaan epätasa-arvoa sukupuolten välillä urheilussa.

(Hargreaves 1994, 43.)

Creedon väittää, että urheilu tarjoaa symbolista ja käsinkosketeltavaa todistetta siitä, että miesten fyysinen paremmuus tarkoittaa samalla myös sosiaalista paremmuutta. (Creedon 1994, 31.) En itse yhdy varauksettomasti tuohon väitteeseen. Väite pitää ehkä paikkansa saman lajin kesken käytävässä vertailussa, mutta useimpien urheilevien naisen fysiikka lyö laudalta tavallisen miehen ominaisuudet. Harva urheilua kotisohvalta seuraava mies pystyisi samoihin suorituksiin kuin itsensä huippukuntoon harjoitellut nainen. On mielestäni turhan yksinkertaistettua sanoa, että miesten fyysisyys viestisi voimaa ja sosiaalista paremmuutta ja naisen fyysisyys heikkoutta. Naisten fyysisyyttä ei kuitenkaan katsota kovin suopeasti, vaan hänen nähdään tunkeutuvan miehen alueelle tehdessään itsestään voimakkaan, lihaksikkaan ja nopean.

3.4.1. Keskittyminen kauneuteen

Monesti kuulee puhuttavan siitä, miten media esineellistää naisia ja keskittyy epäolennaiseen, kuten ulkonäköön, perhesuhteisiin ja muihin urheiluun liittymättömiin seikkoihin. Hargreavesin (2001) mukaan miesten ja naisten urheilusuorituksia kohdellaan epätasa-arvoisesti: miesten suorituksia glorifoidaan ja naisten suorituksia vähätellään. (Hargreaves 2001, 3.)

Urheileva kaunis nainen edustaa kulttuurimme kauneusideaalien mukaista naista. Hän on heteroseksuaalisesti naisellisen näköinen ja solakka. Hänellä ei ole näkyviä lihaksia, vaan kauniit kasvot ja hymyilevä ilme. Käsitykset siitä, mikä on kaunista ja mikä on rumaa, vaihtelevat ajallisesti ja kulttuurisesti. Käsitteet kauneus ja rumuus ovat sen sijaan pysyviä ja sukupuoleen sidottuja ominaisuuksia, jotka määrittävät naisia naisina. (Pirinen 1995, 126.)

Creedonin (1994) mukaan on myös tapauksia, joissa naisurheilijoista puhuttaessa käytetään ylistävää kieltä ja annetaan suorituksille arvoa. Samanaikaisesti korostetaan kuitenkin usein myös urheilijoiden naisellisista puolista, jotka vähentävät naisten urheilullisuuden, voiman, taidon ja rohkeuden arvoa. Naisista puhutaan ristiriitaisesti urheilutilanteessa. Silloinkin, kun naisurheilija saa median huomiota osakseen, häntä väheksytään ja marginalisoidaan. Tämä tapahtuu sekä visuaalisin keinoin että kielenkäytön, terminologian ja kommentoinnin avulla. Näin naista ja hänen urheilusuorituksiaan pyritään seksualisoimaan, tuotteistamaan ja vähättelemään. (Creedon 1994, 36, 38 – 39.)

Creedon (1994) on selvittänyt naisurheilijoiden medianäkyvyyteen vaikuttavia tekijöitä. Monien (amerikkalaisten) naisurheilutoimittajien mukaan naisten ulkonäön ja suoritusten lisäksi ratkaisevaa uutisoinnin ja näkyvyyden kannalta on laji. Yksilölajien urheilijoita suositaan joukkuelajien kustannuksella. Naisia tunnutaan lisäksi aina kuvailtavan ulkonäön kautta, ei miehiä. (Creedon 1994, 173.)

Tämä on erittäin mielenkiintoinen väite, joka on hyvin oleellinen myös oman tutkimukseni kannalta. Pyrin tutkimuksessani selvittämään, miten naisurheilijoista puhutaan, ja pääsevätkö he itse jutuissa ääneen. Myös yksilölajien suosiminen on mielenkiintoinen näkökulma ja saattaa heijastaa aikaisemmin mainittua sankarien tarvetta. Yksilölajien nainen on helpompi asettaa totuttuun heteroseksuaaliseen maailmankuvaan. Joukkuelajien naisurheilijoihin liitetään useasti homoseksuaalisuus, joten yksilölajin heteronainen sopii paremmin vaadittuihin naissankarin ominaisuuksiin.

Menestyvän naisurheilijan kohdalla käytetään kuvailevina sanoina useasti miehiseksi miellettyjä ilmaisuja. Tällä tavalla uusinnetaan käsitystä, että urheilussa menestyminen edellyttää miehille luonnollisia ominaisuuksia, kuten voimaa ja nopeutta. Jos nainen on onnistunut hankkimaan nämä ominaisuudet, määrittyy hän sukupuolensa suhteen kummajaiseksi. Naisurheilijoiden sukupuoli asetetaan kyseenalaiseksi, kun urheilussa vaadittavat kyvyt assosioidaan miehiseksi. Tämä tulee konkreettisesti esiin sukupuolitestikäytännössä, jossa naiset joutuvat todistamaan olevansa naisia saadakseen kilpailla. (Pirinen 1999, 40.)

Hierarkkinen sukupuolijärjestys rakennetaan sille käsitykselle, että miesten urheileminen on luonnollista, ja naiset ovat vajavaisia, toisia. Naisten kilpaurheilu on herättänyt usein varsin kiivastakin keskustelua. Tytöille ja naisille on suositeltu ei-kilpailullista liikuntaa, jossa tavoitteena on ennemminkin terveyden edistäminen. (Pirinen 1999, 31.)

Tilanne naisten urheilun arvostuksen suhteen on kuitenkin vähitellen menossa parempaan suuntaan. Ainakin naisten lajikirjo alkaa olla lähes identtinen miesten kanssa. Viimeisimpänä naisten olympialajiksi on tullut seiväshyppy. Naiset harrastavat myös mäkihyppyä ja painia, jotka molemmat ovat pitkään olleet miesten yksinoikeus.

Tulevaisuudessa naiset kilpailevat näissä lajeissa varmasti myös olympialaisissa. Kontaktilajeissa naisilla on jo omat sarjat. Tietyissä ammuntalajeissa on olemassa ainoastaan yhteinen sarja, samoin ratsastuksessa.

Tämä ei luonnollisestikaan tarkoita, että naiset olisivat tasavertaisessa asemassa miesten kanssa. Mutta kilpaileminen samoissa lajeissa arvokisoissa on merkittävä askel kohti tasa-arvoisempaa urheilumaailmaa. Mediassa, kuten yhteiskunnassakin naiset ovat kautta aikojen olleet vähemmän arvostetussa asemassa miehiin nähden.

Syrjimällä naisten urheilua media vaikuttaa suoraan myös naisten urheilun tulevaisuuteen. Esikuvien puute voi johtaa tyttöjen vähäisempään urheilemiseen ja huippu-urheilijan uran tavoittelemisen estymiseen. Media vääristää urheilua suosiessaan miehiä naisten kustannuksella. Lapsen silmin naisten urheileminen saattaa tästä johtuen epätavalliselta, koska sitä näkee niin harvoin. (Brookes 2002, 126.)

Esimerkiksi kilpaurheilussa miehiä suositaan lukuisin eri keinoin: miehistä kertovat jutut ovat pidempiä kuin naisista kertovat ja ne sijoitetaan yleensä sivun parhaalle paikalle. Myös uutiskynnys on eri korkuinen sukupuolesta riippuen. Sukupuolisia hierarkioita on löydettävissä myös kuvista ja sanavalinnoista.

Naisten urheilusta raportoitaessa on vaara, koska silloin täytyisi kiinnittää huomiota visuaalisiin, kielellisiin ja terminologisiin esittämistapoihin, jotta uutisoinnista ei tulisi stereotyyppistä, naista seksuaalisovaa ja naisten urheilullisia saavutuksia vähättelevää. Korostamalla ulkonäköä ja seksuaalisutta naisten urheilua trivialisoidaan ja suorituksia vähätellään. (Bernstein 2002, 282.)

Urheilu ja biologiset oletukset sukupuolten eroista yhdistyvät alueeksi, joka näyttää todelliselta ilman välittäviä tekijöitä. Tiedämme mitä mikäkin on ilman, että kuuntelemme teoreetikoiden ja poliittisten ryhmien analyyseja. Hyppääminen korkeammalle, juokseminen nopeammin, heittäminen kauemmas, voidaan nähdä, ei tulkita. 'Luonnollinen' on ideologian yksi perusta, koska se on vapaa 'puolueellisista' tulkinnoista (Willis 1994 31 – 32).

Media heijastaa ja määrää sen, kenellä ja millä on merkitystä ja arvoa kulttuurissa (Creedon, 1994, 34). Toteamukseen kiteytyy myös urheilun epätasa-arvon ydin. Naisten merkitys on median heijastuksen mukaan monessa kulttuurissa vähäinen. Olympialaisten uutisointia tarkastelemalla voidaan päätellä, mitä suomalainen media pitää tärkeänä, ja samalla myös kulttuurin arvot ja tulevat esille.

3.4.2. Kohti tasa-arvoisempaa urheilua

Miestä pidetään yhteiskunnassa normina ja naista poikkeuksena. (esim. Butler, Creedon) Tämä asetelma korostuu erityisesti urheilussa. Nainen ei saanut edes osallistua moneen lajiin vielä muutama vuosi sitten, vaikka sukupuolten välisestä tasa-arvosta puhutaan jatkuvasti ja ollaan yhtä mieltä siitä, että tasa-arvon tulisi toteutua mahdollisimman hyvin myös urheilussa.

Koska urheilussa on kyse fyysisestä voimasta, se tarjoaa jokapäiväistä todistetta miesten fyysisyydestä, lihaksikkuudesta ja siten paremmuudesta. Naisen fyysisyys osoittaa vastaavasti on osoituksena alemmuudesta, hauraudesta ja heikkoudesta. (Bernstein 2002, 280.)

”Urheilun F-sanassa ei ole neljä kirjainta, vaan yhdeksän. Se nelikirjaiminen tarkoittaa kaiken olevan ennallaan, mutta feminismi uhkaa muuttaa asioita.” (Creedon 1994, 7.) Creedon puhuu kahdesta feminismin tasosta: uudistumisesta (reform) ja muuttumisesta (transform). Ensimmäisellä hän tarkoittaa olemassa olevien rakenteiden sisällä ja puitteissa saatavaa tasa-arvoista kohtelua ja tasa-arvon toteutumista. Jälkimmäisellä hän käsittää järjestelmän perustavien arvojen muuttamiseen pyrkivää toimintaa. Koska molempien tavoitteena on muuttaa nykyistä tilannetta, ne voivat johtaa naisen aseman paranemiseen urheilussa. (Creedon 1994, 7 – 8.)

Urheilua luonnehtiva hierarkkinen sukupuolijärjestys, jossa miehet, miesurheilijat, miesten urheileminen ovat etusijalla ja naiset, naisurheilijat, naisten urheileminen on toissijaisia, ei ole itsestään selvä ja luonnollinen vaan jatkuvan konstruoimisprosessin tulosta. Sukupuolijärjestys urheilussa on ollut ja on edelleen jatkuvan neuvottelun, määrittelyn ja legitimoinnin kohteena. (Pirinen 1999, 41.)

Nainen on joutunut raivaamaan tilaa itselleen sekä urheilukentillä että mediassa. Monet lajit ovat olleet naisilta kiellettyjä ”sopimattomina” tai naisellisuutta vähentävinä. Naisten urheilu oli aikoinaan täysin kiellettyä, mutta vähitellen naiset ovat saaneet lunastettua paikkansa urheilumaailmassa.

Miehillä on silti edelleen pääosin hallussaan urheiluun ja liikuntaan liittyvän hallinnon eri tasojen päätös- ja toimeenpanovalta. Naiset ovat parhaiten edustettuina kuntoliikunnan harrastajina ja liikunnan opetustyössä. Urheilun sukupuolihierarkia, joka ei ole muuttunut useiden vuosikymmenien aikana paljoakaan, antaa miehille ja naisille sukupuoliryhminä eriarvoisia toimintamahdollisuuksia. (Pirinen 1999, 30.)

Sukupuolten eriarvoisuus näkyy urheilussa muun muassa ammattilaisurheilijoiden palkkauksessa. Miesten palkat ovat moninkertaiset verrattuna samojen lajien naisten palkkoihin. Yhteiskunnassa vallitseva eriarvoisuus konkretisoituu erityisesti urheilussa.

Perustavanlaatuisimmalla tasolla sukupuoli määrittelee sen, mitä pidetään ’oikeana’ urheiluna, toisin sanoen miehisenä urheilulajina. Kauneutta, tyyliä, kärsivällisyyttä vaativia lajeja ei arvosteta, koska niissä eivät korostu tyyppillisiä miehiseen urheiluun liitettyjä arvoja, kuten voima, nopeus ja aggressiivisuus. (Creedon 1994, 5.)

Naiset haastavat miehisiä tulkintoja naisten urheilullisesta huonommuudesta lajeissa, joissa ratkaisevimpana ominaisuutena ei olekaan fysiikka. Esimerkiksi esteratsastuksessa ei ole erikseen sarjoja miehille ja naisille, keilailussakin naiset ja miehet osallistuvat osaan samoista kilpailuista, vaikka erikseen kilpailtaviakin kisoja on.

Urheilulajeihin on sisään kirjoitettuna sukupuoli. Miehisiksi määritellyissä lajeissa korostuvat voimankäyttö, kestävyys ja aggressiivisuus. Naisille sopivina lajeina on pidetty sellaisia, joissa korostuu ruumiin esteettinen käyttö, ilmaisullisuus ja tasapaino (esim. taitoluistelu, voimistelu, uimahypyt). (Pirinen 1999, 31.) Naisurheilun arvostaminen miesten urheilemisen alapuolelle on kuitenkin suurimmaksi osaksi kulttuurin rakentama asetelma. Urheilu on vain yksi osa-alue, jolla hierarkkinen asetelma tulee näkyväksi. Hyvä esimerkki on olympialaisten sadan metrin

loppukilpailut, jossa ensin ratkaistaan maailman nopein nainen ja seuraavana päivän maailman nopein ihminen.

Sosiaalinen sukupuoli määrää sen, mikä on mielenkiintoista ja miksi. Jos nainen menestyy miesten tasoonkin verrattuna, pidetään häntä poikkeuksena, kummajaisena, jossa on oltava jotain hyvin miehistä.

Olympialaisten lajivalikoima on edelleen erilainen miehillä ja naisilla. Esimerkiksi nyrkkeily ja paini eivät kuulu naisten lajeihin, vaikka ne ovat oleellisena osana olympialaisia kuuluneet miesten ohjelmaan jo alusta saakka. Vuosisadan alussa tilanne oli huomattavasti epätasa-arvoisempi, joten suunta on oikea. Vähitellen naiset ovat päässeet kilpailemaan samoissa lajeissa kuin miehet, lähes poikkeuksetta omissa sarjoissaan toki.

Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ei paranna se, että naisista ja miehistä puhutaan samoilla sanoilla urheilussa tai millään muullakaan elämän alueella. Jos miehen ominaisuudet mielletään luonnollisiksi ja ne ovat menestymisen edellytys, on nainen poikkeus omasta sukupuolestaan, jos hänellä näitä ominaisuuksia on ja siksi menestyy. Ajatusta tukee myös Pirinen pohtiessaan, että mikäli miehiin ja miesruumiiseen liitettävät ominaisuudet merkityksellistetään etusijalle ja naisiin liitetyt ominaisuudet merkityksellistetään huonommiksi, ei sukupuolihierarkiaa kyseenalaisteta. Jos naisia kuvaillaan miehiin liitetyillä ominaisuuksilla, he määrittyvät ennemmin miehiksi kuin naisiksi. Ja menestyminen edellyttää siis miehisiä ominaisuuksia urheilijan sukupuolesta riippumatta. (Pirinen 1999, 41.)

Tehtäisiinkö sukupuolten välille yhtä suurta eroa, jos miehet ja naiset kilpailisivat yhdessä, samoissa sarjoissa? Todennäköisesti ei, mutta sukupuolta ei voi jättää kokonaan huomioimatta, kun puhutaan urheilusta. Joukkueiden heikoimpia lenkkejä analysoidaan jatkuvasti sekä valmentajien että median toimesta. Jos nainen olisi heikoin lenkki, olisi syyn vierittäminen sukupuolen niskoille todennäköisin ratkaisu. Sukupuolta ei siis voi välttää urheilun rooleja analysoidessa.

Kun naisen ominaisuudet ja itse naiseus määritellään heikoksi verrattuna miehisiin ominaisuuksiin, ei asetelma voi muuttua. Vasta, kun sukupuolten ominaisuudet

pystytään näkemään erilaisina, mutta samanarvoisina, voidaan urheilijoiden suorituksia kuvailta niitä parhaiten kuvaavilla sanoilla ilman, että tarvitsee miettiä, ovatko valitut sanat tasa-arvoisia, naisia alistavia vai naista ”miehistäviä”. Miten naisista sitten tulisi puhua? Kuvailussa voisi pitäytyä sukupuolineutraaleihin sanoihin sekä ylistäessä että moittiessa. Sekin on mahdollista: hyvä, loistava, surkea, onneton, vaisu, kovatasoinen, vaatimaton, hidas, kömpelö, huono. Näitä kaikkia käytetään sekä miehistä että naisista, kun heidän urheilusuorituksia kuvailaan. On melko helppoa olla käyttämättä suoraan sukupuoleen viittaavia sanoja, kuten tyttö, neiti, hame, poika, karju, karhu. Jo näinkin yksinkertaisesti päästäisiin alkuun, vaikka ongelma ei vielä ratkeaisikaan. Naisen asemansa sijaan voisi parantua tai ainakin muuttua tasavertaisemmaksi miehen kanssa myös, jos määrällinen uutisointi olisi samalla tasolla. Tämä olisi huomattavasti helpompi toteuttaa kuin kulttuurin muovaamien ajatusmallien muuttaminen.

3.5. Urheilun toimittamisesta

Urheilulla ja medialla ei ole mitään perustavanlaatuaista keskinäistä suhdetta. Siitä huolimatta ne ovat kietoutuneet toisiinsa perusteellisesti ja ovat toisistaan riippuvaisia. Niitä ei voi erottaa, ja nykyurheilua on vaikea ajatella mediasta riippumattomana instituutiona. (Rowe 1999, 12 – 13.)

Koljonen (2000, 47) kokoaa yhteen haastattelemiensa urheilutoimittajien ja muiden tutkijoiden mielipiteitä naisten asemasta ja sen muutoksesta urheilujournalismissa. Mielipiteet vaihtelevat, joidenkin mielestä naiset eivät saa yhtä paljon palstatilaa kuin miehet, toisten mielestä kummatkin saavat yksilölajeissa saman verran huomiota ja ongelma on enemmän joukkueurheilun uutisoinnissa. Suhtautumisessa nais- ja miesurheilijoihin oli kuitenkin haastateltujen mielestä tapahtunut tasoittumista. (Koljonen 2000, 47.)

Löytyy myös mielipiteitä, joiden mukaan naisten urheilua uutisoidaan liikaa suhteessa kiinnostukseen. (Kaufman 2003, 239 – 240.) Perusteluna Kaufman käyttää katsojalukuja ja sponsoreiden määrää. Tämä ei kuitenkaan ole kovin aukoton näkökanta, sillä kuten Bernstein (2002) toteaa, naisten urheilu kärsii rahanpuutteesta. Sponsorit eivät ole halukkaita sijoittamaan urheilulajeihin, jotka eivät saa medianäkyvyyttä. Medianäkyvyyden myötä moni naisten laji saisi enemmän

taloudellisia tukijoita ja harrastajista voisi tulla ammattimaisempia ja lajin tasosta parempi. (Bernstein 2002, 281 – 282.)

Koljosen haastatteluista tekemät johtopäätökset vaikuttavat pääosin uskottavilta. Absoluuttista totuutta on melko mahdoton sanoa, mutta suurin ongelma tuntuisi olevan juuri joukkuelajien kohdalla. Yksilölajeissakin kansainvälisissä kilpailuissa kilpailevat saavat menestyessään lähes aina median huomiota osakseen. Kynnys saattaa olla naisilla hieman korkeammalla, mutta selkeää ja järjestelmällistä syrjintää sukupuolen perusteella on vaikea ilman tutkimusta todeta.

Mies on viime vuosikymmeninä ollut suomalaisen urheilujournalismin perusyksikkö - urheilusivujen toimittajista ja toimijoista reilusti alle kymmenen prosenttia on naisia (Koljonen 2000, 54). Naisurheilutoimittajien määrä on silti hienoisessa kasvussa. Millaisia seurauksia naisten määrän kasvulla on ollut ja on tulevaisuudessa urheilusivujen sisältöön? Tuovatko naiset jotain uutta urheilun toimittamiseen? Onko se jotain, joka on sukupuolelle ominaista vai ennemmin uuden sukupolven tunnusmerkki?

Urheilujournalismi on viihteellistä, mutta toisaalta se käyttää 'uutismaista' esitystapaa. Urheilujournalismi sijoittuu viihteen ja uutisjournalismin välimaaston. Sen tarkoituksena ei aina ole viihdyttää mahdollisimman monia, vaan sille riittää oikeanlaisten kuluttajien kiinnostuksen herättäminen ja ylläpitäminen. (Koljonen 2000, 4 – 5.)

3.5.1. Media ja urheilun kiinteä suhde

Kiinnostus ja menestys ovat yleensä urheilutoimituksen tärkeimpiä mittareita jutunaiheita valittaessa. Etenkin yksilölajeissa yleisön kiinnostus ja miten suomalaisten menestys ratkaisevat. Suurimmissa kansallisissa lajeissa, kuten jalkapallossa ja jääkiekossa menestys ja siitä johtuva kiinnostus on huomattavasti vähemmän merkityksellistä juttujen määrästä ja laajuudesta päätettäessä. (Koljonen 2000, 69.)

Iän ja kokemuksen myötä urheilutoimittajien itseluottamus ja ammatillinen itsetunto lisääntyy. Toimittajien rohkeus analysoida tapahtumaa omien kokemustensa ja tietojensa avulla on syrjäyttänyt lähteiden siteeraamisen ja yksitoikkoisen selostamisen. Samalla urheilutoimittajien arvostus on noussut ja asenteet heitä kohtaan ovat hiljalleen

muuttuneet koulutustason nousun ja toimittajakunnan ammatillistumisen myötä.
(Koljonen 2000, 56 – 57.)

Myös urheilujournalismin toimintaympäristö on luonnollisesti vaikuttamassa siihen, millaiseksi urheilujournalismi muodostuu. Toimintaympäristönä voi pitää esimerkiksi Koljosen (2000, 77) tapaan sitä ”yhteistoimintaverkkoa, joka syntyy media ja urheilun, sekä urheilun rahoittajien ja kuluttajien keskinäisestä kanssakäymisestä” (Koljonen 2000, 77).

Urheilu ja siitä raportoiva journalismi ovat kiinteästi sidottuja toisiinsa. Niiden välillä on tietynlainen symbioosi, joka syntyy siitä, että urheilusta kirjoitettaessa kiinnostus kasvaa ja urheilu saa lisää tilaa lehtien sivuilla ja lukijakunta laajenee. Oravanpyörä palvelee sekä urheilua, sitä seuraavaa journalismia että yleisöä. Monissa lajeissa on tehty merkittäviä sääntömuutoksia palvelemaan yleisöä ja mediaa, koska ilman mediaa ja katsojia huippu-urheilu kuolisi.

Valtadiskurssien maskuliinisuus ei välttämättä kuitenkaan ole yksiselitteistä. Miestutkimus on osoittanut, että myös kulttuurisesti miehiksi määritellyt voivat olla valtadiskurssin torjumuksia. Usein kulttuurisen miehen siirtäminen marginaaleihin mahdollistuu feminististen määreiden kautta, esimerkiksi ’mies hameessa’. (Halonon 1999, 124.)

Tämä on erityisesti urheilujournalismissa usein näkyvä tapa. Urheilijoiden oletetaan olevan tiettyssä mielessä mieheyden esikuvia, miehen stereotyyppioita. Kun urheilija ei esiinnykään odotusten mukaisesti, siirretään hänet Halosen sanoin marginaaliin. Miehestä voidaan tällaisessa yhteydessä puhua esimerkiksi ’neitinä’

3.5.2. Naisilla kasvun mahdollisuus

Van Zoonenin mukaan journalismista voi tulla naisten hallitsema paikka, samoin kuten esimerkiksi tiedottamisen parissa on käynyt. Muutoksen näkyvimmit merkit ovat journalismin kaupallistumisen mukanaan tuomat piirteet, jotka on mielletty feminiinisiksi ja naistoimittajille kuuluviksi. Esimerkiksi aikakauslehdet ovat kaupallistumisen muovaamia tuotteita. (van Zoonen 1998, 41.)

Aikakauslehtien ja sanomalehtien keskinäistä arvostusta mitattaessa journalistisen sisällön kannalta uskon kuitenkin, että sanomalehteä pidetään journalistisesti korkeatasoisempuna tuotteena. Lehdillä on toki aivan eri käyttötarkoitukset, eikä niiden keskinäinen vertailu välttämättä ole perusteltua. Van Zoonen ehdottaa, että naistoimittajat ovat valtaamassa alaa. Hän kuitenkin perustaa väitteensä pitkälti kaupallistumiseen ja sen tuomaan uuteen tapaan tehdä lehteä ja valita sen sisältöjä. Miten paljon sanomalehden sisältö on muuttunut kaupallistumisen vaikutuksesta? Eikö sanomalehdessä uutinen edelleen ole se tärkein sisältö? Ja kova uutinen ei van Zoonenin mukaan sovi yhtä hyvin naistoimittajan määritelmään kuin miestoimittajan. Tarkoittaako tämä, että naistoimittaja kirjoittaa urheilusta eri tavalla kuin miestoimittaja? Kirjoittaako naistoimittaja "ihmisläheisemmin" tai vähemmän analyttisesti?

3.5.3. Sukupuolittunut mediakenttä

Sukupuoliarvot ovat mediakentän ytimessä. Creedon (1994) ottaa esimerkiksi Super Bowlin, suurimman vuosittaisen yksittäisen urheilutapahtuman. Amerikkalaisen jalkapallon pelaajat ovat kaikki miehiä, joten tällaisen huipputapahtuman järjestäminen kertoo miehisen urheilun ja kulttuurin arvostuksesta. Kun naisilta kielletään pelaaminen, heidät asetetaan alempaan arvoon, heikommiksi kuin miehet. Rajoittamalla naisten osallistuminen enimmäkseen stereotyyppisiin rooleihin, kuten cheer leadereiksi ja palveluemänniksi, luodaan ja vahvistetaan käsitystä, että naisten tulisi olla nöyristeleviä ja kuuliaisimpia. (Creedon 1994, 5)

Tärkeämpi opetus Creedonin mielestä on kuitenkin väkivaltaan liittyvä. Super Bowlin kaltainen tapahtuma opettaa, että väkivalta ja aggressiivisuus ovat hyväksyttävää omaisuuden tavoittelussa. Korostuneen aggressiivinen ilmapiiri, alkoholin juominen, vedonlyönti ja uhkapelaaminen ja seksuaalisesti latautunut mainonta vahvistaa vihamielisyyttä ja vastustusta naisia kohtaan. (Creedon 1994, 5.) En usko, että asiat, joilla ei ole mitään tekemistä sukupuolen kanssa, vahvistaisivat vihamielisyyttä tai vastustusta naista kohtaan. Tällainen mahdollisuus on kuitenkin otettava huomioon urheilun lieveilmiöiden vaikutuksia analysoidessa.

Uutiset tuovat meille tapahtuman, eivät sen kaikkia konteksteja tai monitulkintaisia merkityksiä. Tämä johtuu uutisten sisältöä ja muotoa rajoittavista tekijöistä:

objektiivisuudesta, uutisarvoista/-kynnyksistä, lähdekäytännöistä (viranomaiset lähteinä), työskentelytavoista, muotoon liittyvät rajoitukset (dead line, tilarajoitukset...) Feministiset tutkimukset ovat Creedonin mukaan osoittaneet, että kukin viidestä edellä mainitusta journalistisesta normista suosii patriarkaalista maailmankatsomusta. (Creedon 1994, 6)

Itse en näe, kuinka tilanpuute yksin suosii miehiä, muiden tekijöiden kautta kylläkin. Jos ensimmäinen haastateltava on mies, ja tilaa ei lehdessä ole enempää, ei nainen pääse ääneen ollenkaan. Lähdekäytännötkään eivät sinällään ole varsinainen tapa suosia miehistä maailmankatsomusta. Useimmiten valmentajat, toimitsijat ja urheilun päättäjät ovat miehiä. Johtotehtävissä on miehiä enemmän kuin naisia lähes jokaisella yhteiskunnan alueella. Lähteeksi valikoituu varmastikin useammin mies kuin nainen, mutta se ei mielestäni ole pelkästään lähdekäytännöstä kiinni, vaan myös urheilun ja yhteiskunnan vakiintuneiden rakenteiden. Jos päättävissä elimissä on enemmän miehiä, on luonnollista, että he ovat useammin myös lähteinä.

Uutisten maskuliiniset ominaisuudet tulevat näkyviin esimerkiksi lähdekäytännöissä. Lähteeksi valitaan useimmiten mies, vaikka naispäättäjien ja –poliitikkojen määrä on kasvanut tasaisesti ja myös naisia tarjoutuisi käyttökelpoisiksi lähteiksi. Lähdekäytäntö voidaan toisaalta nähdä myös enemmän henkilökohtaisten suhteiden verkostona kuin suoranaisena sukupuoli-jakona. (van Zoonen 1998, 35 – 36.)

Median lähdekäytännöt ovat melko vakiintuneita ja yleisön jäsenen on vaikea päästä osallistuvan kansalaisen rooliin joukkoviestimissä. Julkinen kenttä, jossa mielipiteiden vaihdolla voidaan saada jotain merkityksellistä aikaan, on toistaiseksi saavuttamaton ihanne. Yleisö nähdään enemmän kuluttajina kuin kansalaisina. Näin ei tarvitse tulevaisuudessa aina olla. (Lacey 2002, 221 – 222.)

Jotta voitaisiin olettaa, että lisääntynyt naistoimittajien määrä muuttaisi jollain oleellisella tavalla journalismin sisältöjä, täytyisi pystyä osoittamaan, että naistoimittajat eroavat kollektiiviselta ajattelutavaltaan miehistä. Naisilla pitäisi olla jotain yhteisiä näkökulmia ja suhtautumistapoja asioihin, jotka olisivat uusia ja miehisessä toimitusympäristössä ennen kokemattomia ja uusia. Voidaanko siis naisiin yleisesti liittää jotain sellaisia ominaisuuksia, jotka selkeästi ja ehdottomasti erottaisivat

heidät miehistä? Sosiaalinen sukupuoli ei ole pysyvä ominaisuus, vaan se on jatkuvan neuvottelun tulos. (Zoonen 1994, 63.) Vaikka lehden tekeminen on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana teknisesti monin tavoin, vallitsee toimituksessa edelleen miehinen kulttuuri. (Allan 1998, 129.)

Journalismin 'feminiinisiä' arvoja ovat kulttuuri, kasvatus, koulutus. Ne ovat ihmisläheisempiä aiheita kuin miehiseksi mielletyt politiikka, sodat, talous. Naistoimittajat joutuvat kärsimään syrjinnästä. Koska feminiinisyys ja ammattimainen journalismi eivät ole täysin toistensa kanssa yhteensopivia, joutuvat naiset toimittajina jatkuvasti täyttämään kahdenlaisia vaatimuksia: heidän tulee samaan aikaan olla "oikeita" naisia ja ammattimaisia toimittajia. Naisille annetaan usein hyvin stereotyyppisiä aiheita, jotka sijoittavat heidät uutisten ja journalismin marginaaliin. Naistoimittajien ammatti-identiteetti on tämän vuoksi ristiriitaisempi kuin miestoimittajien. (van Zoonen 1998, 35 – 37.)

Markkinavetoisen journalismin perusominaisuuksia on pyrkimys teksteihin, jotka ottavat yleisön tarpeet huomioon, ovat sensaatiojournalismia, 'human interest' – journalismia ja tunnelatautuneita juttuja. Nämä kuvailevat käsitteet liitetään useammin naistoimittajiin ja heidän tekemiinsä juttuihin kuin miehiin. (van Zoonen 1998, 41.)

3.6. Urheilun katsojat

Urheilun seuraaminen on kulttuurinen, opittu tapa. Tämä vaikuttaa suoraan siihen, mitä pidetään mielekkäänä seurattavana. Naisten urheilulajeja ei yleensä arvosteta kovin korkealle. Perusteluna mainitaan yleensä hitaampi tempo ja heikommat tulokset. Myös vertailua junioreiden peleihin käytetään syynä, kun väitellään naisurheilun seuraamisen kiinnostavuudesta. Syynä ovat siis usein fyysiset tekijät, eli biologinen sukupuoli. Vaikka mies juoksee nopeammin, heittää pidemmälle, hyppää korkeammalle ja potkaisee kovempaa kuin nainen, tekeekö se urheilusta kiinnostavamman seurata? Joidenkin mielestä kyllä, ja tietyssä määrin perustelut ovat loogisia, mutta ne eivät ole yleispäteviä eivätkä selitä monia urheilun seuraamisen tottumuksia.

Pallopeleissä ja monissa joukkuelajeissa perustelun sukupuolten eroista voi ymmärtää, mutta yksilölajeissa miesten kilpailujen kiinnostavuutta on vaikeampi perustella. Ei kai sillä oikeasti ole väliä, työnnettäänkö kuulaa 18 vai 21 metriä, juostaanko sata metriä

kymmeneen vai yhteentoista sekuntiin tai kestääkö maratonin juokseminen puoli tuntia kauemmin? Kaikissa on kyse fyysisen suorituskyvyn eroista, biologisista, synnynnäisistä eroista. Kilpailut voivat silti olla yhtä jännittäviä ja vauhdikkaita.

Edellä mainituissa lajeissa ongelma on siis se, että urheilun katsoja on oppinut, että naisten lajeissa syntyy huonompia tuloksia kuin miesten lajeissa ja niitä voi siksi jo lähtökohtaisesti pitää vähempiarvoisina. Tällöin myös naisurheilija määrittyy heikommaksi ja vähäpätöisemmäksi.

On kuitenkin myös lajeja, joissa naisten seuraaminen on selvästi mielenkiintoisempaa kuin miesten. Tennis on hyvä esimerkki epäloogisesta lajista sukupuolen ja kiinnostuksen kannalta. Miesten tenniksestä on tullut erittäin nopeatempoista. Pitkiä palloralleja ei enää useinkaan nähdä, kun lyöntien, erityisesti syöttöjen voimakkuus on kasvanut niin paljon. Naistennis tarjoaa paljon monipuolisempaa katsottavaa, joten se voisi vähitellen nousta jopa suosittumaksi kuin miestennis.

3.7. Kaupallistunut urheilu

Urheilu on muuttunut nopeasti markkinavoimien pyörittämäksi peliksi. Urheilijoita tukevat sponsorit haluavat tuotteilleen mahdollisimman paljon näkyvyyttä urheilijan kautta. Urheilullinen menestys on tärkeää vain medianäkyvyyden takaajana.

Median näyttäytyy kaupallistumisen yhteydessä urheilun kyljessä elävän loisena, joka imee kaiken hyödyn irti antamatta mitään vastapainona. Toisen näkemyksen mukaan urheilu ja media elävät vuorovaikutussuhteessa, jossa kumpikin hyötyvät toisesta. (Real 1998, 16.) Jälkimmäinen ajatusmalli sopii mielestäni huomattavasti paremmin tämän päivän yhteiskuntaan. Media saa urheilun avulla lukijoita ja katsojia, urheilu median avulla näkyvyyttä ja rahallista tukea. Ennen median voimakasta osallistumista ei urheilu ollut läheskään yhtä houkutteleva sijoituskohte suurille yrityksille, kuin mitä se nykyään on.

Joukkoviestimien aikakaudella urheilu on muuttunut 1800-luvun amatöörien virkistystoiminnasta vähitellen vuosituhannen vaihteen suurten yleisöjen viihteeksi ja valtavaksi liiketoiminnaksi. (Real 1998, 18.)

Kaupallistumisessa on urheilun kannalta sekä hyviä että huonoja puolia. Ilman sponsoreilta saatavaa tukea ei monikaan nykyammattilaisista pystyisi keskittymään yhtä täydellisesti urheiluun ja harjoitteluun eikä siten pystyisi samanlaisiin suorituksiin kuin taloudellisesti turvatummassa ympäristössä. Kääntöpuolena on urheilijan kannalta kaikki urheiluun liittymättömän mukaantulo, kuten mainos- ja sponsoritilaisuudet, jotka kuuluvat ammattilaisten arkeen nykyään yhtä erottamattomana osana kuin harjoittelu ja kilpailu.

Urheilussa liikkuva raha on moninkertaistunut viimeisten vuosien aikana. Jalkapallojoukkueen arvo pelkkinä pelaajahankintoina mitattuna voi olla monia satoja miljoonia euroja. Myös pelaajien palkat ovat kasvaneet räjähdysmäisesti, ja moni huippuammattilainen voisi jäädä muutaman vuoden jälkeen taloudellisesti turvutulle eläkkeelle. Keskitason urheilija voi omalla persoonallaan ansaita vuodessa loppuelämäkseen riittävät rahat, jos onnistuu tekemään itsestään muuten mielenkiintoisen suuren yleisön silmissä.

Mainostajat käyttävät lihaksikkaiden miesten kuvia yrittäessään vedota miehiseen eliittiin. Voimakas ja lihaksikas vartalo toimii vaurauden ja menestyksen vertauskuvana, mutta yhtä lailla vakuutusyhtiön tuoman turvallisuudentunteen tai nopean ja vahvan auton metaforana. (Zoonen & Meijer 1998, 297.)

Urheilu on erittäin oleellinen osa nykypäivän sanomalehteä, koska kaikkien yleisönosien palveleminen on mahdollisimman suuren lukijakunnan ja sitä kautta taloudellisen tuloksen saavuttamiseksi elintärkeää. Urheilu kulkee käsi kädessä taloudellisten toimijoiden kanssa. Yritykset haluavat urheilun kautta näkyvyyttä ja urheilijat ja joukkueet taloudelliset edellytykset toiminnan jatkamiselle. Urheilusuoritus on useimmissa tapauksissa ratkaiseva tekijä taloudellisen tuen saamiseksi. Menestyvän urheilijan tai joukkueen kautta yhteistyökumppanit saavat paljon näkyvyyttä ja mainosta. Aina ei tosin urheilijan tarvitse olla poikkeuksellisen hyvä, joskus riittää, että on hyvännäköinen. Esimerkeiksi sopivat tennispelaaja Anna Kournikova ja keihäänheittäjä Harri Haatainen.

Huippu-urheilijat ja huippu-urheilujoukkueet ovat yhä useammin tuotteistamisprosessin kohteita. Tuotteistamisessa on kyse siitä, että esineestä, henkilöstä tai palvelusta tehdään tuote, jota kaupataan voiton tavoittelemiseksi. (Puronaho 1999, 216.)

En koe, että urheilun kaupallistuminen on avainasemassa omassa tutkimuksessani, joten jätän kaupallistumisen käsittelemisen lyhyeksi. Uutisointiin kaupallisuus voisi vaikuttaa, jos jokin tiedotusväline olisi tietyn urheilijan, seuran tai järjestön tukijana. Näin ei kuitenkaan käsittäkseni ole, joten tämä pohdiskelu ei ole tutkimukseni kannalta relevanttia.

4. Olympialainen instituutio

4.1. Antiikin perinne

Ensimmäiset olympialaiset pidettiin useimpien lähteiden mukaan 776 eKr.

Todennäköistä on kuitenkin, että monenlaisia kisoja oli järjestetty jo aiemmin. Urheilu ei kuitenkaan ole kreikkalaisten keksintö, myös muualta on löydetty todisteita eri urheilulajeista. (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 11.)

Nykyaikaisen olympialiikkeen alku oli amatööriyden aikaa. Ensimmäisen vuosisadan ajan kilpailtiin lähinnä urheilun riemusta, rahapalkinnot olivat tuolloin vielä tuntematon käsite. Osallistujat eivät saaneet kisojen ulkopuolellakaan urheilla rahasta ja hankkia sillä elantoaan. Antiikin olympialaiset olivat nykyaikaisenkin urheilun esikuva. Unohduksiin on jäänyt, että Olympian kisoja lukuun ottamatta rahapalkinnot olivat varsin yleisiä jo antiikin Kreikassa. (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 33.)

Moni urheilulaji on peräisin sotilaiden harjoituksista. Kaikkein selvimmin tällaisia lajeja ovat luonnollisesti erilaiset kamppailulajit, kuten paini ja nyrkkeily. Tämä selittää paljon myös urheilukielen sotaisia ilmauksia. Myös yleisurheiluun kuuluu lajeja, joiden alkuperä on sodassa. Esimerkiksi keihään ja kiekon heitto oli alkujaan tarkoitettu vihollisen nujertamiseksi. (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 42.)

Zeuksen suojeluksessa olleet Olympian kisat olivat naisilta tiukasti suljetut ja heidän oli pysyttävä poissa kisa-alueelta kuolemanrangaistuksen uhalli. Naiset pääsivät Olympian lehtoon kuitenkin omissa kilpailuissaan, jotka järjestettiin niin ikään joka neljäs vuosi.

Juoksukilpailuun sai osallistua naimattomat naiset ja eri ikäluokille oli omat sarjansa. (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 131.)

Kansainvälinen urheiluliike otti vuosisadan lopussa yhdistymisensä ensiaskeleet ja arvopohjaiseen antiikin Kreikasta lähtöisin olevat arvot. Antiikin olympialaisten kilpailijoiden keskinäisen arvostuksen ja yhteenkuuluvuuden tunnetta kaivattiin myös kansallismieliseen Eurooppaan. Kesällä 1894 perustettiin kansainvälinen olympiakomitea (KOK). Itse kisoissa antiikin perinteet näkyivät lajivalikoimassa sekä kilpailujen sallimisessa pelkästään miehille (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 151.)

KOK:n ensimmäiseksi puheenjohtajaksi ei valittu nykyaikaisen olympialiikkeen isää, ranskalaista paronia Pierre de Coubertia, vaan kreikkalainen Dimitrios Vikelas, jonka valinta oli kunnianosoitus antiikin olympialaisille. (Arponen 1996, 12.)

Kansainvälisen olympiakomitean puheenjohtajan paikka 1900-luvun puolessavälissä tarkoittanut taloudellista turvaa, päinvastoin. Esimerkiksi Avery Brundage käytti arviolta 75 000 dollaria vuodessa omia rahojaan olympiakomitean hyväksi vuosina 1952 – 1972. Nykyään tilanne on luonnollisesti hieman toinen ja puheenjohtaja saa työstään tuntevan korvauksen. (Senn 1999, 66 – 67.)

4.2. Perinteen unohtaminen

Politiikka on liittynyt läheisesti olympialaisiin alusta asti. Antiikin aikana sotivat valtiot saattoivat esimerkiksi sopia aselevosta kisojen ajaksi. Boikotointi on ollut merkittävä poliittinen ase, jolla on saavutettu koko maailman huomio. Nykyään politiikka liittyy yhä useammin olympialaisten järjestämiseen. KOK:ta ovat ravistelleet muun muassa erilaiset lahjusskandaalit, kun kisoja hakevat kaupungit ovat turvautuneet erilaisiin suostuttelu- ja lahjontamenetelmiin yrittäessään saavuttaa suosiollisempaa asemaa valitsijoiden silmissä.

Nykyaikaiset olympialaiset ovat suurin säännöllisesti järjestetty kansainvälinen urheilutapahtuma maailmassa ja ne ovat siitä johtuen tärkeä politiikan areena. Suurille valtioille olympialaiset ovat tilaisuus näyttää mahtinsa, pienille saavuttaa jotain suurta ja uusille valtioille tulla tunnustetuksi kansainvälisen urheiluperheen toimesta. Olympialaisiin liittyvästä politiikasta suuri määrä jää monesti kulisseyksissä tapahtuvaksi

toiminnaksi, josta vuotaa vain vähän tietoa julkisuuteen. Osa on kuitenkin julkisempaa, kuten esimerkiksi mielenosoitukset. Ääripään esimerkki on Münchenin olympialaiset vuonna 1972, jolloin terroristit tappoivat israelilaiset panttivankinsa yrittäessään kiristää Israelin hallitusta suostumaan vaatimuksiinsa.

Olympialaisten kentillä on taisteltu monesti paljon suuremmista asioista kuin ottelun voittamisesta. Historian tapahtumat ovat antaneet ja antavat edelleen suuren lisälatauksen monien maiden keskinäisiin mittelöihin. Urheilussa saavutettujen voittojen avulla altavastaa voi saada uutta uskoa kansallisen identiteetin rakentamiselle.

4.2.1. Viihdettä hinnalla millä hyvänsä

Olympialaisten tavoitteena mainitaan usein kaikkien kansojen yhdistäminen urheilun avulla, joskus jopa maailmanrauhan saavuttaminen. Todellisuudessa olympialaiset ovat markkinoiden juhlaa, jossa olympialainen henki on unohdettu melko kauas.

Olympialaisten järjestäminen vaatii valtavan määrän rahaa, joka tulee suurelta osin olympialaisia tukevilta maailmanlaajuisilta yrityksiltä, kuten esimerkiksi Coca-Colalta ja McDonald' silta. Yritykset näkevät kisat mahtavana markkinointitilaisuutena, josta saatavaa hyötyä ei muualta saa. Raha on syrjäyttänyt ylevät aatteet kansojen yhdistämisestä ja kilpailemisesta olympialaisten hengessä.

Olympialaiset saivat alkunsa amatöörien kisailuna. Osalle urheilijoista osallistuminen on edelleen se tärkein asia, mutta monet urheilijat tekevät kaikkensa voittaakseen eivätkä kaihda myöskään vilpillisiä keinoja. Lisääntyneet dopingtapaukset ovat osoitus kilpailun koventumisesta ja samalla myös tulkittavissa merkiksi etiikan ja moraalin rappioitumisesta. Monet maat palkitsevat olympialaisissa menestyneet urheilijat rahallisesti. Tämä on osaltaan vaikuttamassa kiellettyjen aineiden käyttöön, koska urheilijoiden halu voittaa kasvaa entisestään.

Ennen ei tunnettu dopingia, lahjussotkuja tai skandaaleita, jotka ovat viime vuosina varastaneet päähuomion urheilusuorituksilta. Olympialainen ihanne on kuollut sukupuuttoon, ja se on korvattu rahan ja johtohenkilöiden palvonnalla. (Ilmanen 1999, 132.)

Olympiakisojen jatkuva laajeneminen ja niiden nousu television ”ykkösviihteeksi” ovat johtaneet ennen näkemättömään kilpailuun kisojen televisiointioikeuksista. Jo yksistään tämä on tuonut Kansainvälisen Olympiakomitean kassaan tukun miljardeja. Lisäksi olympialiikkeen ympärillä pyöriviä rahavirtoja ovat kasvattaneet suuret kansainväliset jättiyritykset, jotka ovat kilvoitelleet olympiakisojen tunnusten käyttöoikeudesta tuotteissaan. (Ilmanen 1999, 141 – 142.)

Olympialaisten ihanteina olivat Ilmanen (1999) mukaan alussa itsensä voittaminen, terve ruumis, terve sielu, amatörismi, aatteellisuus. Nykyään ne ovat korvaantuneet uusilla: voitto keinoja kaihtamatta, doping ja muut keinotekoiset menetelmät, kapea-alainen huippu-urheilun ideologia, ammattilaisuus, raha. (Ilmanen 1999, 142.)

Ilmanen (1999) näkee, että huippu-urheilun muuntuminen viihteeksi on ollut kuolettavin isku olympialiikkeen aateperustalle siinä mielessä, että se on siirtänyt katsojat ja urheilua rahoittavat yritykset pääosaan. Olympialaiset toimivat nykyään suuren yleisön viihteenä ja jättiyritysten markkinapaikkana. Urheilijaa tarvitaan vain viihteen esittäjänä. (Ilmanen 1999, 143.)

Kuten modernin olympialiikkeen perustaja, paroni Pierre de Coubert aikoinaan sanoi, tärkeintä olympiakisoissa ei ole voittaa, vaan ottaa osaa. (Vares 1997, 123.) Tämä sata vuotta vanha lausahdus kuulostaa nykyiseen kilpaurheiluun tottuneen penkkiurheilijan korvaan melko kaukaiselta ja huvittavaltakin ajatukselta. Urheilun parissa viihtyvät totutetaan liian usein jo lapsesta saakka siihen, että vain voitto merkitsee. Kuten aikaisemmin oli puhetta, (mm. Koljonen) liikunnasta ja urheilusta puuttuu iloisuus ja leikkimielisyys. Ongelma ei rajaudu vain olympialaisiin, vaikka jalolta kuulostava ideaali olympialiikkeen perustajan suulla onkin lausuttu.

4.2.2. Uskonnon roolin muutos

Uskonnolla oli aikanaan tärkeä merkitys urheilussa. Urheilukilpailuja järjestettiin Kreikassa aluksi uskonnollisten juhlien yhteydessä, ja hautajaisiin kuului urheilu vainajien kunniaksi. Vasta myöhemmin urheilukilpailuja järjestettiin muutenkin, mutta silloinkin yleensä jonkin jumalan kunniaksi. Olympialaiset olivat alkujaan ennen kaikkea uhrijuhlat, joissa juhlittiin ja kunnioitettiin pääjumalaa Zeusta. (Koski, Rissanen, Tahvanainen 2004, 31.)

Uskonnolla ei enää nykyään ole yhtä suurta tai yhtenäistä merkitystä urheilussa. Toki monet urheilijat tekevät ristinmerkin tai kohottavat katseensa taivaalle vielä ennen ottelun tai urheilusuorituksen alkua, mutta harva puhuu kovin avoimesti uskostaan. Yhteiskunnan arvot tulevat esille myös urheilussa. Urheilijat, jotka tulevat uskonnollisista maista, näyttävät uskonnon merkityksen ja tärkeyden useammin myös urheilukentillä.

On vaikea arvioida, onko uskonnon tilalle tullut varsinaisesti mitään yhtä asiaa. Raha on kaikkein selkein vaikuttava voima nykypäivän urheilussa, joten sen voi nähdä tulleen kaikista tärkeimmäksi osaksi urheilua. Qatar on esimerkiksi ostanut kenialaisia kestävyysjuoksijoita, jotta olympialaisten mitalitaulukko näyttäisi Qatarin kannalta paremmalta. Kansalaisuutta saa toki vaihtaa kuka tahansa, mutta loppuelämän kestävä eläke ja huomattavat korvaukset menestyksestä saavat epäilemään urheilija tarkoitusperien viattomuutta. Urheilija ottaa usein vielä uuden maansa ja kielen mukaisen nimen, esimerkiksi Stephen Cheronon vaihtoi nimensä Saif Saeed Shaheeniksi. Uskonnon vaihtumisesta on vaikea antaa arviota, mutta epäilyttävältä tällainen toiminta tuntuu.

4.2.3. Kulta-ajasta boikottiin

Historioitsijat puhuvat vuosien 1920 ja 1932 välisestä ajasta olympialaisten kulta-aikana. Olympialiike laajeni latinalaiseen Amerikkaan ja Aasiaan. Vaikka jokaisissa kisoissa esiintyi jonkinlaista kansallista kilpailua ja jopa vihamielisyyttä, eivät itse kisat vaikuttaneet missään vaiheessa uhatuilta. Berliinin vuoden 1936 olympialaiset mursivat tämän kauniin kuvan. Hitler näki olympialaiset loistavana näyteikkunana omille opeilleen. Monet kansalaisjärjestöt vaativat kisojen siirtämistä muualle, mutta KOK pysyi päätöksessään. Yhdysvallat harkitsi boikottia, mutta osallistui lopuksi kisoihin. (Senn 1999, 3.)

Boikotti on ollut olympialaisten ongelma olympialiikkeen perustamisesta lähtien. Poliittiset ristiriidat ovat heijastuneet kisoihin muun muassa poisjäämisten ja niillä uhkaamisen muodossa. On huomattava, että kaikki poisjäännit eivät ole boikotteja, kenenkään ei ole pakko osallistua olympialaisiin. Pelkkä uhkaus voi olla lähes yhtä

vaikuttava ele kuin itse boikotti. Boikotilla ei välttämättä ole mitään tekemistä itse kisojen tai edes urheilun kanssa. (Vares 1997, 123 – 124.)

Kisoja boikotoiva maa ei osallistu kilpailuihin, ellei sen vaatimuksiin suostuta. Vaatimukset voivat olla sekä ulko- että sisäpoliittisia, joskus vaatimukset voivat kohdistua esimerkiksi jonkun toisen maan ihmisoikeuskysymyksiin. (Vares 1997, 125.)

Boikotin vastapainona osallistuminen olympialaisiin voi olla vähintään yhtä vaikuttava poliittinen ele kuin kisoista poisjääminen. Uudet, vasta itsenäistyneet valtiot voivat osallistua kisoihin ja kantaa omaa lippuaan avajaisissa koko maailman silmien alla. (Vares 1997, 126.) Urheilijan kannalta kisoista poisjääminen on aina valitettavaa, oli syy mikä tahansa. Vuosien harjoittelu menee täysin hukkaan, kun päättäjäimenä olleet kisat jäävät esimerkiksi poliittisten erimielisyyksien takia väliin.

4.3. Mediavetoiset kisat

Myös joukkoviestintävälineet voivat boikotoida kisoja, eivät ainoastaan urheilijat. Kun media boikotoi olympialaisia, jäävät valtion kansalaiset melko pahasti sivuun koko tapahtumasta. Tilanne on tosin hieman erilainen nykyään, kun sanomalehdet ja televisio eivät ole ainoat tiedonlevittäjät ja informaatiolähteet. Internetin kautta minkä tahansa tapahtuman seuraaminen onnistuu lähes reaaliaikaisesti. Tässä mielessä voidaan ajatella, että perinteisen joukkoviestinnän merkitys voisi olla jopa laskemassa. Ihmiset saavat hankittua tietoa monipuolisemmin kuin aikaisemmin.

Olympialaisten instituutiota ei voi käsitellä ottamatta huomioon television roolin kasvua. Alussa rooli oli melko vaatimaton, mutta lisääntyneen rahan myötä television merkitys kasvoi. Tekniikan kehittymisen myötä yleisöä pystytään palvelemaan yhä paremmin. Kuvakulmia, hidastuksia, uusintoja löytyy lukemattomat määrät. Television katsoja näkee kilpailijat lähempää ja pystyy seuraamaan useita lajeja samanaikaisesti. Tunnelma ei ole luonnollisestikaan sama kuin paikan päällä, mutta melko hyvän kuvan saa television välitykselläänkin.

KOK julistaa haluavansa pitää olympialaiset maksuttomilla kanavilla mahdollisimman suuren yleisön saavuttamiseksi. Senn (1999) epäilee, että television ja olympialaisten suhteessa tulee tulevaisuudessa silti olemaan kriisejä. (Senn 1999, 17.)

Olympialaisten siirtyminen maksullisille kanaville pienentäisi katsojalukuja huomattavasti nykyisestä. Tällä olisi varmasti vaikutuksensa myös mainostajien ja kisojen tukijoiden silmissä. Sponsorin kannalta tärkeää on mahdollisimman suuri potentiaalinen kohdeyleisö. Olympialaisten siirtyminen maksullisille kanaville pienentäisi tätä yleisöä. Olympialaisten merkityksen voi nähdä suureksi monelle eri taholle. Kilpailijat pääsevät näyttämään taitonsa, järjestävä kaupunki jää urheiluhistoriaan, mainostajat ja sponsorit näkevät tuotteitaan maailmanlaajuisissa televisiolähetyksissä.

5. Määrällinen analyysi tutkimuksen selkärankana

5.1. Aineiston valinta ja rajaaminen

Kvantitatiivisen analyysini aineistona ovat urheilijoita käsittelevät artikkelit Aamulehden ja Helsingin Sanomien urheilusivuilla. Tarkastelussa ovat Ateenan olympialaisia koskeva uutisointi 13.8. – 30.8.2004. Aineistoni rajaamiseksi olen päättänyt ottaa ainoastaan kuvalliset artikkelit mukaan tutkimusaineistooni. Tällaisella melko karkeallakin rajauksella tarkasteltavia juttuja oli yhteensä 264. Olen silmäillyt myös kuvattomat artikkelit läpi ja tullut siihen tulokseen, että niiden mukaan ottaminen ei olisi tuonut mitään merkittävää lisäarvoa tai hyötyä omalle tutkimukselleni.

Kuvallisten artikkelien ottamista aineistoksi perustelee niiden herättämä huomio. Kuva vangitsee aina lukijan huomion ja kuvallisen artikkelin voi olettaa tulevan suuremmalla todennäköisyydellä luetuksi kuin kuvattoman. Kuvallisella artikkelilla on siis suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa lukijoiden mielipiteisiin, mielikuviin ja käsityksiin urheilijoista ja olympialaisista, koska niiden huomioarvo on pelkästä tekstistä koostuvaa artikkelia suurempi.

Harkitsin myös aineiston tarkastelemista jakamalla artikkelit luokkiin otsikon palstamäärän tai kirjasimen koon mukaan. Hylkäsin kuitenkin ajatuksen, koska mielestäni otsikko ei ole yhtä merkittävä katseenvangitsija kuin kuva. Lisäksi kuvallisissa artikkeleissa on usein huomiota herättävä otsikko, joten aineistoni ei välttämättä olisi todennäköisesti muuttunut merkittävästi.

5.2. Analyysin päämäärät

Pyrin tutkimukseni määrällisellä osalla saamaan tutkimukselleni tietynlaisen rungon. Uutisoinnin määrä toimii muun tutkimuksen pohjana. Sisällön erot jäävät helposti toissijaisiksi lukijan silmissä, jos toisesta sukupuolesta kertovia juttuja ei ole kuin murto-osa enemmän huomiota saavan sukupuolen määrästä.

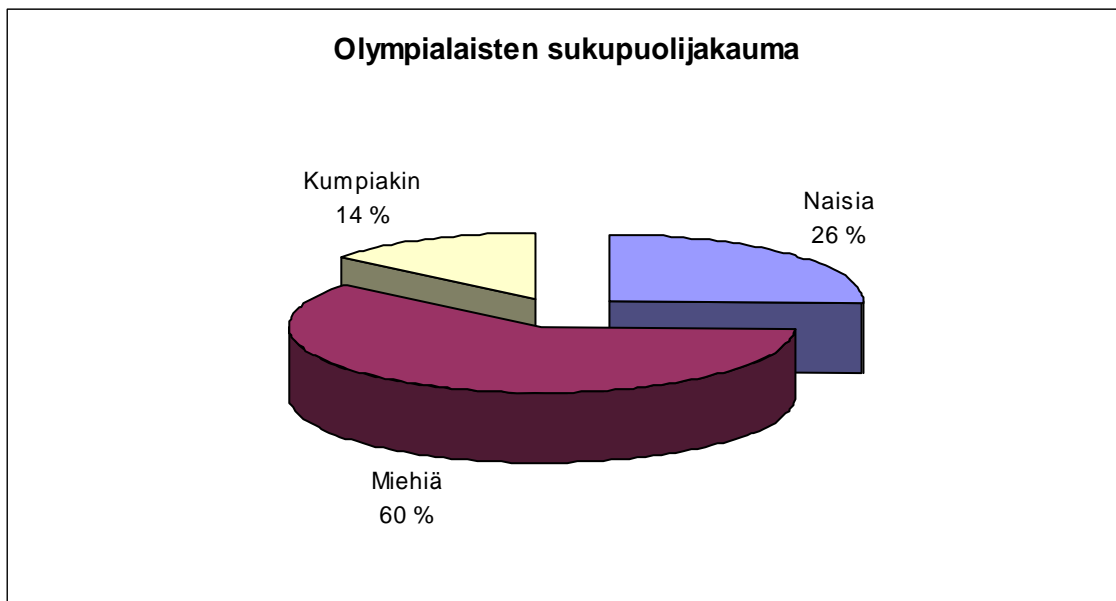
Tutkimukseeni kuuluvien artikkelin määrän lisäksi kvantitatiivisesti mitattavista seikoista eräs merkittävää on tietysti se, kuinka paljon tilaa itse urheilijat saavat lehtien sivuilla. Oleellista, kuka jutuissa pääsee ääneen, urheilija itse, kenties miespuolinen valmentaja, vai onko toimittajan ääni ainoa, joka jutussa kuuluu.

Koska käytän aineistoni rajauksena kuvia, on luontevaa laskea myös kaikki kuvat, joita sivuilla esiintyy. Jutuissa voi olla useampi kuin yksi kuva, ja laskemalla kaikki kuvat, saadaan varmuus kuvallisen ilmaisun tasapuolisuudesta.

Määrällistä analyysia tehdessäni saan luonnollisesti jo tutkimukseni ensimmäiset tuloksetkin.

5.3. Sukupuoli numeroina

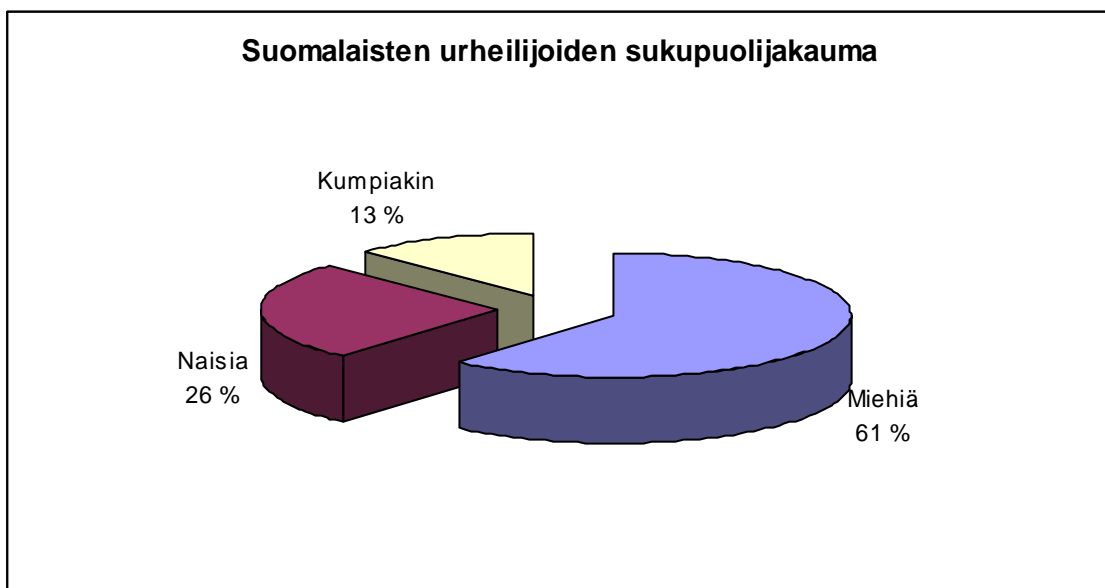
Kuvio 1. Urheilijoiden sukupuolijakauma Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilusivuilla Ateenan olympialaisissa 2004.

Kuviossa näkyvät osuiksista ainoa, joka saattaa vaatia hieman tarkennusta, on luokka ”kumpiakin”. Tähän luokkaan olen sijoittanut sellaiset jutut, joissa ei ole selkeästi ensisijaista toimijaa, vaan se käsittelee esimerkiksi molempia Suomen melojia tai kaikkia purjehtijoita. Tällaisen jutun otsikkokin on siinä mielessä neutraali, että sinä ei nosteta ketään yksittäistä urheilijaa jutun aiheeksi. Muut artikkelit sijoittuvat kahteen muuhun luokkaan sen mukaan, kumman sukupuolen edustaja niissä on pääosassa.

Tutkimusaineistona olleiden lehtien, eli Helsingin Sanomien ja Aamulehden, välillä oli ainoastaan parin prosenttiyksikön ero naisten ja miesten osuiksissa. Aamulehden sivuilla naiset saivat laskettujen juttujen määrällä arvioiden aavistuksen enemmän tilaa kuin Helsingin Sanomissa.

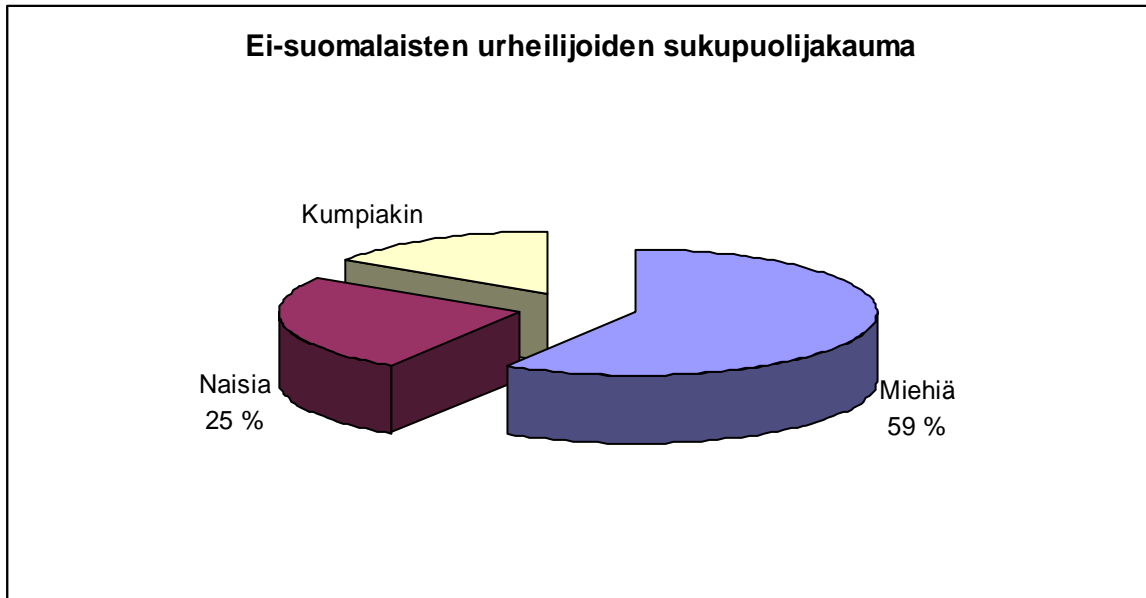
Kuvio 2. Suomalaisen urheilijoiden sukupuolijakauma Ateenan olympialaisissa Aamulehden ja Helsingin Sanomien urheilusivuilla.

Miesten osuus näyttää melkoisen suurelta, mutta vastaa melko hyvin ennakkoletuksia. Naisten osuus jää neljännekseen. Kuvion tulkitsemisessa ja sen merkittävyyttä pohdittaessa on kuitenkin otettava huomioon, että Suomen joukkueeseen kuului Ateenassa 36 miestä ja 17 naista. Miesten osuus joukkueesta oli siis 68 ja naisten 32 prosenttia. Jos luokka ”kumpiakin” jaetaan puoliksi, muodostuvat sukupuolten osuudet uutisoinnista täsmälleen yhtä suuriksi kuin vastaavat osuudet kisoihin

osallistuneiden urheilijoiden määrässä joukkueessa. Uutisoinnin voi siis todeta oman aineistoni osalta vastaavan erittäin hyvin todellisuutta ainakin määrällisesti.

Kuvio 3. Muiden kuin suomalaisten urheilijoiden esiintyminen Aamulehden ja Helsingin Sanomien urheilusivuilla Ateenan olympialaisissa 2004.

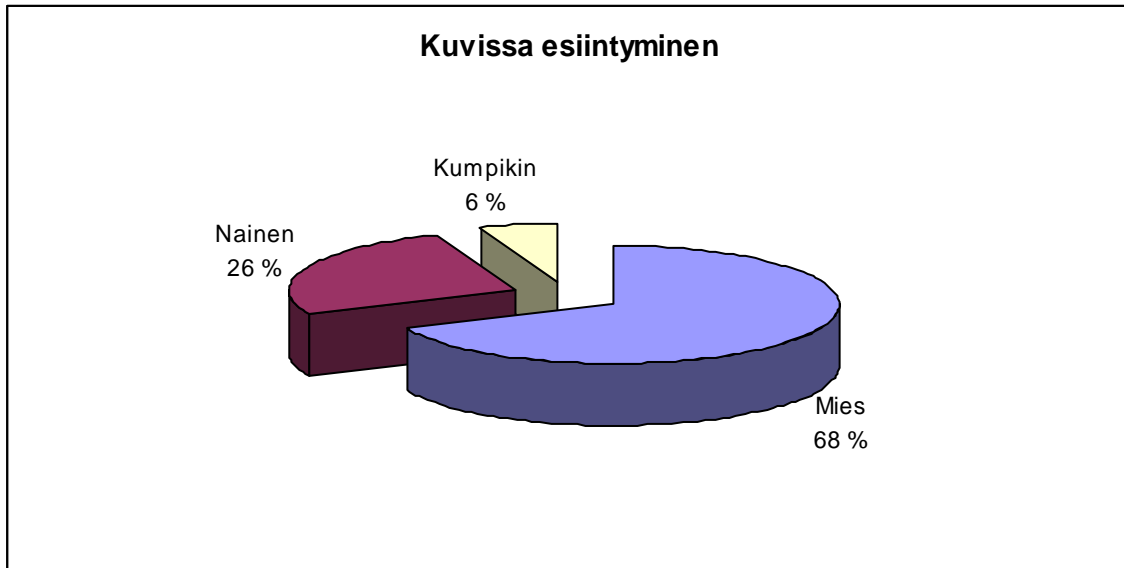

Sukupuolijakauma on hyvin samanlainen koko urheilijajoukon kesken, niin suomalaisilla kuin muiden maiden urheilijoilla. Tästä voitaneen päätellä, että kansalaisuudella ei ole kovin merkittävää roolia sukupuolesta uutisoimisessa. Tämä on mielestäni merkittävä tulos, koska suomalaisista urheilijoista uutisoitaessa tasapuolisuuden voisi kenties olettaa olevan tärkeämpää kuin kerrottaessa meille hieman kaukaisemmista urheilijoista. Kulttuurinen merkittävyys on yksi uutisointiin vaikuttava tekijä ja uutiskriteereitä muokkaava voima. Sukupuolten välinen tasa-arvo koetaan yhteiskunnassamme erittäin tärkeäksi ja median rooli tasa-arvon muokkaamisessa suureksi. Niinpä kotimaisten urheilijoiden suorituksien uutisoinnin voisi olettaa olevan melko tasapuolista. Näin onkin. Mielenkiintoisempaa onkin, että uutisointi kokonaisuudessaan noudattaa samaa linjaa.

Sydneyyn vuoden 2000 olympialaisissa urheilijoista 68 prosenttia oli miehiä ja 32 naisia. (<http://www.mapsofworld.com/olympic-trivia/number-of-participants.html>) Naisten määrä on kasvanut jatkuvasti, joten osuus tuskin on ainakaan laskenut neljän vuoden takaisesta. Todennäköisempää on, että kasvu on jatkunut. Koska Ateenan

olympialaisten urheilijoiden sukupuolijakaumaa ei ollut tutkimusta tehtäessä saatavilla, vertailu uutisoinnin ja urheilijoiden määrän välillä ei kuitenkaan ole perusteltua.

Kuvio 4. Urheilijoiden esiintyminen Aamulehden ja Helsingin Sanomien urheilusivujen kuvituksessa jaoteltuna sukupuolen mukaan.

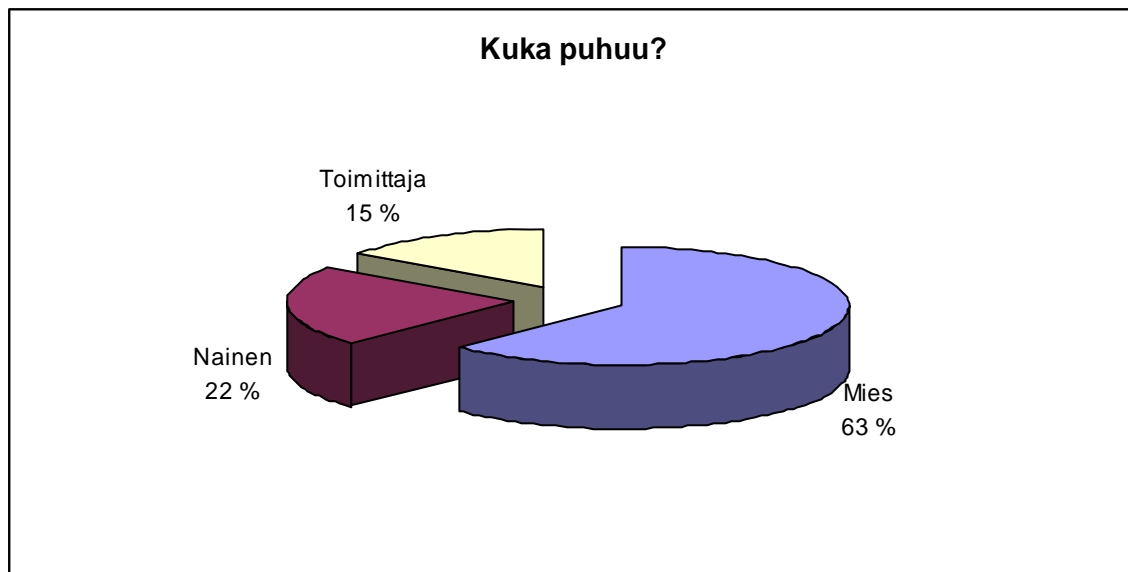
Tuloksessa on mukana sekä suomalaisista että ulkomaalaisista urheilijoista otetut kuvat. Sukupuolten osuus vastaa edelleen hämmästyttävän hyvin todellisuutta. Tasapuolisuus uutisoinnissa toteutuu Aamulehden määrällisessä uutisoinnissa erinomaisesti.

Tutkimustuloksena tämä on mielestäni melko merkittävää, koska yleinen käsitys ja olettamus lähtevät usein siitä, että naiset ovat aliedustettuina sekä kuvissa että jutuissa etenkin urheilusivuilla. Aamulehti näyttää mallia ja osoittaa, että asian voi tehdä sukupuolen suhteen tasa-arvoisesti. Kuvien tarkempi tarkastelu saattaa tosin paljastaa laadullisia eroja, mutta niihin palaan kappaleessa MIKÄ?!

Kuvia, joissa eri sukupuolen urheilijat poseerisivat yhdessä, oli erittäin vähän. Tämä on tosin oletettavaakin, koska laji urheilijoiden aikataulut ovat tarkasti suunniteltuja, eikä yhteisiin kuviin ole aikaa. Esimerkkinä kuvasta, jossa kumpikin sukupuoli on edustettuna, käy Anu Weckströmistä kertova juttu ”Ateena on arvaamaton astmaurheilijalle”. (AL 14.8.) Kuvassa olympiajoukkueen lääkäri Aki Hintsu seisoo Weckströmin takana. Kädessään Hintsulla on kiekko, joka on astmaurheilijan paras apu. Juttu kertoo Weckströmistä ja astman tuomista ongelmista, mutta kuitenkin Hintsu tuntuu olevan auktoriteettina se, joka on tärkein henkilö. Kuvassa hänellä on kädessään

kiekko, jota Weckström tarvitsee. Juttu olisi ollut kuvitukseltaan aivan yhtä hyvä, ellei jopa parempi, jos urheilija olisi itse pitänyt apuvälinettä kädessä. Miespuolisen asiantuntijan auktoriteetti tuntuu jyräävän toisen asiantuntijan, eli naispuolisen urheilijan auktoriteetin.

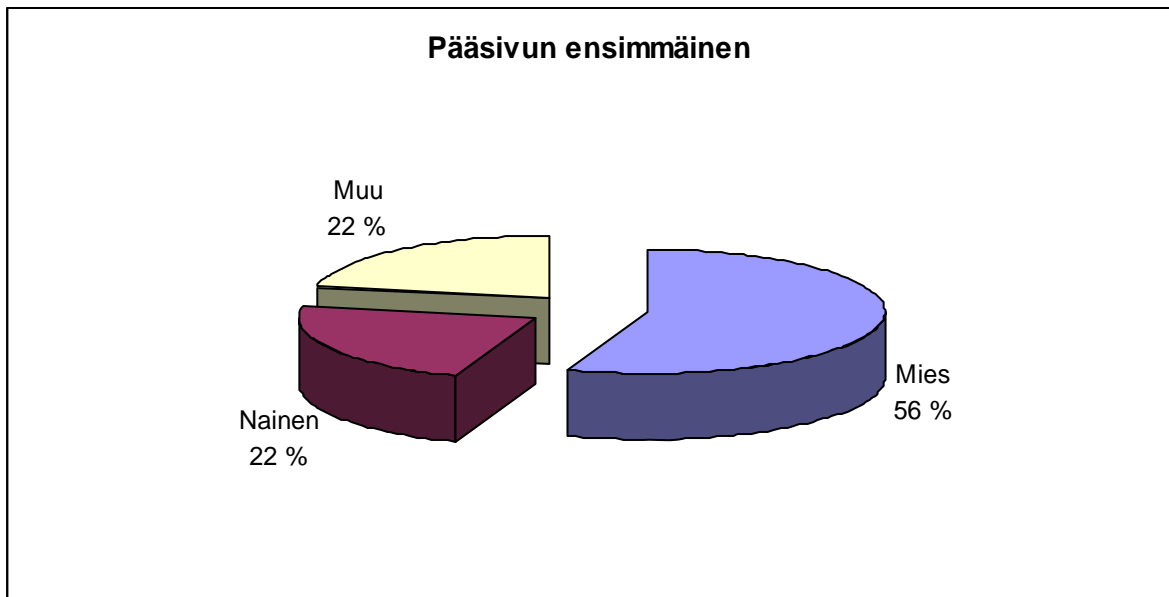
Kuvio 5. Ääneen pääsevät henkilöt Aamulehden ja Helsingin Sanomien urheilusivuilla sukupuolen mukaan jaoteltuina.

Toimittaja on tässä luokittelussa tavallaan ”kolmas sukupuoli”, jonka pitäisi teoriassa olla puolueeton tarkkailija, joka omaan tietoonsa ja kokemukseensa turvautuen raportoi olympialaisten tapahtumista objektiivisesti ja puolueettomasti. Toimittajan rooli korostuu niissä tapauksissa, kun urheilijalle ei ole annettu mahdollisuutta puhua omin sanoin ja esittää asia omasta näkökulmastaan. Toimittajan muodostamat tulkinnat ja niiden välittyminen lukijalle ovat kuitenkin eri asia, kuin urheilijan omin sanoin kertomaa tarina.

Ääneen pääsy on erittäin tärkeä vaikuttamisen keino. Kun henkilö pääsee julkisuudessa esittämään mielipiteensä omin sanoin, tulkitaan hänen sanomisensa merkittävämmiksi kuin, jos toimittaja referoi muutamia lauseita haastattelemaansa ihmistä. Valta siirtyy osittain puhujalle, vaikka toimittajalla edelleen säilyy valta päättää, mitä osia haastattelusta käyttää. Sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta tulokset näyttävät melko hyvältä, kuten tutkimuksen kohteena oleva uutisointi kokonaisuutena muutenkin.

Kuvio 6. Urheilun pääsivun ensimmäinen juttu.

Luokittelussa on jaettu jutut sen mukaan, kertovatko ne jommastakummasta sukupuolesta. Kolmas luokka on yhdistetty luokka, johon sijoittuvat kaikki muut kuin urheilijoista kertovat jutut. Tällaisia ovat esimerkiksi olympialaisten historiaa tai dopingin käyttöä laajemmin pohtivat jutut, joissa kuitenkin on kuvitusta ja siksi kuuluvat mukaan tutkimukseen. Näiden lisäksi molemmista sukupuolista kertovat jutut kuuluvat tähän luokkaan.

Kuvio käsittää koko tutkimusaineiston lehtien urheilun pääsivujen ensimmäisen jutun toimijan sukupuolen mukaan luokiteltuna. Urheilun pääsivu on urheilun ensimmäinen sivu. Sillä on yleensä kaikkein tärkeimmäksi katsotut uutiset, joten mielestäni oli mielenkiintoista selvittää, miten tasapuolisesti juttuja ensimmäiselle sivulle valitaan. Valintaan vaikuttavat luonnollisesti monet seikat, kuten edellispäivän lajit ja niissä syntyneet tulokset, mutta jotain kertoo silti määrällinenkin analyysi.

Aamulehdessä miesten osuus oli selkeästi alhaisempi kuin kaikkien laskettujen juttujen määrä olisi antanut olettaa. Aamulehdessä ensimmäisen sivun urheilija oli puolessa lehdistä mies. Helsingin Sanomissa vastaava luku oli 61 prosenttia. Ensimmäisten sivujen kokonaismäärä on kuitenkin niin pieni, että mitään suuria johtopäätöksiä ei voida tehdä. Suuntaa antavana tulosta voidaan kuitenkin pitää.

5.4. Yhteenvetoa ja tuloksia kvantitatiivisesta analyysistä

Miehistä uutisoitiin sekä Aamulehden että Helsingin Sanomien urheilusivuilla huomattavasti enemmän kuin naisista. Johdannossa esitetty oletus miesten saamasta huomion määrästä oli siis oikea. Asia, jota en ottanut lähtöoletuksissani tarpeeksi huomioon, oli miesten ja naisten osuus olympialaisiin lähteneestä joukkueesta. Otaksuin, että miehiä olisi ainoastaan hiukan enemmän kuin naisia. Totuus on, että miehiä oli joukkueen jäsenistä 62 ja naisia 38 prosenttia. Uutisoinnin määrä tulee suhteuttaa urheilijoiden määrään. Huomataan, että uutisointi vastasi sukupuolijakaumaltaan määrällisesti erittäin hyvin olympialaisissa kilpailleiden urheilijoiden sukupuolijakaumaa.

Helsingin Sanomat uutisoi sekä määrällisesti että suhteellisesti Aamulehteä enemmän muiden maiden urheilijoista. Ainakin kuvallisia juttuja oli Helsingin Sanomissa enemmän. Uutisoinnin sukupuolijakauma oli hyvin samanlainen suomalaisten ja ulkomaisten urheilijoiden vertailussa. Kisoihin osallistuneiden urheilijoiden sukupuolijakaumaa ei ollut tutkimusta tehtäessä saatavilla, joten johtopäätöksiä uutisoinnin määrän tasapuolisuudesta ei ole perusteltua tehdä. Aamulehden uutisoinnissa suomalaiset ja ulkomaiset urheilijat saivat melko tarkalleen saman verran tilaa tarkastelemisjutuissa. Suomalaisia urheilijoita käsitteleviä artikkeleita oli yhteensä 55 ja ulkomaalaisia urheilijoista kertovia oli 59. Tuloksena luvut saavat suuremman merkityksen, kun niitä vertaa Helsingin Sanomien vastaaviin. Helsingin Sanomien jutuissa suomalaiset urheilijat olivat aiheena 64 ja ulkomaalaiset urheilijat 86 jutussa. Onko tulos tulkittavissa niin, että Helsingin Sanomilla oli enemmän resursseja tehdä juttuja myös muiden maiden urheilijoista? Myös suomalaisista tehtyjen juttujen määrä on suurempi, joten se viittaa mielestäni resurssien erikokoisuuteen.

Sukupuolijärjestelmän oletuksena tai lähtökohtana on sukupuolten eriarvoisuus yhteiskunnassa. Nainen ja mies ei nähdä samanarvoisina, vaan miestä on totuttu pitämään fyysisesti vahvempana, aggressiivisempänä ja sopivampana johtajan rooliin. Medialla on suuri valta vaikuttaa sukupuolesta muodostettuihin käsityksiin ja yhteiskunnassa vallitseviin mielipiteisiin. Tarjoamalla tasa-arvoisen aseman kummallekin sukupuolelle ja päästämällä erilaisia ihmisiä julkisuuteen tuomaan mielipiteensä kuuluviin journalismi voi muuttaa yhteiskunnassa edelleen vallitsevaa epätasa-arvoa.

Aamulehti ja Helsingin Sanomat ovat mielestäni olympialaisten urheilu-uutisoinnissaan toteuttaneet juuri tätä tehtävää. Tuloksia tulkitessa täytyy pitää mielessä, että havaintoni perustuvat rajattuun aineistoon ja tässä vaiheessa vielä ainoastaan määrälliseen analyysiin.

6. Laadullinen sukupuoli

6.1. Miten sukupuoli esiintyy uutisoinnissa

Pyrin tutkimukseni tässä kappaleessa selvittämään, millaiseen sävyyn urheilijoista kirjoitetaan, ja onko uutisoinnissa eroa urheilijan sukupuolesta johtuen. Tutkin hieman myös yleisempiä asioita uutisoinnista, kuten joukkue- ja yksilölajien esiintymistä. Lopuksi käyn läpi urheilijoista otettuja kuvia. Pyrin erityisesti tutkimaan naisista ja miehistä otetuissa kuvissa esiintyviä stereotyyppioita.

6.1.1. Tunteellisia naisia ja pikkutyttöjä

Naisten suorituksiin suhtaudutaan aavistuksen ristiriitaisesti. Tämä tapahtuu toisaalta kahden eri jutun välillä, mutta myös saman jutun sisällä. Naisten pääseminen lehtien sivuille riippuu paljon päivän muusta tarjonnasta, erityisesti miesten suorituksista. Esimerkkinä käy Aamulehdessä 15.8. julkaistu juttu *Mikään ei voita kullan ensi puraisua*. Michael Phelps on voittanut ensimmäisen kultansa uudella maailmanennätysajalla. Jutun kahdessa viimeisessä lauseessa mainitaan, että Australian naiset ovat myös tehneet uuden maailmanennätyksen viestissä.

Saman päivän (AL 15.8.) lehdessä on juttu otsikolla 146-senttinen judojätti. Toimittajan tekstistä näkee, että on selkeästi vaikuttanut japanilaisen ylivoimasta. *Ryoko Tani on ylivoimainen naisten judossa. Sarjansa lyhin, mutta paras*. Jutussa kuvaillaan Tanin otteita sanoin *ylivoimainen, sähköinen, kaikkien aikojen menestynein, legenda, enemmän kuin urheilija*. Toisaalta jutussa kerrotaan myös naimisiin menosta ja tuodaan mukaan hieman perhe-elämää, joka useasti yhdistetään naisiin ja naisurheilijoihin. Tuntuu, että naisesta on tehtävä enemmän stereotyyppisen naisen kaltainen, etteivät hänen huippu-urheilijan ominaisuutensa nousisi jutussa liian hallitseviksi.

Samana on havaittavissa Aamulehden jutussa Tämän naisen kädet lakkasivat tärisemästä avauslähdön jälkeen. (AL 18.8.) *Mitä tulee työstä, jonka kotitalon ikkunoita piiskaavat joka päivä meren suolaiset kipunat? Hänestä tulee maailman ykkösluokan purjehtija.* Asetelma ei tosin vaikuta mitenkään kovin erikoiselta. Toimittaja luo norjalaisesta Siren Sundbystä todellisen huippu-urheilijan kuvan. *Sundby on hämmästyttänyt urheilumaailmaa.* Sundby on itse äänessä, ja suomalaisuutta ja lisäksiinnostavuutta saadaan aikaiseksi Sundbyn kovan kilpakumppanin Sari Multalan sanoessa oman mielipiteensä kilpailutilanteesta. Sundbyn kädet tärisivät ensimmäisessä lähdössä. Onko tämä naiselle ominainen piirre? Kädet eivät enää tärisseet sen jälkeen, koska hän on hyvin harjoitellut huippu-urheilija. Lopuksi mainitaan jälleen perhesuhteista. Poikaystävä sparraa, ja veli vetää arkeen. Tulee taas hieman sellainen kuva, että nainen tarvitsee miehiä pärjätäkseen.

Naisiin useimmin liitettyjä ominaisuuksia, kuten tunteellisuutta on nähtävissä jutussa Mitali hukkuu muovipussiin (AL 21.8.). Sari Multalan haaveet mitalista voidaan heittää, ja kaikkeen on syynä peräsimeen tarttunut muovipussi. Kuva kertoo tässä tapauksessa enemmän kuin juttu. Isossa kuvassa Multalalla on aurinkolasit päässä, mutta on silti selvästi nähtävissä, että hän itkee. *Tunteet pinnassa. Sari Multala kätkeytyi aurinkolasien taakse, mutta ei voinut piilottaa pettymyksen kyyneleitä.* Jutusta jää päällimmäisenä mieleen itku ja muovipussi, vain meille suomalaisille voi käydä näin onnettomasti. Ja ennen kaikkea suomalaiselle naiselle.

Ottakaa, naiset, softball-pallo käteen. kuvassa on mies, jolla on pallo kädessään. Vaikka kyseessä on katsoja, joka on ottanut pallon kiinni, vaikuttaa käsky tulevan hänen suustaan. Mies kääntää naisia tekemään jotain. Asetelma vaikuttaa melko tutulta ja stereotyyppiseltä suoralta vertaukselta miltä tahansa yhteiskunnan alueelta. Miehen suusta tulee naiselle suunnattu käsky. Suomi tarvitsee uusia mitalilajeja ja katse kääntyy naisiin. Ensimmäisenä on äänessä olympiajoukkueen joukkueenjohtaja Kari Niemi-Nikkola, vasta toisena naisten Superpesiksen johtaja Kirsi Mattila. Tyypillinen esitysjärjestys, eli ensin mies sanoo sanottavansa, sitten vasta nainen pääsee ääneen. Toimittaja on nainen, joten lähdekäytännöt selittänevät asiaa enemmän kuin esimerkiksi toimittajan sukupuoli. Säännöistä selitetään ja verrataan miesten baseballiin, jossa pauskataan pallo yläkautta ja pallo ja kenttä ovat naisilla pienempi. Eriarvoisuutta lisääviä tietoja.. Lopuksi haastatellaan miesten maajoukkueen

valmentajaa, joka sanoo, että resursseja ja innokkaita valmentajia ja muuta apua tarvitaan, mutta mahdotonta se ei ole. Mahdoton-sanankäytöstä saa kuitenkin sen kuvan, että todennäköistä ei menestyminen kuitenkaan ole.

Käynnissä olevaa peliä verrataan suomalaiseseen pesäpalloon sillä tuloksella, että suomalaiset vähintään pärjäisivät, todennäköisesti olisivat jopa ylivoimaisia tässä lajissa. Pienellä liioittelulla luodaan taas tuttuja me-ne-astelemia. Lopuksi vielä Niemi-Nikkola siirtää vastuun täysin naisille ja sanoo, että toivottavasti he saavat pyörät pyörimään. *Töitä on tehtävä, mutta tämä projekti ei ole mahdoton.* Esittelyssä on naisten joukkuelaji, mikä on melko harvinaista. Toimittajana on nainen, joten mieleen tulee helposti sukupuoli yhdistävänä tekijänä jutun kirjoittajan ja kohteen välillä.

Olen seuraavassa nostanut muutaman jutun esille, joissa sukupuolen esittämisen on jollain tavalla huomionarvoista.

Klüft juhli kuin piirikunnallisissa. (AL 21.8.)

Otsikko on toisaalta vähättelevä, ja herättää kysymyksen, oliko taso niin huono. Toisaalta otsikon voi tulkita myös ylistävänä, Klüft voitti yhtä ylivoimaisesti kuin piirikunnallisissa. Jutusta selviää, että hieman heikommallakin suorituksella hän on aivan ylivoimainen. Tämä johtuu myös pahimpien kilpailijoiden puuttumisesta, mutta myös Klüftin tasosta. Perusjuttu urheilijasta, joka on lajissaan omaa luokkaansa. Naisurheilijaan liitetään samanlaisia ylivoiman viittauksia, kuin aiemmin ehkä oli totuttu mieltämään hieman enemmän miesten urheiluun kuuluviksi.

Ei ylivoimainen, vaan musertavan ylivoimainen. (AL 22.8.)

Häikäisevä Carolina Klüft voitti seitsenottelun kultamitalin yli 500 pisteellä. Naista hehkutetaan, kun suoritus antaa siihen aihetta. Melko tasapuolista miesten hehkuttamisen kanssa. Mielenkiintoista, että kyseessä on ruotsalainen, joihin meillä tietty viha-rakkaus-suhde. Lähes samaan hengenvetoon kuitenkin puhutaan siitä, että kehitys on pysähtynyt, eivätkä tulokset enää parane niin huimasti kuin ennen. Kaikella on rajansa, kuten toimittaja toteaaakin. *Klüft ei näyttänyt niin hurjalta... tullut tasannevaiheeseen... terävyys koko ajan hieman kadoksissa...* Pääsee itse ensimmäisenä ääneen. Seuraavaksi valmentaja, jonka mielestä 400 metriä on paras laji, jossa Carolina olisi parissa vuodessa ylivoimainen... Kerrotaan, kuinka Klüft on vainoharhainen

dopingin suhteen, ei jätä vesipulloaan mihinkään, ei lautasta ravintolassa, vaikka olisi ystäviensä seurassa. Jutussa on loppua kohti sekä hyvää että huonoa, ei enää pelkkää ylistystä. Tiia Hautala jätti leikin kesken. Hyvin lyhyt maininta jutun lopussa. Kun oltiin huonompia, ei puhuta siitä sen enempää.

Hurja loppulento nosti Nesterenkon kultaan. (AL 22.8.) Kilpailu päättyi sittenkin eurooppalaiseen juhlaan.

Luodaan tunne, että kun Eurooppa voittaa, me suomalaisetkin voitamme kilpailun muuta maailmaa vastaan. Naisten juoksu on jutun mukaan mennyt taaksepäin, kun normaaliajoillakin voi taas voittaa. Aviomies tunnetaan 400 metrin juoksijana. Tässä tulee esiin kenties kaikkein selkeimmin stereotyyppinen naisurheilijaan liitetty perhekeskeisyys. Miksi aviomiehestä on puhuttu? Varsinkin, kun hän jää kuitenkin vain maininnan tasolle. Jää epäselväksi, harjoittelevatko he yhdessä, vai mikä on miehen rooli vaimonsa menestyksessä.

Vain Kolkkala onnistui naisten keihäskarsinnassa (AL 26.8.) Ingberg karsiutui loppukilpailusta ensimmäisen kerran kymmeneen vuoteen.

Suomalaisnaiset eivät onnistuneet vastaamaan yleisön odotuksiin, mutta Mikaela Ingberg ei vielä tunnusta olevansa hirvittävän pettynyt. *Pahin pettymys iskee varmaan yön aikana.* Kolkkala nousi Suomen parhaaksi, ja teki itselleen harvinaisen tempun. *Ikinä en ole heittänyt karsintarajaa.* Jatkoonpääsy on siis todellinen ihme, mitään ei tunnuttu kuitenkaan odottavan, vaikka samalla ollaan pettynyttä. Kaikilla heittäjillä on ollut erilaisia ongelmia: *vasen pohje kramppasi... ongelmana myös tuuliolot... iso stadion yllätti Huhtaniemen. En osannut suunnata keihästä... jalat pelasivat vähän liiankin hyvin.* Selittelyn me suomalaiset ilmeisesti kuitenkin osaamme melko hyvin.

Tuulenpuuska yllätti Jenni Honkasen (AL 29.8.) Huono lähtö vei suomalaisen mahdollisuudet meloa kahdeksatta sijaa korkeammalle! Mollipitoisten suomalaisesitysten joukossa suoritus oli liki erinomainen. Muuten suorituksessa ei ole ilmeisesti juurikaan kehuttavaa, eihän tuulenpuuska saisi päästä yllättämään ja pilaamaan koko kisan.

Kiekot karkailivat Lepomäen hauleilta (HS 20.8)

Otsikko on mielenkiintoinen, koska siinä annetaan tavallaan urheilijalle synninpäästö ja siirretään vika hauleille. Samaan hengenvetoon puhutaan huonosta tuloksesta, joka vei yhdeksännelle sijalle, ja siitä että kyseessä on kuitenkin toistaiseksi paras suomalaissaavutus Ateenassa. Miespuolinen valmentaja laittaa epäonnistumisen huonon paineidensietokyvyn piikkiin. *Jotkut kestävät paineita paremmin kuin toiset.* Melko rohkaisevaa tekstiä valmennettavalle oman valmentajan suusta. Lepomäki on jutun mukaan poikkeuksellinen urheilulahjakkuus ja myös ehdolla kunnallisvaaleissa. Kyseessä siis monipuolinen nainen, josta kenties miehetkin voisivat ottaa oppia.

Lepomäeltä lipsahti ja finaali karkasi. (AL 20.8.)

Yhdeksäs sija on silti Suomen paras sijoitus olympiakisoissa toistaiseksi. *Ei tullut Maarit Lepomäestä Suomen maineen kirkastajaa.* Lauseeseen yhdistyy helposti hieman ”mitä minä sanoin” –sävy, joka ennakoi tulevaa, eikä oikeasti missään vaiheessa uskonutkaan mitään yllättävää tapahtuvan. *Porilainen ei seliteltyt.* Lukijan vastuulle jää tulkita, onko rehtiys ja suoraselkäisyys tässä tapauksessa enemmän porilaisiin vai naisiin liitettävä ominaisuus. Porilaisuus asettunee etusijalle. Seuraavaksi sitten kerrotaankin arjen työstä ja 25 vuodesta samalla työnantajalla. Kunnallisvaaleissa Lepomäki on todennäköisesti vasemmiston ehdokaslistalla. Kerrotaan myös muun muassa karanneista lapsista. Jutussa on paljon urheiluun liittymätöntä taustatietoa, joka muokkaa lukijan käsitystä urheilijasta ihmisenä. Joskus tällainen on kiinnostavaakin, mutta monesti tuntuu hieman irralliselta.

6.1.2. Miehet kohteina

Suomalainen tietää, ettei väline ratkaise (HS 15.8.)

Purjehtija Roope Suomalaisesta kertovan jutun otsikko saa luonnollisesti myös merkityksen, jota kirjoittaja todennäköisesti hakee, eli koko kansalle sopivan ajatuksen: mies on se, joka kisan voittaa, ei väline. Me suomalaiset voimme kokea olevamme suoraselkäisiä ja turhaa selittelyä välttäviä. Samaa sanomaa välittää itse juttukin, jossa kerrotaan, että purjehtijoilla on käytössään täsmälleen samanlaiset veneet, joita ei saa virittää tai säätää. Lähtökohdat ovat siis kaikilla yhtä hyvät.

Petri Nummelan kone hyytyi (HS 16.8.)

Ampuja Nummelan suoritusta käsitellään melkoisena epäonnistumisena, vaikka mitalikin oli ollut lähellä. *Finaalipaikan häämötys taisi olla 33-vuotiaalle hollolalaiselle liikaa.. .ampujaan oli iskenyt kokovartalokipsi.* Perinteinen syy, eli huonot kilpailuhermot nostetaan syyksi karsiutumiseen. Lopuksi nostetaan esille Nummelan peruspositiivista asennetta: *Nytkin oli peijakkaan mukavaa – siihen asti, kun se romahti.*

Jarkko Nieminen otti ärräpäät avuksi (HS 6.8.)

Suomalainen mies saattaa siis tarpeen tullen olla myös aggressiivinen ja manata vähän voimasanoja käyttäen, jos peli ei ota sujuakseen. Jutussa kerrotaan Niemisen ottelusta, jota hän suurimmaksi osaksi hallinnut. Välillä on ollut jotain pieniä ongelmia, mutta niistä hän on selvinnyt, kun on ottanut muutaman ärräpäähän käyttöön. Jutussa mainitaan myös kihlattu, sulkapalloilija Anu Weckström, joka kannustaa yleisössä. Perhesuhteiden tuominen mukaan on yleisempää naisurheilijoista kerrottaessa, mutta tässä tapauksessa Weckströmin rooli onkin enemmän kannustaa Niemistä, kuin varsinaisesti taustoittaa Niemistä henkilönä.

Voiton takana kaksi naista (AL 19.8.)

Juri Belonogin voitosta kuulakisassa kertovan jutun otsikko on hieman hämmentävä. Kyseessä on ollut ikimuistoinen kolmituntinen, olympiahistorian tiukin kuulakisa. Poikkeuksellista tälle urheilijalle on, että vaimo ja anoppi ovat ohjaksissa. Belonog kiitteli avusta naisväkeään. Hieman epätavallinen ja omituinen asetelma luotu naisten avulla, aivan kuin raavas kuulamörssäri ei menestyisi ilman naisia. Tämä on siis täysin mahdollista, mutta sen lukeminen lehden sivuilta sitäkin epätavallisempaa.

Uimari Sievinen sukelsi syvälle (HS 19.8.)

Otsikoin sana uimari on turha, jokainen urheilusivuja lukeva ja kuvaa katsova tietää, kuka on kyseessä. Jutussa tyrmitään Sievisen suoritus ensin toimittajan suulla ja sen jälkeen Sievisen itsensä toimesta täysin. *Sievinen ui alkuerässään aivan liian hitaasti.* Sievinen itse sanoo: *Alku oli hidas ja loppu aivan yhtä hidas.* Jutussa oli erittäin pettyneitä Sievisen suoritukseen, ja kainalojutussa valmentaja-isä Esa Sievinen sanoo Janin saavan syyttää vain itseään. Asiaa ei ryhdytä kaunistelemaan, vaan kaikki ovat tasapuolisesti yhtä pettyneitä.

Lipunkantaja Johansson valmis pelastamaan siniristin maineen (HS 22.8.)

”Niin näyttää jälleen olevan, että vanhojen partojen on näytettävä”. Miesurheilija saapuu siis kansakunnan pelastajaksi, kun kaikki muut ovat jo yrittäneet huonoin tuloksin. Johansson muistuttaa jopa omasta arvostaan sanomalla, että hänellä on jo yksi olympiakulta voitettuna. Tätä miestä kannattaa siis kuunnella, ja hänen sanomalleen laittaa arvoa.

Uusintakierros toi olympiahopeaa (HS 23.8.)

Skeet-ampuja Marko Kemppainen avasi Suomen mitalitilin ja saa ansionsa mukaisesti sekä tilaa että arvostusta urheilun etusivulla. Hän ei kuitenkaan ole täysin tyytyväinen, vaan pitää hopeaa enemmän hävittynä kuin voitettuna. Lopuksi hän myöntää kuitenkin olevansa *aika helvetin tyytyväinen* ja vain yrittäneensä näyttää pettyneeltä. Hauska ja rehellinen suomalainen mies, juuri samanlainen kuin juttua lukevatkin.

Seberle taisteli ottelukultaa (HS 25.8.)

Otsikosta lähtien juttu vertautuu monilta osin sotaan ja taisteluun. Kilpailusta puhutaan muun muassa armottomana kamppailuna ja kiihkeänä taisteluna. Selvimmin asia tulee esille kappaleessa, joka alkaa sanoilla *maalialueella vallitsi hetken tuttu sotatannernäkymä*. Sotaan ja taisteluun liittyvät sanat liitetään useammin miesten kuin naisten urheiluun, koska sotiminen on kautta historian kuulunut miehen perusolemuksen.

6.2. Kuka pääsee puhumaan?

Toimittajan kertomana tai selostamana tapahtuma ja sen yhteydessä annetut kommentit menettävät terävimmän kärkensä. Omalla äänellään julkisuuteen pääsevä henkilö antaa vakuuttavamman kuvan kuin selostetuksi joutuva.

Urheilun parissa käy monesti niin, että urheilija itse ei pääse ääneen ollenkaan, vaan puhumisen hoitaa valmentaja, huoltaja, lääkäri tai joukkueenjohtaja. Toisinaan taustahenkilöt ovat oikeita ihmisiä vastaamaan kysymyksiin, mutta monessa tapauksessa urheilija olisi varmasti itse osannut kertoa urheilusuoritukseen liittyvästä asiasta parhaiten. Lähdekäytännöt ja muut käytännön asiat vaikuttavat myös siihen, ketä haastatellaan. Esimerkiksi kielitaito voi rajoittaa haastateltavien määrää ja näin kielitaitoisimmat pääsevät ääneen muiden kustannuksella.

Kielitaito ja suomalaisuuden korostaminen ja siten mielenkiinnon lisääminen selittävät lähdevalintaa jutussa *Mbango vahvin loikkaaja vastatuulella (HS 24.8.)* Juttu alkaa sillä, että kerrotaan, kuinka *suomalainen manageri Jukka Härkönen huusi eilen äänensä käheäksi Ateenan olympiastadionilla*. Juttu kertoo kuitenkin kamerunilaisesta naiskolmiloikkaajasta, joka voitti maalleen ensimmäisen yleisurheilun olympiakullan. Otsikossa urheilijasta puhutaan ainoastaan etunimellä, mikä on tapa tehdä urheilija tutumman oloiseksi lukijalle. Itse jutussa ainoita kommentteja antaa Mbango Etonen suomalainen manageri. Tämä on toinen tapa tuoda juttu lähemmäksi lukijoita, joita kansalaisuus yhdistää. Samalla se on kuitenkin tapa ylläpitää vallitsevia valtarakenteita, joissa mies on ensisijainen lähde. Urheilijan haastattelemineen olisi ollut suotavaa.

Huippu-urheilussa tärkeintä on tahto. Vimmattu halu vei Mbango Etonen olympiavoittoon ilman tukijoita. (HS 25.8.)

Otsikko antaa paljon arvoa naisurheilijalle ja sama tulee esiin tekstissä. Ainoa tukija perheen lisäksi on suomalainen Jukka Härkönen, joka luonnehtii rooliaan melko pieneksi. Se on kuitenkin tarpeeksi suuri, jotta hän saa olla äänessä koko jutun ajan. Jutussa korostuu Etonen vaikeat lähtökohdat ja valtava voitontahto ja lahjakkuus. Ainoa, mitä jää kaipaamaan, on muutama sana hänen suustaan.

Francoise Mbangon doping ei pitänytkaan paikkaansa. Tv-asema Mega pisti liikkeelle perättömän uutisen Kamerunin olympiavoittajan kärystä. (AL 27.8.)

Merkittävintä naiskolmiloikkaajasta kertovassa jutussa on kreikkalaisen tv-aseman moraalittomuuden lisäksi se, että urheilija itse ei ole äänessä millään tavalla. Ainoa, joka toimittajan lisäksi pääsee puhumaan, on Mbangon suomalainen manageri, joka puolustaa suojattiaan. Mbangosta kerrotaan, että hän on ehtinyt itkeä kaksi yötä kisakylässä. Tämä tieto vahvistaa vallitsevia stereotyyppioita naisiin liitetystä tunteellisuudesta. Urheilija olisi varmasti saatu haastateltavaksi, jos halua olisi ollut. Suomalaisen managerin haastattelemineen oli kuitenkin huomattavasti mielenkiintoisempi lähestymistapa juttuun, joka muuten olisi ollut suomalaisittain melko vähäpätöinen.

Suomalaisurheilijoiden kohdalla urheilija pääsee lähes poikkeuksetta itse ääneen. Jutut eivät kuitenkaan ole aina niin yksiselitteisiä Esimerkiksi käy juttu purjehtija Sari Multalasta.

Keula kohti mitalituulia. Ateenan olot ovat arvaamattomia, mutta Sari Multala ei anna sen häiritä suoritustaan. (AL 13.8.)

Multala pääsee itse ääneen analysoidessaan päivän harjoitustaan. Hän ei ole siihen kovin tyytyväinen, mutta miespuolinen *valmentaja näkee iloisia liikkeitä*. Multala ei osaa selittää pieniä virheitään päivän harjoituksissa, valmentaja Jocke Vilenius sanoo, että päivä näytti hänen silmiinsä hyvältä ja purjehduksessa on nähtävissä iloisuutta. Hän kertoo myös, että keväällä matkustelu ja harjoittelu väsyttivät Multalaa. Jutussa on enimmäkseen äänessä Sari Multala, joten urheilija saa tässä äänensä verrattain hyvin kuuluviin. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että valmentaja tuntuu tietävän enemmän urheilijasta kuin tämä itse. Kyseessä ei kuitenkaan ole ainutlaatuinen tapaus, vaan saman kuvion voi nähdä toistuvan useimmissa haastatteluissa, joissa ovat mukana sekä urheilija että valmentaja.

Parempien aikojen airut. (AL 25.8.)

Otsikko kuulostaa lupauksia antavalta, nainen on parempien aikojen symbolina. Ääneen pääsee ensimmäisenä kuitenkin valmentaja, joka kertoo ensimmäisestä tapaamisestaan Allyson Felixin kanssa. Valmentajalle annetaan suuri osa kunniaa, koska *Patton harjoitti Felixiä taiten, määrällisen niukasti, mutta korkealla intensiteetillä*. Felixkin pääsee ääneen kommentoidessaan valmentajaansa ja sanoessaan, että Jumala on antanut hänelle lahjan, jonka kanssa hän aikoo tehdä parhaansa. Valmentajakollegat arvostavat Felixin valmentajan linjaa, koska tällaista lahjakkuutta on hoivattava. Nuorta tyttöä on siis hoivattava. Myös äiti pääsee ääneen vitsaillessaan omasta kävelystään. Tämä on tyypillinen kirjoitus nuoresta naisurheilijasta, jonka valmentaja on valittu ensisijaiseksi lähteeksi ja jonka perhekeskeisyyttä ja uskonnollisia arvoja korostetaan "naismaisemman" vaikutelman luomiseksi.

Monessa yhteydessä journalistiset käytännöt sanelevat melko pitkälle lähteiden käyttöä. Journalistisen laadun kannalta ajateltuna usea lähde on jutun sisällön monipuolisuuden kannalta hyvä asia. Sekä mies- että naisurheilijoiden valmentajat pääsevät ääneen suojateistaan tehdyissä jutuissa. Tärkeää on, että myös urheilijan annetaan puhua. Tämä toteutuukin useimmissa tutkimistani jutuista.

Asiantuntija-analyysoija on haastateltavana monessa jutussa. He ovat poikkeuksetta miehiä. Asiantuntija voi olla esimerkiksi suomalainen huippu-urheilija, joka

kommentoi ulkomaisten pelaajien otteita tai ennakoasetelmia. Myös lääkärit ja valmentajat kuuluvat asiantuntijoihin, joita haastatellaan, vaikka heillä ei olisikaan mitään poikkeuksellista tai uutta sanottavaa.

Ateena on arvaamaton astmaurheilijalle. Anu Weckströmin lääkitystä on lisätty kisojen ajaksi. (AL 14.8.)

Ensimmäisenä on äänessä Weckström, mutta olympiajoukkueen ylilääkäri Aki Hintsa sanoo sen tärkeimmän: *Astmaurheilijan on mahdoton kilpailla terveiden kanssa, jos hän ei pysty hengittämään kunnolla.* Tarvitaanko tähän lääkäriä? Eikö urheilija, joka elää astman kanssa, ole yhtä hyvä asiantuntija kertomaan, miten astma vaikuttaa hänen urheilusuoritukseensa? Mieslääkäriin asiantuntija-auktoriteetti jyrää naisurheilijan yli.

Huippuampuja on silmäpeli mestari. Näön säätäminen vaihteleviin olosuhteisiin on tarkkaa työtä, jossa auttavat kokemus ja hyvä optikko. (AL 16.8.)

Ensimmäisenä äänessä on ampuja Juha Hirvi, toisena optikkoryhmän jäsen Raimo Laitinen ja kolmantena ampuja Maarit Lepomäki. Kirjoitus on melko tasapuolinen urheilijoiden ääneen pääsyn suhteen, vaikka äänessä onkin useampi mies kuin nainen. Maarit Lepomäestä kerrotaan hieman enemmän yksityiskohtia, kuten silmien laserleikkauksesta ja silmien valoherkkyydestä. Nämä tiedot ovat toisaalta heikkouden merkkejä, jotka asemoivat naisen heikommaksi kuin jutussa esiintyvät miehet.

Niemi-Nikkola: Viikonlopun jälkeen Suomessa hymyillään. Olli-Pekka Karjalaisen mielestä urheilijoilta odotetaan mahdottomia. (HS 19.8.)

Jutussa analysoidaan Suomen joukkueen heikkoa menestystä kisojen alkupäivinä. Äänessä on joukkueen johtaja Kari Niemi-Nikkola, jonka ääneen pääsyä perustelee hänen asemansa. Hän arvioi suomalaisten suoritukset varsin kohtuullisiksi, vaikka siihen ei välttämättä olisi aihetta. Olli-Pekka Karjalainen yhtyy toteamukseen, että odotukset ovat aivan epärealistisia. Näin urheilijakin pääsee ääneen, mikä on hyvä. Heistähän juttu on tehty. Suomalaiset saavat taas kaipaamiaan selityksiä menestymättömyydelle, kun Karjalainen kertoo, että odotukset ovat epärealistisia.

Tuimakaan pohjoistuuli ei heiluta meteorologin tukkaa. (AL 17.8.)

Juttu Suomen joukkueen miespuolisesta meteorologista. Hän pääsee jutussa myös ensimmäisenä puhumaan. Seuraavana äänessä ovat purjehtijat Thomas Johansson ja

sitten Sari Multala. Johansson ei hermostu, koska onhan näihin kisoihin ja olosuhteisiin jo totuttu. Multala on varautunut naiselle sopivalla kirjalla: Tyttö ja helmikorvakoru. Meteorologi on niin asiantuntija, että tiesi jo aamulla, että tänään ei purjehdita, vaikka varmistus saatiin vasta neljältä iltapäivällä. Martin Gahmberg valmentaa Johanssonia ja Piirasta ja tekee säätiedotukset koko joukkueelle, hän tuntuu siis olevan korvaamaton mies. Gahmbergin ennustukset ovat osuneet vilpittömän vaatimattomasti paremmin oikeaan kuin kisajärjestäjien. Mies on siis vaatimaton, vilpitön ja huippuosaava. Ei hassummin meteorologilta, joka ei siis ole kisojen päähenkilöitä.

6.3. Fyysiset ominaisuudet

Urheilijoiden fyysiset ominaisuudet ovat luonnollinen analyysin ja tarkastelun kohde jokaisessa urheiluaiheisessa artikkelissa. Usein keskustelu liittyy ulkonäköön, mutta ei aina. Aineistossani oli juttuja, joissa käsiteltiin urheilijoiden fyysisiä ominaisuuksia ensisijaisena aiheena. Tällaiset jutut toimivat useimmiten taustajuttuina kertoen tietystä urheilijasta hieman enemmän kuin vain saavutukset ja ennätykset.

Ateena on arvaamaton astmaurheilijalle. (AL 14.8.)

Itse artikkelissa puhutaan sulkapalloilija Anu Weckströmistä melko vähän, vaikka hän antaa astmaurheilijana jutulle kasvot. Huomio on suureksi osaksi astmassa ja sen kanssa kamppailevassa urheilijassa, joka on heikommassa asemassa terveisiin kanssakilpailijoihinsa verrattuna. Juttu keskittyy siis enemmän ongelmiin, kuin urheilijaan. Sukupuolella ei välttämättä tässä ole merkittävää roolia, mutta Weckström ei kuitenkaan pääse kovin paljon ääneen, vaan olympiajoukkueen lääkäri hoitaa puhumisen.

Isot räpylät ja ruuvattu niska. (AL 14.8.)

Michael Phelps on kahdeksan kultamitalin tavoitetta valaiseva juttu. Phelps kuvaillaan ihmemieheksi, jolla kuitenkin on vielä ominaisuuksissa parannettavaakin. Sanotaan, että vaikuttaa varsin tavalliselta huippu-uimarilta, mutta jokin hänestä tekee niin hyvän. Hänellä kerrotaan olevan suhteellisen lyhyet jalat, eikä sylivälillä olisi tullut kiekonheittäjää. Vahva keskivartalo kuuluu sen sijaan fyysisiin vahvuuksiin, sieltä lähtee voima, jolla Phelps puristaa irti torpedomaisen, eteenpäin vievän imun. Yllätys löytyy niskasta, vastustajat epäilevät, että se on ruuveilla kiinni hartioissa. Phelps

kuvaillaan siis toisaalta melko tavalliseksi uimariksi, jolla kuitenkin on muutama huippuominaisuus. Näiden ansiosta hän on niin loistava.

Merleni koki painijan pyhän hetken. (AL 24.8.)

Ukrainalainen on ensimmäinen nainen, jonka kaulaan on ripustettu painin olympiakulta. Voittajan kuvaillaan menneen voitosta aivan sekaisin. Kontrasti miehestä kertovaan juttuun on melkoinen. Miehet eivät julkisesti tunnu menevän mistään aivan sekaisin. Mieleen tulee, että naiset ovat tunteellisempia kuin miehet ja näyttävät sen myös avoimemmin. Tämä saattaa tosin olla hieman karkea yleistys.

Merleni hyppäsi hajareisin hämmästyneen tuomarin syliin, halasi häntä ja moiskautti pusun poskelle. Nyt voi sanoa varmuudella, että näitä tuskin nähdään miesten lajeissa. Tämän jälkeen tuore olympiavoittaja kävi kiertämässä kaikki toimihenkilöt, kiitti, kiljui ja itki suureen ääneen. Mutta oli painijoissa ulkoisesti pieni ripaus naisellisuutta. Voidaanko siis olettaa, että heissä oli enemmän miehisyttä? Naisellisuus näkyi siinä, että toisella painijoista oli trikoiden sisällä nenäliina ja toisella hiukset sini-keltaisilla donitseilla kahdella saporolla.

Seuraavaksi todetaan kuin varmuuden vuoksi, että urheilullisuutta on kaiken kerrotun jälkeenkin turha epäillä: naisilla on trimmatut vartalot, komeat hartiat ja piukat pohkeet, jotka kielivät siitä, että ovat joutuneet harjoittelemaan myös miessparraajien kanssa. Eli kyseessä on fyysiseltä olemukseltaan melkein miehiksi leimautuvia urheilijoita. Lopuksi naistoimittaja heittää vielä mielipiteensä miesten rytmisestä kilpavoimistelusta, joka voisi sekin olla ihan viihdyttävää. Jokainen harrastakoon, mitä haluaa.

6.3.1. Ulkonäöllä on väliä

Ulkonäköä pidetään yleisesti ehkä enemmän naisten huolenaiheena kuin miesten. *Uimapuvulla on väliä* –juttu kääntää asetelman hieman pääläelleen. (AL 15.8.) Jutussa puhutaan siitä, miten uimapuku on muodostunut tärkeäksi parantuneen tuotekehittelyn myötä. Esille tuodaan myös, että ulkonäkö on uimarille iso asia. Kansainvälisten tutkimusten mukaan etenkin miesuimareille ulkonäkö on tärkeämpi kuin muissa urheilulajeissa. Toimittajan kommentit miesten ulkonäkö tietoisuudestaan tulevat hieman yllätyksenä, varsinkin kun naisista ei ole mitään mainintaa. Kuvassa on

kuitenkin nainen venyttelemässä selin kameraan uimapuku päällä. Juttu tarjoaa lukijalle ristiriitaisia aineksia ja haastaa vakiintuneita ajattelutapoja. Yksi kysymys, jonka juttu herätti, on se, voiko ristiriita johtua siitä, että toimittaja on nainen ja kuvaaja mies?

Käyn seuraavaksi läpi esimerkkejä, joissa ulkonäöllä ja sen kuvaamisella on jutussa suuri osa, toisinaan jopa itse urheilusuoritus jää urheilijoiden ulkoisten tekijöiden varjoon.

Keihäänheitto ei ole pattilaji (AL 25.8.)

Mikaela Ingbergin heittokäden hauiksen ympärysmitta on ”ainoastaan” 31 senttiä. Tämän lisäksi luetellaan käden muutkin mitat. Ingberg on nostanut 95 kiloa penkistä, mikä vetää aika monen juttua lukevan miehen kasvot epäuskoiseen hymyyn. Tulos on kova, mutta täysin mahdollinen. Jutun on kirjoittanut naistoimittaja, joka tuntuu olevan suurimman osan naisurheilijoita käsittelevien juttujen taustalla. Ingbergilla on mukana seitsemän pulloa kynsilakkaa, mutta hän valittaa, ettei voi kasvattaa pitkiä kynsiä keihäänheiton takia. Onneksi väreillä voi silti koreilla. Onkohan jutun tarkoituksena siis sanoa, että nainen voi näyttää naiselta, vaikka urheilee? Tämän luulisi tähän päivään mennessä tulleen melko selväksi jokaiselle, joka urheilusta on tarpeeksi kiinnostunut sitä seuratakseen. Kynsienlakkausta kuvaillaan niin kauan, että lopuksi lakkaus nousee jopa koko jutun pääaiheeksi. Tämä tuskin oli kuitenkaan olympialaisten suomalaisesta mitalitoivosta kertovassa jutussa tarkoitus, eikä ainakaan ole omiaan nostamaan naisurheilun arvostusta miesten silmissä.

Taipuu, hymyilee, nauttii (AL 28.8.)

Alina Kabaeva on naisellisen hurmaava, mutta kilpailijana kova. Huomio kiinnittyy ensimmäiseksi urheilijaan, joka on naisellinen ja hurmaava. Ulkonäkö on jutussa erittäin paljon esillä, ja toimii hyvänä esimerkkinä stereotyyppioita vahvistavasta kerrontatavasta. Vaikka urheilijasta ja hänen harjoittelustaan kerrotaan paljonkin, tuodaan kuitenkin ulkonäkö ja naiselle sopiva persoonallisuus usein esille. Jutussa urheilija on itse äänessä, joten sen suhteen sukupuoli ei heikennä urheilijan ääneen pääsyä.

Ihanat poikamiehet lavalla (AL 16.8.)

Otsikosta voi jo melkein varmuudella päätellä kirjoittajan sukupuolen; nainenhan se on.

Alkuun miehiä kuvaillaan ulkoisesti ja vähän muiltakin ominaisuuksilta:

Lapsenkasvoisia, luppasilmäisiä ja heillä on äärettömän pitkät silmäripset, heidän vartalonsa sietää ihailua, lihakset sisältävät voimaa ja käynti on jäntevää. He ovat vaatimattomia, hieman ujojakin, kuin nuoria miehiä naapurista. Jos miestoimittaja kirjoittaisi näin, hänet tuomittaisiin seksistiseksi ja limaiseksi naista esineellistäväksi mieheksi. Miksi nainen voi kirjoittaa näin? Alun jälkeen päästään itse asiaankin. Loppu juttu kertoo veljesten harjoittelusta ja asumisesta ja täydellisestä omistautumisesta urheilulle. Urheilijat pääsevät ääneen muutamaan otteeseen ja loppujuttu vaikuttaa ihan normaalilta, standardijutulta.

Näyttävä neiti pitkäsääri. (AL 19.3.)

Voimistelusta kertovassa jutussa ulkonäkö on korostetusti esillä. Huomionarvoista on, että kirjoittaja on nainen. Ensin ulkonäkö saa kovaa kritiikkiä. Raajat ovat pitkät, jalat varsinaiset rimppakintut, voimistelija ei ole lihaksikkaammasta päästä, näyttää liiankin laihalta. Suoritukset saavat kuitenkin pelkästään ylistystä. Liikkeet ovat onnistuessaan ylivoimaisen näyttäviä, akrobaattisia ja kissamaisia. Valmentajasta mainitaan se, että hän ei uskonut, että 164-senttisestä naisesta voi tulla voimistelijaa, mutta hänen vaimonsa sai hänet jatkamaan. Naiset pitävät siis yhtä, myös toimittaja on lopuksi juonessa mukana.

Kaunotarten kamppailu (HS 26.8.)

Naisten seiväshyppy huipentuu maailmanennätykseen. Siitä kerrotaankin ensin. Sen jälkeen todetaan, että kärkiparia yhdistää muiden asioiden muassa se, että he ovat kauniita. Naispuolinen toimittaja toteaa, että kauniiksi sanominen ei kuulu vakavamieliseen kirjoitukseen, mutta kirjoittaa näin kuitenkin. Eikö hän siis itse pidä juttua vakavamielisenä? Kauneutta analysoidaan, kuuluisa sisäinen kauneuskin nousee esille, kun Svetlana Feofanovaa kauneutta luonnehditaan hauraaksi ja kätkeymäksi.. Tällaisia kuvailuja näkee erittäin harvoin miehistä kertovissa lehtijutuissa. On vaikea sanoa, vaikuttaako toimittajan sukupuoli kirjoittamisen tapaan, ja jos vaikuttaa, niin kuinka paljon. Naistoimittajan voi olla hyväksytympää kirjoittaa naisen ulkonäöstä kuin miestoimittajan. Kiistämätöntä on kuitenkin, että miehistä ja naisista kirjoitetaan välillä täysin eri tavalla.

Pimeän illan viehkeä kuningatar. (AL 22.8.)

Toimittaja kysyy, kuka tohtii väittää, ettei beach volley sovi iltaan ja olympiakisoihin. Pelaajista puhutaan kauniina ja atleettisina urheilijainaisina. Todetaan, että miehet ovat varmasti myös komeita, vaikka tasa-arvo ei taida naisten mielestä toteutua. Ehdotetaan, että otetaan paita pois äijiltä ja hiekkaa iholle, onpahan ruotsalainen naisministerikin tyytyväinen. Toimittaja saa vitsailemalla vaatimuksen tasa-arvoisemmasta pukeutumisesta kuulostamaan vähäpätöiseltä ajatukselta. Sukupuolten tasa-arvon kannalta samansuuntainen pukeutuminen olisi askel oikeaan suuntaan. Lajin vaatimuksia tuodaan myös esille ja korostetaan, että kyseessä on oikeasti urheilulaji. Päälimmäisenä mieleen jää silti kauniit naiset, joita toimittajakaan ei voinut olla ihastelematta.

Pöpöpesällä upeat vatsalihakset. (AL 24.8.)

Johanna Mannisesta kertovassa jutussa kerrotaan hänen sairastelustaan, mutta ulkonäkö tuntuu olevan jutun tärkein anti. Toimittaja siirtää vastuun Mannisen vatsalihasten huomaamisesta Suomen joukkueen purjehtijoille, jotka olivat kuulemma kehuneet Mannisen sikspäkkiä. Miespuolinen toimittaja siis vain raportoi kuulemastaan.

Merleni koki painijan pyhän hetken. (AL 24.8.)

Jutussa todetaan kuin varmuuden vuoksi, että urheilullisuutta on turha epäillä: naisilla on trimmatut vartalot, komeat hartiat ja piukat pohkeet, jotka kielivät siitä, että ovat joutuneet harjoittelemaan myös miessparraajien kanssa. Eli kyseessä on fyysiseltä olemukseltaan melkein miehiksi leimautuvia urheilijoita. Tuntuu siltä, että naistoimittaja voi kertoa vapaammin naisten ulkonäöstä kuin mies.

Keihäänheitto ei ole pattilaji. (AL 25.8.)

Mikaela Ingbergin heittökäden hauiksen ympärysmitta on ”ainoastaan” 31 senttiä. Penkistä on kuulemma noussut 95 kiloa, mikä kuulostaa varsin kunnioitettavalta. Ingbergilla on Ateenassa mukana seitsemän pulloa kynsilakkaa. Hän kertoo myös, että keihäänheitäjä ei voi kasvattaa pitkiä kynsiä, mutta väreillä voi silti koreilla. Kynsien lakkaus käydään läpi vaihe vaiheelta, mikä ei tunnu jutun sisällön kannalta kovin tarkoituksenmukaiselta. Lakkaus nousee lopulta jopa jutun pääaiheeksi, mikä ei mielestäni paranna naisurheilijoiden asemaa tai lisää heidän arvostustaan urheilua seuraavien ihmisten silmissä.

Henin-Hardennen ulkokuori pettää. (AL 15.8.)

Nainen näyttää jopa pieneltä, tukka ujoin ponnarilla ja otsalla keikkuvat aurinkolasit. Hardenne on vaatimattomasta varresta ja ujoin olemuksestaan huolimatta voimapelaaja. Ei kuitenkaan todisteta tätä missään vaiheessa, väite jää ilmaan roikkumaan ja siten hieman epäuskottavaksi. Lopuksi mainitaan, että Hardenne on pelannut harjoituksissa kreikkalaismiehen kanssa, mutta lopputulosta ei kerrota. Jo pelkkä ottelu miestä vastaan on siis saavutus ja sellaisena mainitsemisen arvoinen.

Silkkaa klassisuutta ja ripaus flirttiä. (AL 23.8.)

Voimistelija Aleksei Nemov on valittu Venäjän seksikkäimmäksi mieheksi. Hän on komea ilmestys ja voimistelijaksi varsin kookas. Nemovissa täytyy olla jotain todella poikkeuksellista, koska telinevoimistelijat ovat kaikki lihaksikkaita ja siinä suhteessa kookkaita. Mies hallitsee ylivoimaisesti myös silmäpelin ja on armoitettu flirttailija. Tällaisia asioita lukee urheilijoista hyvin harvoin. Toimittajana on jälleen Minna Rajala, jolla tuntuu olevan taipumusta kertoa urheilijoista huomattavasti enemmän kuin vain saavutukset. Tiettyyn pisteeseen asti tämä on hyvä ominaisuus, mutta suuri määrä urheiluun liittymätöntä informaatiota ei aina palvele jutun lukijoita.

6.4. Urheilujournalismi on yhteisyyden tuottamista

Eräs urheilun ja sitä seuraavan median tärkeimpiä tehtäviä on yhteisyyden tuottaminen. Kehittyvän ja hyvinvoivan yhteiskunnan kannalta yhteisten puheenaiheiden tarjoaminen ja keskustelujen avaaminen on joukkoviestinnän merkittävimpiä rooleja. Urheilussa yhteisyyden tuottaminen ja me-hengen ylläpito esiintyvät erilaisissa yhteyksissä. Suomalaisurheilijoiden uutisointi on luonnollisesti tätä ilmeisimmässä muodossaan.

Avajaisista kertovassa jutussa *Suomalaiset astelivat Ateenaan jäyhästi hymyillen. (AL 14.8.)* Juttu kuvaa erityisesti otsikossaan stereotyyppistä käsitystä suomalaisista. Perussuomalaisiin tapoihin ei kuulu ylenpalttinen naureskelu, vaan vakavuutta arvostetaan. Vaikka juttu perustuu varmasti pääosin toimittajan visuaalisiin havaintoihin, on taustalla myös opittu käsitys siitä, millainen on suomalainen sisimmältään, oikeasti.

”Päätin, että minun otsaani ei kisaturistin leimaa lyödä” (AL 23.8.) Suomalainen sankari Marko Kemppainen on tuonut ensimmäisen suomalaismitalin ja aikoo juhlia saavutustaan oluella tai parilla. Juttua lukeva suomalaismies nyökkää ja ottaa itsekin yhden oluen Kemppaisen kunniaksi. Kemppaista tituleerataan Suomen maineen pelastajana, joka on pistänyt kaikki omatkin rahansa peliin. Kotona odottaa kaksi tytärtä, ja Kemppainen muistaa kiitoksella vielä edesmennyttä isäänsäkin. Kaikin puolin täydellinen suomalainen sankarimies.

Jodie Henry tyytyi vain voittamaan (AL 20.8.) Jodie Henry ei jaksanut enää tavoitella ennätyksiä, vaan pelkkä voittokin riitti. Jutun merkittävyyttä lisää tieto, että Hanna-Maria Seppälän voitto aika Barcelonan MM-kisoista olisi Ateenassakin riittänyt pronssiin. Mitalin arvoisia urheilijoita siis löytyy, vaikka eivät juuri nyt ole parhaimmillaan. Aihe ei liity suoraan suomalaisiin, mutta yhdellä maininnalla suomalaisetkin tuntevat melkein saaneensa mitalin.

Ruotsikin vauhditti Kreikan pikajuoksijoiden hyllytystä. (AL 15.8.) Jutussa kerrotaan kreikkalaisten pikajuoksijoiden aikaansaamasta dopingkohusta. Olympialaisiin valmistavalla leirillä huhtikuussa Ateenassa suomalaisia oli testattu ja kreikkalaisilta kysely, missä heidän urheilijansa ovat. Suomalaisten suhteen oltiin oltu todella tiukkoja, mutta kreikkalaisia ei kovisteltu. Jutussa suomalaisia ja kreikkalaisia verrataan keskenään ja näkyvässä on selkeä vastakkainasettelu rehdin suomalaisen ja juonittelevan kreikkalaisen välillä. Me-henki saadaan nousemaan ja kreikkalaiset näytetään kansana huiputtajina ja piileskelevinä huijareina.

Birgit Fischer ei saavuttanut Paavo Nurmea – ainakaan vielä. (AL 29.8.) Jutun tärkein anti on, että Paavo Nurmen ja samalla meidän suomalaisten suoritukset säilyvät ennätyskellisen hyvinä. Juttu rakentaa näkyvällä tavalla yhteisyyden tunnetta väheksymättä silti saksalaisen melojan saavutuksia.

6.4.1. Muiden pienten puolella

Yhteisyyden ylläpitämistä ja tuottamista voi tehdä myös asettumalla Suomen kanssa samanlaisessa asemassa olevan pienen maan puolelle, joka on altavastajana suurta ennakkosuosikkia vastaan. Suomi on usein samassa tilanteessa, joten asettuminen

ennakkoon heikomman puolelle tuntuu monesti luontevalta ja yhdistää urheilua seuraavaa kansaa.

Katsojat piiskaavat Kreikkaa uuteen ihmeeseen. (AL 17.8.) Kreikan koripallojoukkue on asettumassa suurta ja mahtavaa USA:ta vastaan ja suomalaiset asiantuntijat osoittavat lajituntemuksensa ja -tietämyksensä arvioidessaan tulevaa ottelua. USA:n joukkueelle tunnutaan haluavan jo melkein toivottaa hyvää kotimatkaa. Realismi pysyy kuitenkin mukana ja arviot ovat melko varovaisia. Kuin ohimennen mainitaan amerikkalaisten suuret tulot samalla, kun puhutaan Kreikan liigassa kolikkosateeseen joutuvista pelaajista. Kreikkalaisia kuvataan jutussa sympaattisemmiksi kuin ahneet jenkit ja asetutaan melko selvästi kreikkalaisten puolelle.

Näyttävä neiti pitkäsääri (AL 19.8.) Venäläistä voimistelijaa tituleerataan alaotsikossa diivaksi. Diiva on melko liioitellusti sanottu, kun ainoa peruste on, että urheilija haluaa tulla huomatuksi esityksellään. Jutussa tuodaan kuitenkin esille myös hänen lämminsydämisyytensä. Miksi se ei ole otsikossa? Mielletäänkö Suomessa venäläinen helpommin diivaksi kuin sydämelliseksi? Venäläiseen on kenties historiallisista syistä helpompi yhdistää negatiivisia miellelyhtymiä tuottava käsite kuin positiivisia.

Nopeus on voimaa, jota taito hallitsee. (AL 24.8.) Juttu kertoo kymmenottelijoista ja lajista, jonka vaatimukset tuntuvat melkein yli-inhimillisiltä. Jutun mielenkiintoinen kohta on lause, jossa entinen ME-kymmenottelija Dan O'Brienin kerrotaan olevan suomalaissukuinen räjähtävä voimanpesä. Vaikka O'Brien ei olekaan jutun päähenkilö, on hänen sukujuuriensa kertominen tapa tuoda hänet ja samalla koko juttu lähemmäksi suomalaista lukijaa.

Sama menetelmä toistuu Helsingin Sanomien jutussa *SM-sarjasta tuttu Jones kaatamassa maailmanmestareita. (HS 20.8.)* Uuden-Seelannin avainpelaajiin kuuluva Philip Jones on jutun mukaan pelannut Suomen koripallon SM-sarjaa kolme kautta. Hän on siis monelle suomalaiselle tuttu, melkein suomalainen urheilija. Pelatessaan olympialaisissa hän samalla nostaa suomalaisen koripallon arvostusta ainakin suomalaisten silmissä. Onhan sentään kovan tason pelimies pelannut täälläkin. Artikkelin saa lisää kulttuurista merkittävyyttä, kun päähenkilö tuodaan lähemmäksi lukijaa.

6.5. Kuvat kertovat tunteista

Esittelen seuraavassa aineistoni kuvista ne, joita pidän sisällöltään merkittävimpinä. Olen tietoisesti jättänyt pois urheilutilanteesta otetut kuvat, joissa ei ole muuta kuin tapahtuma. Mukaan olen pyrkinyt ottamaan sellaisia kuvia, joissa näkyy selvästi stereotyyppien vahvistaminen tai heikentäminen.

Analyysissäni olen luonnollisesti ottanut huomioon urheilutilanteesta otetut kuvat, vaikka en niitä tarkemmin tässä käy läpi.

Olen analysoinut kaikki kuvat, mutta esittelen vain ne kuvat, joissa on mielestäni tutkimukseni kannalta jotain erityistä. Moni kuva esittää urheilijaa suorituksessaan. Tämä on tietysti tuloksena myös merkittävää, koska naisurheilijoista otetuissa kuvissa urheilijat ovat miehiä useammin totuttu näkemään poseeraavissa asennoissa ilman mitään suoraa yhteyttä harrastamaansa lajiin.

Aineistossani oli myös paljon kuvia, jotka on rajattu niin, että kuvassa ei näy muuta kuin urheilija, eikä kuvalla sinällään tunnu olevan muuta tehtävää, kuin kuvittaa tekstiä. Nämä kuvat jätän vähemmälle huomiolle tässä osuudessa, koska ne eivät mielestäni ole merkitykseltään niin suuria, että niiden perusteellinen esittely ja analysointi olisivat tutkimukseni kannalta tärkeitä.

6.5.1. Karjuvat miehet

Etelä-Afrikka juhli ME-vauhdilla (HS 16.8.)

Etelä-Afrikan miesten uinnin viestijoukkue juhlii kuvassa voittoa. Keskellä kuvaa ankkuri Ryk Neethling tuulettaa voittoa pullistaen hauksiaan. Tämä on selvä osoitus voimasta, jota joukkueella oli enemmän kuin muilla. Kaikkien kolmen kuvassa olevan uimarin ilmeet ovat erittäin aggressiiviset, mikä sopii hyvin miesurheilijoiden esittämiseen lehtijutuissa.

Phelps huuhtoi kaksi kultaa yhdessä illassa (HS 18.8.)

Uimari Michael Phelps ponnistaa veteen lähtökorokkeelta. Ilme on tuima ja asento luonnostaan aggressiivinen, mikä sopii erinomaisesti miesurheilijasta annettavaan kuvaan.

”Kovimmille otti kunniakerros” (HS 23.8.)

Miesten sadan metrin voittaja, Yhdysvaltojen Justin Gatlin tuulettaa voittoa lihaksen jännittyneinä. Hänellä on suu auki, ja hän näyttää karjuvan voittohuutoaan. Ero edellisen sivun Carolina Klüftiin on valtava. Miesvoittaja huutaa aggressiivisena, nainen kääriytyy lippuun.

Yli-Hannuksela voimissaan alkulohkossa (HS 26.8.)

Painija Marko Yli-Hannuksela tuulettaa käsien lihaksen jännittyneinä voittoa alkulohkon ottelussa. Suu on jälleen auki ja lataus purkaantuu ilmeisesti huutona. Kuva on lähes identtinen Justin Gatlinista otetun kuvan kanssa.

Minä olen altaan kuningas (AL 17.8.)

Uimari Ian Thorpe juhlii voittoa käsi nyrkissä huutaen. Erittäin tyypillinen kuva miesurheilijasta voittoisan suorituksen jälkeen. Miehiin usein liitetty aggressiivisuus purkaantuu huutona ja lihasten jännittämisellä.

Päätin, että minun otsaani ei kisaturistin leimaa lyöä, Satanen sai uuden valtiaan, Ruotsilla kahden kultamitalin unelmailta (AL 23.8)

Kaikissa kuvissa toistuu sama sisältö: mies tuulettaa voittoa käsi nyrkissä huutaen latauksen purkauduttua voitokkaasti.

Filho Brazilian kapellimestari (HS 30.8.)

Brasilian miesten voittoisan lentopallojoukkueen pelaaja huutaa suoraan kameralle melko vihainen ilme kasvoillaan. Kyse on kuitenkin juhlinnasta, sillä Brasilia on voittanut olympiakultaa. Ero saman sivun Tanska-kuvaan on siinä, että naiset näyttävät kaikki iloisilta, tuulettava mies vihaiselta.

6.5.2. Itkevät naiset ja nauravat tytöt

Muovipussi tuhosi mitalihaaveet (HS 21.8.)

Sari Multalasta kertovan jutun pääkuvassa ei Multalasta näy juuri mitään veneensä purjeen takaa. Pienemmässä kuvassa hän pitää kättä otsallaan, tummat lasit silmillään. Kuvasta voi päätellä, että hän itkee. Saman vahvistaa kuvateksti. Tässä naiseen yhdistyy tunteellisuus, joka mielletään usein enemmän naiselle kuin miehelle kuuluvaksi ominaisuudeksi. Kuva toimii tässä mielessä stereotyyppioita vahvistaen,

vaikka toimittaja tavallaan vain välittää tapahtuneen. Multalan tunteiden esittäminen on täysin luonnollista, koska tunteiden tuottaminen on se, mitä lukijat lehdeltä usein haluavat.

Mitali hukkui muovipussiin (AL 21.8.)

Sari Multala itkee kuvassa menetettyä mitalia. Naisen tunteet ovat pinnassa ja hän näyttää ne itkien, vaikka yrittääkin piiloutua aurinkolasien taakse. Naisten tunteellisuutta korostava kuva, joka vahvistaa stereotypioita.

Uimarit vaikenevat mitaleista (HS 13.8.)

Otsikossa on sukupuoliaton, mutta kuvassa on Hanna-Maria Seppälä, joka seisoo suihkussa kädet edessään. Hän hymyilee ja tuo mieleen pikkutyön, joka seisoo lumisateessa ja katsoo hiutaleiden putoavan käsilleen. Kuva on rajattu niin, että Seppälän yläpuolelle jää paljon tyhjää tilaa, ja näin Seppälä näyttää todellista pienemmältä, lähes pikkutyöltä. Tämän tulkinnan mukaan nainen halutaan esittää tyttönä. Tämä tulkinta sopii melko hyvin kirjallisista tuotoksista aiemmin tehtyihin.

Piuva jatkoon lipsahduksesta huolimatta (HS 16.8.)

Jousiampuja Mari Piuva saa onnitteluhalauksen valmentajaltaan. Valmentajalla on lähes isällinen ote suojattiinsa, joka ei pysty vastaamaan halaukseen, koska pitää kädessään joustaan. Kuvassa on selvä miehinen yliote.

Carolina Klüffille urheilu on sivurooli (HS 23.8.)

Seitsenottelun voittaja on kääriytynyt Ruotsin lippuun ja tuo mieleen punahilkan tai jonkin muun sadun pikkutyön. Kuvasta ei ainakaan tule mieleen kivenkovaa urheilijaa, joka taistelee hampaat irvessä päihittääkseen vastustajansa. Saman voi päätellä myös otsikosta, joten siinä mielessä kuva ei yllätä. Kuva vahvistaa kuitenkin ajatusta naisista vähemmän aggressiivisina ja urheiluun hieman kevyemmin suhtautuvina kuin miehet.

Kolkkala ainoana keihäsfinaaliin (HS 26.8.)

Taina Kolkkalalla on peukalo pystyssä ja kasvoilla hämmennyksen ja ilon sekainen ilme kasvoillaan. Aivan kuin hän ei itsekään olisi oikein uskonut näin hyvään tulokseen. Mikaela Ingberg on pienemmässä kuvassa otsa kurtussa karsiuduttuaan.

Otsan kurtistaminen ja silmät suurina iloitseminen tuovat mieleen tietyllä tavalla lapsenomaisen reaktion suorituksiin.

Kulta toi onnen kyyneleet Anky van Grunsvenin silmiin (HS 26.8.)

Tyypillinen kuva itkevästä naisurheilijasta, tällä kertaa ratsastaja Anky van Grunsvenista. Muuten kuvassa ei mitään erikoista.

6.5.3. Naiskauneus valtaa sivut

Kaunotarten kamppailu (HS 26.8.)

Seiväshyppääjä Jelena Isinbajeva riemuitsee onnistunutta suoritustaan. Hänellä on silmät suljettuina ja kädet nyrkissä. Hän huutaa myös onnesta, mutta kuvasta olisi ilman tekstin apua mahdoton sanoa, onko hän voittaja vai häviäjä. Ero itkua esittävään kuvaan on olematon. Naisten tunteellisuus liittyy siis kenties enemmän kyyneleisiin ja itkemiseen. Näin juhlimista esittävää kuvaa on helpompi käsitellä, kun ero itkuun on pieni.

Uimapuvulla on väliä (AL 15.8.)

Erilaisia uimapukuja käsittelevän jutun pääkuvassa on naisuimari, joka istuu venyttelemässä selin kameraan. Silmäniloa on tarjolla myös naisille, mutta huomattavasti pienempinä kuvina. Naisen tehtävä näyttää hyvältä, ja kuvateksti vahvistaa tätä tulkintaa sanomalla. *Kaunistu katseltavaa. Uimareiden kroat ovat koko maailman silmäiltävinä. Ulkonäkö onkin monelle uimarille iso asia.* Kyseessä on siis monelle uimarille sukupuolesta riippumatta iso asia. Kuvavalinnan perusteella se näyttäisi olevan ennen kaikkea naisille tärkeä asia.

Pimeän illan viehkeä kuningatar (AL 22.8.)

Naisten beach volleystä otettu kuva esittää pelaajaa heittäytymässä pallon perään. Kuten otsikkokin toteaa, ulkonäkö on oleellisella tavalla esillä lajissa, jossa naisilla on vain pienet bikinit päällään. Juttu olisi aivan yhtä hyvin voitu tehdä miesten pelistä, mutta naisten peli vahvistaa stereotyyppioita voimakkaammin. Tämä ei välttämättä ole tietoinen tarkoitus, vaan ajatuksena on voinut olla tasa-arvon toteuttaminen valitsemalla naiset miesten asemesta.

6.5.4. Roolit sekaisin?

Merleni koko painijan pyhän hetken (AL 24.8.)

Naisten paini on uusi olympialaji ja luokitellaan muutenkin raakaa voimaa vaativana ja naisellisuutta vähentävänä ristiriitoja tuottavaan luokkaan. Kuvassa kultaa voittanut Ukrainan Iri Merleni huutaa pitäen päästään kiinni. Kuvan perusteella ei pysty sanomaan, onko kyseessä nainen vai mies. Merleni on lihaksikkaampi kuin suurin osa juttua lukevista miehistä. Loppuottelun hävinneen Japanin Chiharu Ichon kohdalla pätee sama: sukupuoli ei ole selvästi näkyvissä.

Britannian Kelly Holmesilla oli vahvin voitontahto (HS 24.8.)

Naisten 800 metrin voittaja Kelly Holmes tuulettaa kädet levällään ja suu auki voittoa. Kuva muistuttaa suuresti Justin Gatlinista otettua kuvaa sadan metrin voiton jälkeen. Holmes on kuitenkin enemmän innostuneen kuin aggressiivisen näköinen. Holmesin lihakset näkyvät kuvassa hyvin, mikä on myös hieman epätavallisempaa naisista kuin miehistä otetuissa kuvissa.

Hamm voitti tuomariston avulla (HS 24.8.)

Yhdysvaltojen Paul Hamm istuu kuvassa hyppypaikan reunalla kaaduttuaan hyppynsä alastulossa. Kuvassa näkyy myös tuomarin käsi, joka auttaa Hammia pystyyn. Kuva on urheilusuorituksesta, ja se toimii erinomaisesti yhteen otsikon ja jutun kanssa. Kuvissa näytetään melko harvoin urheilijan epäonnistumista, mutta nyt mies on epäonninen suorituksessaan, mutta onnekas lopputuloksissa tuomarivirheen ansiosta.

6.5.5. Suomalaiset valokeilassa

Hirveltä kymppi kateissa (HS 17.8.)

Ampuja Juha Hirvi katsoo suoraan kameraan, kun kaikki muut rivissä olevat ampujat tähtäävät tauluihin. Kuva tuntuu selittävän, miksi Hirvi epäonnistui; eihän kameraan voi alkaa katsoa kesken kilpailun. Hirvi näyttää etsivän apua kuvaajalta tai yleisöstä. Kuva ei muuten ole mitenkään poikkeuksellinen, mutta se sopii erittäin hyvin otsikkoon ja juttuun.

Kiekot karkailivat Lepomäen hauleilta (HS 20.8.)

Maarit Lepomäki kävelee kuvassa haulikko olallaan. Kuvassa ei varsinaisesti ole kyse urheilusuorituksesta, mutta naisampujan kuvaaminen on hieman harvinaisempaa.

Ampuminen mielletään historiallisista syistä johtuen kenties kuitenkin helpommin miesten lajiksi. Tummat lasit silmillään Lepomäki ei ehkä ensimmäisenä tuokaan mieleen naista, vaan pelkästään urheilijan. Kasvojen tai vartalon piirteitä ei erota kunnolla, ja haulikon kanssa kuvaa kauempaa katsova saattaisi erehtyä pitämään ampujaa jopa miehenä. Tämä on tietysti miehinen luentatapa, jota käytännöt ovat muokanneet. Uskon, että samaan luentaan voisi päätyä moni nainenkin. Jos näin on, viedään naisilta tavallaan hetkeksi heiltä kuuluva arvostus. Se ei kenties palaudukaan täydessä mitassaan, vaikka luenta ja tulkinta kuvasta korjattaisiin, koska hämmennys ampujan sukupuolesta on saattanut kasvaa jutun sisältöä suuremmaksi tekijäksi merkityksen kannalta.

Suomalaisuimarit jäivät finaaliapaikatta (HS 21.8.)

Kolme suomalaisuimaria poistuu selin kameraan altaalta karsiuduttuaan viestifinaalista. Kaikki roikottavat päätään pettyneen oloisina. Kuvan mielenkiintoisin kohta on kuitenkin teksti, jonka kuvaaja on saanut rajattua mukaan. ”Come home” lukee miesten taustalla olevalla seinällä. On varsin mielenkiintoista, että lehdessä julkaistaan näin selvä käsky tulla kotiin kisoista, jotka eivät tunnu oikein sujuvan.

Suomalainen tietää, ettei väline ratkaise (HS 15.8.)

Purjehtija Roope Suomalainen pukee kuvassa paitaa päälleen samalla, kun pyöräilee. Kuvasta on vaikea löytää yhtä erityistä merkitystä. Ensimmäinen tulkinta on, että on haluttu ottaa tavallisesta poikkeava kuva. Kyseessä on vasta ennakkojuttu, joten kilpailutilanteesta kuvaa ei saa. Kuva pyöräilevästä Suomalaisesta ilman paidan pukemista ei olisi lainkaan mielenkiintoinen. Nyt kuvaan on saatu hiukan toimintaa. Enemmän kuva toimii kuitenkin kuvituskuvana.

Keula kohti mitalituulia (AL 13.8.)

Purjehtija Sari Multalasta kertovassa jutun kuvassa ovat sekä Multala että hänen valmentajansa Jocke Vilenius potkulaudan kyydissä. Mielenkiintoisinta on se, miksi miespuolisen valmentajan on oltava kuvassa. Esimerkiksi Roope Suomalaista käsittelevän jutun kuvassa ei ollut muita kuin Suomalainen.

Huippuampuja on silmäpelin mestari (AL 16.8.)

Otsikko viittaa hieman muuhunkin kuin ampumiseen. Kuva on ampuja Juha Hirvestä otettu lähikuva, jossa näkyy ampujan apuvälineenä käyttämä linssi. Hirvi hymyilee veikeästi, ja hymyä voisi pitää jopa jonkinlaisena flirttinä, jos tilanne olisi toinen. Silmäpelin mestari on siis täydessä vauhdissa. Miehestä luodaan mielenkiintoinen kuva, jossa urheilija hetkeksi joutuu taka-alalle ja esiin astuu naista itselleen etsivä uros. Tämä tulkinta kestää kuitenkin vain hetken. Jutussa samoja viittauksia ei enää ole.

LOOSERIT (AL 18.8.)

Jarkko Nieminen ja tyttöystävä Anu Weckström seisovat tenniskentän laidalla Niemisen hävityn ottelun jälkeen. Kuvateksti mainitsee, että Nieminen selviytyi toiselle kierrokselle, sulkapalloilija Weckström putosi jo ensimmäisellä. Molemmat ovat pettyneitä, Nieminen hieman pettyneempi, koska kyseessä oli hänen ottelunsa. Tyttöystävän rooli on lohduttaa, sillä hän tietää, miltä nyt tuntuu.

6.5.6. Yhteenvetoa kuvista

Naiset esitetään miehiä tunteellisempina. Naisurheilijoista on useita kuvia, joissa he itkevät, miehistä ei ole yhtään. Toki miehetkin näyttävät tunteensa, mutta ainoastaan voiton hetkellä. Nämä tunteenpurkaukset ovatkin miehinen vastine naisten itkulle. Miehet puristavat lihakset jännittyneinä kädet nyrkkiin ja karjuvat ilmoille voitonhuutonsa. Mies näyttää, kuka on vahva. Nainen näyttää itkukuvissa, kuka on heikko.

Kun käsitellään ulkonäköä, on kuvassa useammin nainen kuin mies. Naisvartalo kuvittaa sellaisiakin juttuja, joissa tekstissä käsitellään kumpaakin sukupuolta, tai sellaisia juttuja, jotka olisi voitu tehdä miehistäkin.

Tutkimani aineiston kuvat esittävät suurimmaksi osaksi urheilijoita urheilutilanteissa. Usein kuva on valittu joko suorituksesta tai sitten välittömästi suoritusta seuranneesta tunnetilasta. Jonkin verran urheilijoita on myös kuvattu urheiluun liittymättömissä tilanteissa, esimerkiksi pyöräilemässä. Näissä kuvissa esiintyvät ovat lähes poikkeuksetta suomalaisia urheilijoita, ja juttu käsittelee heidän valmistautumistaan kilpailuun.

Kuvissa vahvistetaan siis toisinaan olemassa olevia stereotypioita, mutta myös haastetaan niitä. Kuva naispainijoista on hyvä esimerkki haastamisesta. Kuvalla haastetaan käsitys siitä, että paini on raavaiden miesten laji. Naiset tosin ovat ruumiinrakenteeltaan melko lähellä miehiä, ja heihin voi siksi olla vaikea suhtautua samalla tavalla naisina kuin esimerkiksi hoikkiin voimistelijoihin. Naisen ei siis välttämättä tarvitse näyttää stereotyyppiseltä hoikalta naiselta päästäkseen urheilusivuille, mutta se voi edesauttaa.

6.6. Ei huomiota ilman ansioita

Suomalaisuus oli varmasti selvin syy urheilijan pääsulle uutiseksi. Suomalaisen urheilijan ollessa kyseessä, ei lajilla ole suurta merkitystä. Kisoihin osallistuvia suomalaisia oli kuitenkin melko vähän, joten heidän kaikkien suorituksiensa seuraaminen on luonnollista. Sukupuolella ei uutisoinnin määrää tutkittaessa ole suurta merkitystä, kun tarkastelun kohteena ovat suomalaisurheilijat.

Lajin yleinen tunnettavuus ja tuttuus suomalaisille ratkaisevat paljon. Ateenan olympialaisten urheilu-uutisoinnissa ei juurikaan tuntemattomia lajeja nähty. Soft ball oli ainoa vieraampi laji, joka sai julkisuutta isomman, kuvallisen jutun muodossa. Yleisurheilulla on ollut koko olympialaisten historian ajan iso rooli. Olympialaisissa ei alun perin ollut muita lajeja kuin yleisurheilun eri lajit.

Urheilijan suoritus on tiettyyn pisteeseen asti ratkaisevassa osassa, mutta vieraampien lajien, kuten esimerkiksi triathlonin tai pariuimahyppyjen maailmanennätyksetkään tuskin ylittäisivät uutiskynnystä, jos niiden tekijänä ei ole suomalainen urheilija.

Kuuluisien ja valovoimaisten urheilijoiden suorituksia seurataan mediassa erittäin tiiviisti. Urheilijan ei tarvitse olla edes parhaassa kunnossa saadakseen tilaa lehtien sivuilla ja aikaa televisiossa. Pelkkä nimi riittää melko pitkälle. Ateenan olympialaisten uutisoinnissa tällaisia urheilijoita ei ollut havaittavissa, vaan kaikki jutun kohteeksi päässeet urheilijat olivat jollain tavalla paikkansa ansainneet.

Naisten kohdalla suoritusten lisäksi ulkonäkö vaikuttaa median kiinnostukseen. Tennispelaaja Anna Kournikova on hyvä esimerkki naisesta, joka on urheilun kautta tullut tunnetuksi, vaikka urheilulliset ansiot ovat jääneet melko vaatimattomiksi.

6.7. Yksilöt jyräävät joukkueet

Olympialaisissa kilpaillaan lukemattomissa lajeissa. Yksilölajeja on monikymmen-, ellei jopa monisatakertainen määrä joukkuelajeihin verrattuna. Joukkuelajeista eniten huomiota sai koripallo, mihin vaikutti varmasti USA:n ammattilaisten vaisut otteet, jotka tekivät ennakkosuosikista tavallisen kullan tavoittelijan. Helsingin Sanomissa uutisoitiin myös jonkin verran jalkapallosta, sekä miesten että naisten.

Olympiajalkapallo ei ole kuitenkaan turnaus, johon osallistuvat maailman parhaat urheilijat, koska turnauksessa on 23 vuoden ikäraja. Tämä vaikuttaa luonnollisesti arvostukseenkin.

Naisten jalkapallosta uutisoitiin näyttävästi kuvituksen kera ainoastaan loppuottelun tapahtumat. Naisten joukkuelajeista käsipallo oli hieman yllättäen toinen, joka pääsi kuvan kanssa lehden sivuille. Naisten vastine baseballille, soft ball sai kummassakin lehdessä yhden taustoittavana jutun verran tilaa. Jutuissa ei pääse ääneen kuitenkaan yksikään urheilija, ja Amerikan herkkua- jutussa (HS 24.8.) keskustellaan lähinnä baseballin ja soft ballin paikasta olympialaisissa. Beach volley on laji, jossa naiset pääsevät esille lähinnä kauniin ulkonäkönsä takia.

Joukkuelajien miehet pääsevät kunnolla esille jalkapallon lisäksi koripallossa ja lentopallossa. Myös vesipallon loppuottelusta on raportti Helsingin Sanomissa, mutta muuten joukkuelajit jäävät pahasti yksilölajien varjoon. Tilanteeseen vaikuttaa myös suomen puuttuminen kaikista olympialaisten joukkuelajeista. Juttujen määrä olisi melkein kaksinkertaistunut, jos esimerkiksi Suomen koripallomaajoukkue olisi pelannut USA:n ammattilaisia vastaan.

7. Analyysi ja yhteenveto

7.1. Mies tai suomalainen on uutinen

Huomioitava on, että tutkimusaineistona on kaksi lehteä. Lehtien valinnalla olisi voinut olla vaikutusta sisällöllisiin jakautumiin. Tarkoitukseni ei ollut vertailla lehtiä keskenään, vaan saada kattava käsitys urheilijoiden esittämisestä kahdessa suuressa suomalaisessa sanomalehdessä. Tämän takia käsittelen aineistoa yhtenä kokonaisuutena enkä aseta lehtiä vastakkain.

Miehet saivat selkeästi enemmän näkyvyyttä kuin naiset kahden tutkimani lehden sivuilla. Yksi tutkimukseni kysymyksistä, joihin halusin vastauksen, oli juuri urheilijoiden määrällinen esiintyminen lehtien sivuilla. Ennako-oletus oli, että miehet saisivat enemmän palstatilaa, ja tämä toteutui tutkimusaineistossani. Tämä kuvastaa yhteiskunnassa edelleen vallitsevaa valtarakennetta, jossa miestä pidetään tärkeämpänä ja hänen tekemisiään merkittävämpinä kuin naisen. Tämä on selvin muutosta kaipaava osa-alue urheilu-uutisoinnissa.

Suomalaisista urheilijoista uutisoitaessa urheilijan menestyksellä ei ollut ratkaisevaa merkitystä uutisoinnin kohteeksi pääsemiselle. Menestys toki vaikutti uutisoinnin laajuuteen ja kattavuuteen. Mitalisti on luonnollisesti uutisarvoltaan korkeampi kuin alkuerissä pudonnut. Myöskään laji ei ollut uutisoinnin laajuutta määrittävässä asemassa suomalaisten urheilijoiden kohdalla. Uutisointi sukupuolten välillä oli määrällisesti tarkasteltuna suomalaisurheilijoiden kohdalla tasaista. Kaikista suomalaisista uutisoitiin lajista riippumatta. Tämä on varsin odotettua, koska ei ole mitään syytä jättää jokin tietty laji tai urheilija uutisoinnin ulkopuolelle. Olympialaiset ovat maailman suurin urheilutapahtuma, ja jokaisen suomalaisen mukanaolokin on merkittävä asia. Suomalaista yhteisyyttä ja kansallistunnetta voidaan pitää yllä uutisoimalla mahdollisimman paljon suomalaisista urheilijoista.

Suomalaisurheilijoiden suorituksia uutisoidaan yleensä huomattavasti kriittisemmin kuin ulkomaalaisten urheilijoiden. Tämä selittyy nähdäkseni muutamalla eri asialla. Suomalaisurheilijoiden menestyminen on tietysti meille tärkeämpää kuin sellaisten urheilijoiden, joihin meillä ei ole mitään tunnesiteitä. Onnistumiset ja epäonnistumiset aiheuttavat monessa penkkiurheilijassa samoja onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksia. Halutaan tietää, mikä on mennyt vikaan ja mikä onnistunut. Myös syistä menestyksen tai menestymättömyyden takana ollaan kiinnostuneita.

Suomalaisurheilijoita on helpompi analysoida perustellusti, koska heidän taustoistaan ja valmistautumisestaan on paljon enemmän tietoa. Tiedon varassa johtopäätöksiä ja mielipiteitäkin voi esittää huomattavasti vahvemmalta pohjalta kuin tuntemattomampien urheilijoiden kohdalla. Suomalaisten urheilijoiden onnistumisen ja epäonnistumisen syyt voidaan selvittää perusteellisten analyysien avulla ja selittää ne

kisoja seuraaville katsojille. Lehdistön tehtävä on tehdä asiat ymmärrettäviksi, ja tätä tehtävää se nähdäkseni toteuttaa uutisoidessaan suomalaisurheilijoista analyttisesti ja kriittisestikin.

Suomalaisten urheilijoiden jutuissa on aina paljon urheilijoiden kommentteja, mutta muissa näin ei ole. Ulkomaalaisista urheilijoista kertovissa jutuissa kommentteja on vähemmän, tai niitä ei ole ollenkaan. Tähän vaikuttaa todennäköisesti eniten käytännön syyt. Suomalaisten kanssa on helpompi sopia haastatteluista sekä ennen että jälkeen itse kilpailun. Suomalaisten urheilijoiden intresseissä on myös olla yhteistyössä suomalaisen median kanssa.

7.2. Miten urheilijoista puhuttiin?

Kun suomalaisurheilija epäonnistuu, kohdellaan häntä huomattavasti julmemmin kuin ulkomaisia urheilijoita. Tämä on luonnollista, onhan toimittajalla ja yleisöllä selvä tunneside urheilijan menestymiseen. Urheilijan menestymisellä on merkitystä, ja siksi suorituksen onnistumiseen reagoidaan huomattavasti voimakkaammin kuin muiden urheilijoiden huippusuorituksiin tai täydellisiin epäonnistumisiin. Esimerkiksi Aamulehden juttu *Looserit (AL 18.8.)* kertoo, että suomalaisia ei näy iltakilpailuissa eikä televisiossa. Otsikko on hyvin vahva kannanotto, se leimaa urheilijat täydellisesti epäonnistuneiksi antamatta urheilijoille suunvuoroa ja mahdollisuutta edes yrittää selittää tapahtunutta. Juttu kasaa yhteen kisojen toistaiseksi onnettomat suomalaismenestykset ja pohtii kisoihin lähetettävien urheilijoiden valintakriteereitä.

Raha ja sen tuhlaaminen ovat monien mielipiteiden taustalla. Veropennot menevät hukkaan, kun siellä on mukana urheilijoita, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia menestyä. Myös YLE saa oman osansa toimittajan vihasta. Kuvassa ovat Jarkko Nieminen ja hänen tyttöystävänsä Anu Weckström, joka määrittyy näin ollen ainoastaan Niemisen kautta, vaikka oli kisoissa itsekin urheilijana. Hänen lajistaankaan ei mainita sanallakaan. Kuva on tenniskentältä ja Nieminen vaikuttaa tulevan suoraan ottelusta hakemaan hieman lohtua vielä huonommin menestyneeltä tyttöystävältään... Pikkukuvissa on muita epäonnistuneita suomalaisia, kolme miestä ja yksi nainen.

7.2.1. Miehet taistelevat, naiset kyynelehtivät

Urheilijoita kuvataan useasti neutraalisti sukupuolen suhteen, mutta joukkoon mahtuu myös stereotyyppisempiä valintoja. Kaiken kaikkiaan urheilijoista muodostuu varsin ammattimainen kuva. Etenkin suomalaisten urheilijoiden kohdalla on kuitenkin havaittavissa lukuisia perussuomalaisia piirteitä, joita tuodaan esille esimerkiksi taustoittamalla urheilijan perhe-elämää.

Yleensä jutut keskittyvät luonnollisesti hyvin paljon finaalitapahtumiin ja voittajien haastatteluihin ja heidän suorituksensa kuvailemiseen. Joissain tapauksissa otsikot ja itse teksti käyttävät hyväkseen varsin kaavamaisia ja tuttuja sanoja ja vertauskuvia, jotka yhdistetään tiettyyn lajiin ja tiettyyn sukupuoleen. Hyvänä esimerkkinä käy juttu miesten kymmenottelusta.

Seberle taisteli ottelukultaa (HS 25.8.)

Otsikosta lähtien juttu vertautuu monilta osin sotaan ja taisteluun. Kilpailusta puhutaan muun muassa armottomana kamppailuna ja kiihkeänä taisteluna. Selvimmin asia tulee esille kappaleessa, joka alkaa sanoilla *maalialueella vallitsi hetken tuttu sotatannernäkymä*. Sotaan ja taisteluun liittyvät sanat liitetään useammin miesten kuin naisten urheiluun, koska sotiminen on kautta historian kuulunut miehen perusolemukseen.

Samaten juttu naisten beach volleysta tai otsikko ja kuva naisten ratsastuksesta toimivat stereotyyppioita vahvistavalla tavalla. Täytyy tosin pitää mielessä, että tilanteet eivät ole lavastettuja, vaan naiset esimerkiksi ovat itkeneet suorituksensa jälkeen joko voiton aiheuttamasta riemusta tai tappion aiheuttamasta tuskasta. Voidaan siis toisaalta ajatella, että toimittaja ja kuvaaja vain heijastavat todellisuutta, vaikka kyseessä on aina valinta siitä, mitä yleisölle halutaan näyttää.

7.2.2. Urheilijat puhuvat ja kuvat kertovat

Urheilijat pääsivät tutkimusaineistossani melko hyvin itse ääneen. Miesten kohdalla tämä vastasi täysin odotuksia. Naisten kohdalla löytyi muutama juttu, jossa naisurheilijan miespuolinen valmentaja pääsi ensimmäisenä sanomaan mielipiteensä. On kuitenkin otettava huomioon, että suurin osa valmentajista on miehiä. Myös miesurheilijoiden valmentajia haastateltiin, mutta hieman harvemmin kuin naisten. Toimittajan kerronta ja sen määrä ei merkittävästi eronnut mies- ja naisurheilijoista

tehdyissä jutuissa. Sisällöllisiä eroja ei joitakin sukupuolta stereotypisoivia ilmauksia ja valintoja lukuun ottamatta ollut. Kaiken kaikkiaan urheilijoiden ääneen pääsy vastasi melko hyvin ennako-odotuksiani.

Ennako-oletukseni sitä, että suurin osa kuvista on urheilutilanteista eikä niissä ole merkittäviä eroja sukupuolten välillä näyttää pitävän myös melko hyvin paikkansa. Suurin osa kuvista on urheilutilanteista, mutta naisia näytetään myös kynelehtimässä, eikä naisen vartalon käyttäminen kuvituskuvana ole poikkeuksellista, vaikka tutkimassani aineistossa sitä ei kovin paljon ollutkaan.

Lähtökohtani ja ennako-oletukseni lajijakautumasta vaikuttavat olleen melko hyvin oikeilla jäljillä. Yksilölajien urheilijat saivat huomattavasti enemmän palstatilaa kuin joukkuelajien urheilijat. Tähän vaikuttaa luonnollisesti yksilölajien suurempi määrä ja se, että Suomella ei ollut kisoissa joukkuetta yhdessäkään lajissa.

Urheilun kuvaaminen ja siitä raportoiminen tuntuu olevan tutkimukseni perusteella hyvässä kunnossa. Suuria vääristymiä ei uutisoinnin määrän tai sisällön osalla ole. Stereotyyppioita ei viljellä, vaikka niitä toisinaan esiintyykin. Urheilijoiden suoritus on suurimmassa osassa juttuja pääosassa, vaikka esimerkiksi naisten ulkonäkö kohoaa muutaman kerran itse urheilutapahtumaa ja –suoritusta merkittävämmäksi asiaksi jutussa. Urheilun uutisoinnissa näyttäisi vallitsevan kohtuullisen hyvin sukupuolten välinen tasa-arvo, vaikka parannettavaa aina onkin. Määrällinen sisältö on kenties kaikkein selvimmin parantamisen tarpeessa. Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilutoimittajat ovat mielestäni suoriutuneet työstään Ateenan olympiakisoissa hyvin ja näyttävät esimerkkiä kaikille urheilutoimittajille.

8. Lähteet

Allan, Stuart (1998) (En)gendering the truth politics of news discourse. Teoksessa Carter, Cynthia; Branston, Gil; Allan, Stuart (toim.) News, Gender and Power. Lontoo & New York, Routledge. (121 – 137)

Arponen, Antti O. (1996) Olympiakisat Ateenasta Atlantaan. Porvoo, WSOY.

Bernstein, Alina (2002) Representation, Identity and the Media. Teoksessa Newbold, Chris; Boyd-Barrett, Oliver; Bulck, Hilde Van den. (toim. (2002) The Media Book. Lontoo, Arnold.

Brookes, Rod (2002) Representing Sport. Lontoo, Arnold.

Butler, Judith (1993) Bodies that matter. New York, Routledge.

Butler, Judith (1999) Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity. New York, Routledge.

Butler, Judith (2004) The Judith Butler Reader. Edited by Sarah Salih. Blackwell, Malden, USA.

Creedon, Pamela J. (1994) Women, Media and Sport. Challenging Gender Values. Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, California.

Gallagher, Margaret (1996) Lasikatto on edelleen puhkaisematta. Teoksessa Naiset viestintä ja Euroopan unioni. Naistoimittajat ry. (5 – 6)

Gunter, Barrie (2000) Media research methods. Lontoo, SAGE Publications.

Halonen, Irma Kaarina (1999) Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille. Tampereen yliopisto.

- Hargreaves, Jennifer (1994) *Sporting Females, critical issues in the history and sociology of women's sports*. London, Routledge.
- Hargreaves, Jennifer (2001) *Heroines of Sport – The politics of difference and identity*. London, Routledge.
- Heinilä, Kalevi (1988) *Social Research on Sports in Finland*. Teoksessa Vuolle, Pauli (toim.) *Sport in Social Context* by Kalevi Heinilä. Jyväskylän yliopistopaino ja ER-paino Ky, Lievestuore.
- Honkanen, Katriina (1996) *Nainen*. Teoksessa Liljeström Marianne & Koivunen Anu (toim.) *Avainsanat, 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä. (139 – 158)
- Huuska, Maarit (1998) *Transseksuaalisen sukupuoli-identiteetin rakentuminen*. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia A 30.
- IImanen Kalervo (1999) *Olympialiike eksyksissä – mihin katosivat urheilun arvot?* Teoksessa Suomi, Kimmo (toim.) *Vaajan virran vuolteesta – kirjoituksia liikunnasta ja yhteiskunnasta*. Lainet Oy Rauma. (131-148)
- Kaufman, Michelle (2003) *Covering Women's Sports: Fair Play?* Teoksessa Aamidor Abraham (toim.) *Real Sports Reporting*. Indiana University Pressm, Bloomington.
- Koljonen, Kari (2000) *Asiamiesten selostuksista ammatilaisten analyysihin*. Helsingin Sanomien urheilujournalismi vuosina 1973 – 1998. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Koski, Sami; Rissanen, Mika; Tahvanainen, Juha (2004) *Antiikin urheilu. Olympian kentiltä Rooman areenoille*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kunelius, Risto (1999) *Viestinnän vallassa, johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin*. Juva, WSOY.

Lacey, Nick (2002) Media institutions and audiences – key concepts in media studies. Hampshire, Palgrave.

Liljeström, Marianne (1996) Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Liljeström Marianne & Koivunen Anu (toim.) Avainsanat, 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä. (111 – 138)

Nieminen, Hannu; Pantti, Mervi (2004) Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimiseen. Paino Karisto Oy, Jyväskylä.

Noponen, Sami (1996) Uutiskuva röntgenissä. Teoksessa Luostarinen, Heikki; Kivikuru, Ullamaija; Ukkola, Merja (toim.) Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy. (199 – 216)

Nordenstreng, Kaarle (1978) Tiedotusoppi. Johdatus yhteiskunnallisten viestintäprosessien tutkimukseen. Teoksessa Nordensteng, Kaarle & Ruoho, Iris (toim.) (2004) Tiedotusopin peruskurssin lukemisto. Tampereen yliopistopaino. (1 – 32)

Pirinen, Riitta (1995) Naisurheilijat näyttävät naisilta. Teoksessa Tuomisto, Anja & Uusikylä, Heli (toim.) Kuva, teksti ja kulttuurinen näkeminen. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy. (122 – 133)

Pirinen, Riitta (1999) Sukupuoli sanomalehtien urheilusivuilla. Tiedotustutkimus 2/1999.

Puronaho, Kari (1999) Urheilu ja raha. Teoksessa Suomi, Kimmo (toim.) Vaajan virran vuolteesta – kirjoituksia liikunnasta ja yhteiskunnasta. Lainet Oy Rauma. (213 – 231)

Pänkäläinen, Seppo (1998) Suomalainen urheilujournalismi. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Real, Michael, R. (1998) MediaSport: Technology and the Commodification of Postmodern Sport. Teoksessa Wenner, Lawrence A. (toim.) Mediasport. Routledge, London. (1 – 28)

Rowe, David (1999) *Sport, Culture and the Media*. Open University press, Buckingham Philadelphia.

Senn, Alfred E. (1999) *Power, Politics and the Olympic Games*. A history of the power brokers, events and controversies that shaped the Games. Champaign, Human Kinetics.

Steiner, Linda (1998) *Newsroom accounts of power at work*. Teoksessa Carter, Cynthia; Branston, Gil; Allan, Stuart (toim.) *News, Gender and Power*. Lontoo & New York, Routledge. (145 – 159)

Tainio, Liisa (2001) *Puhuvan naisen paikka*. Sukupuoli kulttuurisena kategoriana kielenkäytössä. Helsinki, Hakapaino Oy.

Tuomisto, Anja & Uusikylä, Heli (toim.) (1995) *Kuva teksti ja kulttuurinen näkeminen*. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Vares, Vesa (1997) *Urheilu ja historia*. Turku, painotalo Gillot Oy.

Willis, Paul (1996) *Women in Sport in Ideology*. Teoksessa Birrell, Susan & Cole, Cheryl L. (toim.) *Women, Sport and Culture*. Leeds, Human Kinetics. (31 – 46)

Zoonen, Liesbet van (1998) *One of the girls? The Changing gender of journalism*. Teoksessa Carter, Cynthia; Branston, Gil; Allan, Stuart (toim.) *News, Gender and Power*. Lontoo & New York, Routledge. (33 – 46)

Zoonen, Liesbet van & Meijer, Irene Costera (1998) Teoksessa Briggs Adam & Copley Paul (toim.) *From Pamela Anderson to Erasmus: Women, men and representation*. Teoksessa *The Media: An Introduction*. Addison Wesley Longman, New York. (295 – 307)

Zoonen, Liesbet van (1996) *Feminist Perspectives on the Media*. Teoksessa Curran, James & Gurevitch Michael (toim.) (1996) *Mass Media and Society*. Lontoo, Arnold.

Elektroniset lähteet

<http://www.mapsofworld.com/olympic-trivia/number-of-participants.html> (sivuilla
käyty 28.3.2005)